Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

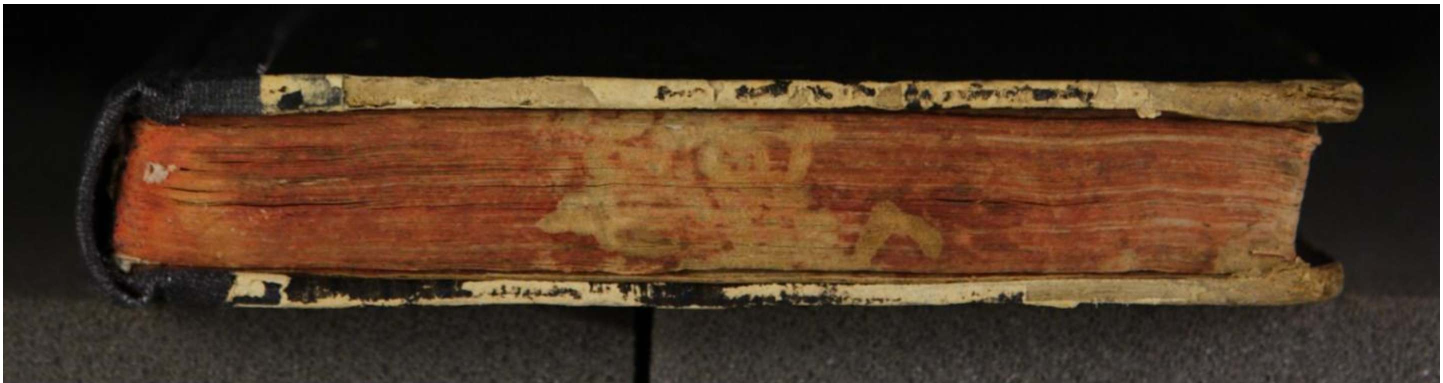

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

L. N. 924.

DA Box

LN 924
ex. 3

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kug-Hälgs eks.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

VIA VITAE.

CHRISTIANA ET ORTHODOXA INSTITVTIO, COMPLECTENS PRAECIPVA CHRISTIANAE Religionis capita, quæ homini ad ſalutem conſequendam cognitu neceſſaria ſunt, tradita

A'

Nicolao Hemmingio.

NVNC PRIMVM EX DANICA in Latinam linguam translata, ab

Andrea Seuerino Velleio.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,

M. D. LXXX.

3889

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Hoegs Samling
1970.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

GENEROSO ET MAGNIFICO VIRO, SAPIENTIA, PIETATE ET VIRTUTE

præſtanti Biornoni Kaaes, Domino de Starupgaard, Senatori regni Daniæ prudentiſſimo, regio in arce Malmogienſi præſidi: & huius dilectæ coniugi, nobili, caſtæ & piæ Dominæ, Chriſtinæ Nicolai Fil.

Gratiam & pacem à Deo patre, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, precatur

Nicolaus Hemmingius.

OMnium, quæ ſunt in mundo, rerum, nihil neque melius, nec preciosius, neque adèo vtilius, quàm Deum & voluntatem ipſius rectè noſſe & hunc ipſum colere atque venerari. Quemadmodum enim vniuerſus hic mundus momentaneus eſt & tranſibit, ita etiam huius opes, quantumuis ſpecioſis ac magnificis inſcribantur titulis, fluxas omnes &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

caducas eſſe, experientia quotidiana demonſtrare ac docere nos poſſet, niſi occæcari aut faſcino quaſi dementari nos ab eo pateremur.

Deum autem rectè noſſe, & agnitum iuxta voluntatem ipſius in verbo patefactam ritè colere, id demum verò in æternum permanet, & hominem ab hac mundi inconſtantis fluxibilitate, rectà in vitam & ſalutem æternam perducit.

Itaq; apud Iohannem inquit Chriſtus: Hæc eſt vita æterna, vt agnoſcant te ſolum eſſe verum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum. Et alibi: Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Propterea rectè iudicat Dauid Pſal. 84. vbi inquit: Melior eſt dies vna in atrijs tuis, ſuper millia. Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis impiorum.

Quia Sol & Scutum Dominus Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

minus, non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia.

Hiſce verbis conſtituit Dauid diſcrimen inter eos, qui ſunt extra Eccleſiam, & hos qui in Eccleſia Chriſtiana exiſtentes, Dei eſſentiam ac voluntatem rectè norunt. Collocat autem diſcrimen hoc in rebus quinq; maximè memorabilibus, ex quorum antitheſi illuſtrius vtrũq; apparet, videlicet, & quantum ſit Deus ac ſumma beatitudo filiorũ Dei, & contrà quanta ſit miſeria ac calamitas, etiam potentiſſimorum in hoc mundo, qui nõ ſunt ciues Eccleſiæ Dei.

Primum bonum & commodum filiorum Dei ſeu Eccleſiæ, eſt quòd Deus ipſe in ea ſit tanquam ſol lucidiſſimus. Vt enim ex ſole hoc aſpectabili eſt mundo lux, calor & radij, quibus omnia viuificantur & fouentur: Ita ex Deo, qui eſt ſol inuiſibilis, eſt Eccleſiæ ſplendor, id eſt, clara Dei noticia, eſt calor, hoc eſt, affectus ſpe, fide, dilectione ardentes, &

radij, qui ſunt multiplices conſolatio nes, quibus anima fidelis viuificatur, fouetur & exhilaratur.

Hic Sol vt timentibus Deum oritur, ita negligentibus perniciosè viuentibus & ſecuris occidit. Cauendum itaq; ſummopere, ne pij ſua quadam ſocordia legendi aut audiēdi verbum Dei, in quo hic Sol relucet, ſināt hunc ſolem ſibi obſcurari aut occultari. Nam vt hic ſol aſpectabilis, ſi viſus fuerit ægroto in ſomnijs occultari aut obſcurari, periculum eſt inſtare, vt ait Hippocrates, ægroto certiſſimam mortem: Ita ſi Sol noſter Chriſtus obſcuretur nobis, abolita vel obſcurata doctrina, non tenebræ ſolùm, ſed mors animæ & cōdemnatio æterna certiſſima impendent.

Porrò hinc æſtimare licet miſeriam eorum, quotquot hoc Sole ſeu verbo Dei deſtituuntur. Nam & in tenebris ignorantiæ palpitant cæci, & ignari Dei horrenda animorum conſternatione percelluntur, cum ſe pecca-

peccatum in eorum conſcientijs prodit. Et quamuis in multis conſcientia veluti cauterio aduſta videatur, ac ſi expers eſſet omnis ſenſus peccati, expergiſcetur tamen aliquando, vel in extremo mortis agone, & miſeram animam in deſperationem adiget. Quo nihil aut triſtius aut acerbius accidere poteſt homini, qui potius ſe nunquam creatum ac in lucem editum mallet.

Secundum bonum ſeu commodũ eorum, qui Dei eſſentiam ac voluntatem norunt, & huic ſe morigeros præſtant, eſt quòd Deus ſit ipſis ſcutum, quo cinguntur, defenduntur & muniuntur aduerſus regnum tenebrarum. De hoc ſcuto loquitur Dauid Pſalmo 5. cum ait: Lætabuntur omnes qui ſperant in te, in æternum exultabunt, & habitabis in eis, & gloriabũtur in te omnes, qui diligunt nomen tuum. Quoniam tu benedices iuſto, Domine, vt ſcuto, bona voluntate tua coronas nos.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Item Pſal.18. Et dediſti mihi ſcutum ſalutis,& dextera tua ſuſtentat me.

Hoc enim modo beneplacitum eſt Deo,quòd non ſolùm ſuos corona bonæ ſuæ voluntatis cingere velit, verumetiam perpetua benedictione fœlices eſſe. Paulus cum ſcribit Epheſijs, aſſumite ſcutum fidei, quo poſſitis omnia iacula maligni illius ignita extinguere, ſignificat tum demum nos cingi fidei clypeo, quando fidem inconcuſſam doctrinæ, cum fiducia miſericordiæ & bona conſcientia retinentes, militamus honeſtam militiam.

Hoc ſcuto quia carent hoſtes Dei, quid quæſo illis poterit eſſe miſerius? Nudi enim & inermes cum ſunt, Diabolo principi tenebrarum reſiſtere nequeunt, ſed in eis plenum ipſe obtinet imperium, & de vno ſcelere in aliud præcipitat, donec eos funditus perdiderit.

Tertium bonum ſeu commodum, quod pij habent ex ſalutari agnitione &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ne & timore veri Dei, appellatur à Dauide Gratia. Hæc autem gratia eſt fauor Dei remittentis peccatum credentibus, propter mortem filij, & ornantis eos veſte mundiſſima, quæ eſt Chriſti obœdientia ſeu iuſticia, qua ita coram Deo iuſti reputantur, ac ſi ipſi legem impleuiſſent. At qui ſunt extra Eccleſiam, huius gratiæ ſalutaris expertes ſunt, & manent ſub peccato, ira Dei & æterna condemnatione propter ſuam iniquitatem.

Quartum commodum, quo agnoſcentes & timentes Deum fruuntur, vocatur à Dauide Gloria. Hæc eſt adoptionis filiorum Dei adoptio, Spiritus ſancti inhabitatio, & æternæ beatitudinis hæreditaria poſſeſſio, per Ieſum Chriſtum. E diuerſo autem, qui Deum non norunt, mancipia & habitacula ſunt Sathanæ, huius Spiritu agitantur, & ſempiternæ ignominiæ reſeruantur.

Quintum bonũ ſeu commodum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

quod pijs Deus per Pſalmiſtam promittit, his verbis continetur: Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. O quanta eſt hæc promiſſio. Idem enim eſt ac ſi diceret, Innocentes, hoc eſt, qui Deo ex fide præſtant obœdientiam, abundabunt omnibus bonis donati, ita vt perpetuò ijs fruantur, & in æternum non timebunt ſibi ab vllo malo. Et quamuis enim omnes filij Dei perſecutionem patientur in hoc mundo, tamen certi ſunt de bonis promiſſis, quæ ſpe hic obtinent, & in futura vita abſque omni impedimento poſſidebunt in æternum. Contrà verò, qui nec Deum ex verbo ſuo noſſe, neque iuxta voluntatem ipſius eum timere didicerunt, his nunquam deerunt ignominiæ, dolores & calamitates, ſed Diabolo, cui militarunt, erunt ſubiecti in omnem æternitatem.

Hinc iam facilè quiuis intelligit, veriſſimum eſſe quod ab initio pro-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

poſui, videlicet omnium quæ ſunt in mundo rerum, nihil neq; melius, nec precioſius, neque adeò vtilius, quàm Dei eſſentiam & voluntatem rectè noſ ſe, & quòd hæc noticia hauriatur ex verbo Dei, in quo & ſe ipſum & voluntatem ſuam patefecit.

Verùm ne quis patiatur ſe à Diabolo atque huius membris ſeduci, ſciendum eſt, quòd non aliunde ſit quærendum Verbum Dei, quàm ex Moſis, Prophetarum, Euangeliſtarum atque Apoſtolorum ſcriptis, qui teſtimo nio ornati ſunt Dei omnipotentis, qui æterna eſt veritas & mentiri non poteſt, quemadmodum inquit Paulus.

Verùm, obijciat aliquis, aut ſentiat ſaltem ſecum in corde ſuo, quod multi faciunt, etiamſi ore non exprimant, hoc modo: Si certi eſſemus, illud verbum reipſa eſſe ipſius Dei, ſanè eſſet rerum omnium longè precioſiſſimum, ſed aduerſatur huic magna ex parte mundus, &

pauci

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

pauci ſunt, qui illud amplectuntur & pauciſſimi horum, qui iuxta illud viuunt. Imo etiam plurimi, qui ore quidem verbum Dei eſſe confitentur, vita tamen & moribus, contrarijs ipſi verbo, de quo ſolenniter gloriantur, idem pernegant?

Hæc procul omni dubio illa eſt tentatio, quam primis noſtris parentibus inſpirauit Diabolus, qua etiam eos ſeduxit, nec ceſſat hodie indefeſſo ſtudio, hac arte ſua veteratoria, quamplurimos circumuenire ac perdere. Inprimis itaque neceſſarium eſt omnibus Chriſtianis, habere in promtu, de certitudine verbi Dei, firma argumenta atque certas demonſtrationes, quæ in veteri & nouo Teſtamento paſſim reperiuntur.

Duo autem ſunt in vniuerſum teſtimoniorum genera, quibus doctrina Eccleſiæ in libris Propheticis & Apoſtolicis tradita, verè á Deo ipſo profecta atq; inſpirata conuincitur. Horum primum eſt teſtimonium externum.

Alte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Alterum verò internum in cordibus ſingulorum piorum.

Externum teſtimoniũ voco, quod in ſenſus hominum incurrit, vt veritatis cœleſtis ſplendorem ad mentem tranſmittat. Huius ſex ſunt partes, quarum ſingulæ etſi per ſe, ad euincẽdam doctrinæ Eccleſiæ certitudinem infallibilem ſufficerent, tamen optimo Deo placuit tot modis noſtræ infirmitati ſuccurrere.

Prima igitur pars externi teſtimonij eſt patefactio diuina, per quam Deus ipſe, de ſua arcana ſede procedens, propria voce reuelauit ſuam voluntatem de doctrina Legis & Euangelij. Et quamuis Deus ſæpius diuerſis temporibus ſe patefecerit, eandem doctrinam alijs atq; alijs verbis inculcans, nos tamen ſelectiores quaſdam apparitiones Dei recitabimus.

Principiò itaque Adamo poſt lapſum apparuit, & doctrinam legis & Euangelij primus ſua voce tradidit.

Quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Quòd enim pœnas inflixit ob contumaciam parentibus noſtris, in perpetuum teſtimonium iræ ſuæ aduerſus peccatores, ad Legẽ pertinet. Quòd vero promiſit, Semen mulieris contriturum caput ſerpentis, vox Euangelij eſt.

Deinde apparuit Deus Nohe, & facto ſtupendo vtramque doctrinam Legis & Euangelij confirmauit. Nam cum impœnitentes diluuio perdidit, Legis ſuæ ſententiam executus eſt. At cum Nohe credentem verbo ſuo, & obœdientem ſibi fide, liberat, teſtimonium edidit ſeruatæ promiſſionis gratiæ, quæ eſt Euangelij.

Poſt diluuium apparuit Deus Abrahamo decies, eius filio Iſaac bis, & nepoti Iacobo ſepties. In quibus apparitionibus non diuerſa ſed eadem ſemper doctrina de ſemine mulieris, hoc eſt, de CRISTO IESV Saluatore noſtro, propoſita eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Poſt hæc in Aegypto Moſi apparuit Dominus, vtramque doctrinam Legis & Euangelij repetens, & factis ſtupendis confirmans. Ad Legem enim referenda eſt iuſta pœna & calamitas Pharaonis & huius ſatellitum. Ad Euangelium verò liberatio illa glorioſa populi cum Moſe ex domo ſeruitutis Aegyptiaca. Quæ ſingula figura ſunt nouiſſimi iudicij, in quo Deus condemnabit Diabolum cum omnibus ſuis aſſeclis, & recipiet ad ſe in æterna tabernacula quotquot Chriſto viua & vera fide conſtanter adhæſerunt.

In nouo quoque Teſtamento idem Deus ſuum verbum ſonuit de cœlo, & proprio ore nobis Chriſtum doctorem commendauit, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, hunc audite. Ac ſi diceret, Olim promiſi ſemen mulieris contriturum caput ſerpentis, & reparaturum imaginem meam in homine, ſublata legis male-

dictio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dictione, Ecce hic adeſt, cum audite, quibus vita & ſalus cordi eſt. In hoc enim mihi complacui, hoc eſt, per hunc reconciliatus ſum mundo, id eſt, omnibus ijs, qui ipſum fide receperint.

Has omnes apparitiones cum multis alijs, in quibus eadem ſemper doctrina eſt inculcata, opponamus ipſi Diabolo & omnibus impijs Sophiſtis, Mahometiſtis, incredulis Iudæis, prophaniſq; gentibus, & propriæ denique rationi & ſapientiæ carnali, aſcribentes ſoli Deo laudem veritatis.

Secunda pars externi Teſtimonij eſt varietas miraculorum, hoc eſt, peculiariorū & extraordinariorum operum Dei, quæ à nulla creatura fieri poſſunt. Hæc omnia fecit Deus vt noſtræ imbecillitati ſuccurreret, vt cum in oculos externa hæc miracula incurrerent, mente ſtatueremus Dei eſſe doctrinam, quæ eiuſmodi operibus quaſi ſigillis confirmatur.

Etſi autem hæc miracula innumera ſint

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ra ſint inde ab initio mundi vſq; ad tempora Apoſtolorum, tamen vnus eſt omnium ſcopus & finis, vt confirment veritatem Dei, hoc eſt, doctrinam Legis & Euangelij.

In veteri Teſtamento reperiuntur miracula, edita ante diluuium, in diluuio & poſt diluuium. Item in Aegypto & poſt exitum ex Aegypto, atq; in deſerto quadraginta annorũ ſpacio. Similiter tempore Ioſuæ, Iudicum, Regum, captiuitatis Babylonicæ, & Maccabæorum, vſq; ad aduentũ Chriſti, quæ omnia obſignabant eandem doctrinam ſæpius repetitam.

Noui autem Teſtamenti miracula ſunt non minus ſtupenda à Chriſto facta, de quibus ad Iudæos inquit: Si mihi non creditis, credite operibus meis. Inprimis hoc conſideratu dignum eſt, quòd Chriſtus tertio die reſurrexit à mortuis, & poſtea in conſpectu quingentorum fratrum viſibiliter aſcẽdit ad cœlos, atque ita com

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

pleuit primã promiſſionem factam Adamo.

Hæc omnia, immo vel vnum horum miraculorũ ſufficeret nobis, vt verbo Dei crederemus, ſed ita viſum fuit Deo noſtræ infirmitati horũ varietate ſuccurrere.

Tertia pars externi teſtimonij, eſt certiſſima prophetiarum completio, quæ teſtatur, per os ſuorum miniſtrorum Deum ipſum locutum eſſe. Habemus enim immotum fidei noſtræ fundamentum, quando prædictionibus de Meſſia ſeu Chriſto, factis à Moſe, Dauide, Daniele & alijs Prophetis, reſpondere videmus hiſtoriam Euangelicam. Firmitas fidei, inquit Auguſtinus, in eo eſt, quia omnia quæ eueniunt in Chriſto, prædicta ſunt. hinc fides noſtra cõcludit hoc modo.

Is ſolus abſq; omni dubio eſt verus & vnicus Meſſias & Saluator mundi, in quem ſolum congruit, quicquid prædictũ eſt de Meſſia à Moſe & omnibus alijs Prophetis Dei.

In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

In ſolum Ieſum Mariæ filium, congruit quicquid prædictum eſt de Meſſia à Moſe & reliquis omnibus Prophetis Dei.

Igitur ſolus Ieſus Mariæ virginis filius, eſt ſolus abſq; omni dubio verus & vnicus Meſſias & Saluator mundi.

Supra hoc fundamentum ædificauerunt Apoſtoli Chriſti, Petrus & Paulus, fidem gentium, quæ nũquam credituræ erant in Chriſtum, niſi ipſis demonſtraſſent hanc prædictionum & euentuum in Chriſto congruẽtiam. Hac de re legatur Act. 17. 2. Pet. 1.

Ad eundem quoque modum, extant Prophetarum prædictiones, de Eccleſiæ grauiſſimis perſecutionibus, quas exequi Antichriſtũ Romanum & Mahometum, hodierno die experimur. Hîc nos conſolemur & erigamus aduerſus regnum Papæ & furores Mahometicos, quando conferimus euentum cum lõgè antea factis vaticinijs. De Põtificis Romani &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Mahometi Tyrannide prædixerunt Ieremias & Daniel, hæc autem cum eueniſſe videmus, quid reſtat quo minus ſtatuamus euentura quæ prædicta ſunt de aduentu regni Ieſu Chriſti, quo videlicet in nouiſſimo die apparebit, excitaturus omnes à mortuis, eos quidem qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem Iudicij, quemadmodum de hoc vberius nos tota ſacra ſcriptura paſſim docet.

Quarta pars externi teſtimonij eſt Moſis, Prophetarum, Chriſti, Apoſtolorum ac Catholicæ totius Eccleſiæ conſenſus in doctrina & cultu. Nam hi omnes vnanimi conſenſu, eandem Legis & Euangelij doctrinam, eandemq́; colendi Deum rationem tenuerunt. Neq; hunc conſenſum diuerſitas ceremoniarum, quæ pro ratione temporum mutatæ ſunt, turbauerunt, eodem manente vbiq; veræ & ſalutaris doctrinæ fundamento. Quod ſi diuinitus non fuiſſet in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſpirata hæc doctrina, tãtus neutiquam conſenſus extitiſſet in hiſce Dei miniſtris, quos ſucceſſores horum ſequi eadem docendo & proponendo, par eſt. Id vbi fit, neceſſe eſt ibidem veram eſſe Chriſti Eccleſiã, nec vſquam ſine hoc alibi.

Quinta pars externi teſtimonij eſt duratio & conſeruatio Eccleſiæ, inde à mundi initio ad hoc vſq; tempus, & porro in diem iudicij nouiſſimum. Huc facit illud quod eſt Actorum 5. Cũ aduerſus Apoſtolos Chriſti opprimendos inſurgerent, & conſilium inirent ſcribæ & Phariſæi, ſurrexit legis doctor ſenior ille Gamaliël, & ait: Si eſt ex hominibus conſilium hoc aut opus, diſſoluetur. Si verò ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere, hoc eſt, quòd ipſe Chriſtus affirmat, quod aduerſus ſuam Eccleſiam non præualebunt portæ inferorum.

Sexta pars externi teſtimonij, eſt cruenta multorum martyrum con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

feſſio inde vſque ab Abel, in hunc præſentem diem. Dicuntur enim martyres, quòd non ſolum ore ſed etiã ſanguine ſuo teſtificarunt de veritate doctrinæ cœleſtis. De Ignatio diſcipulo Iohannis memoratu dignum refertur. Quòd cum aliquando minis cogeret eum Tyrannus vt abnegaret Chriſtum, reſponderit: quomodo negare eum poſſum, cuius nomen gero cordi meo inſcriptum? hoc audito, iuſſit Tyrannus Ignatij corpus diſſecari, & cor exemtum in minutiores particulas diuidi: quod cum fieret, inuentum eſt nomen IESVS in ſingulis ſciſſuris cordis manifeſtè deſcriptum.

Alterum teſtimoniorũ genus, quo doctrinæ Eccleſiæ certitudo confirmatur, eſt interna certificatio per Spiritum ſanctum, obſignantem corda hominũ credentiũ, de veritate Euangelij, de hoc loquitur Paulus 2. Cor. 1. Deus eſt qui vnxit & ſignauit nos in Chriſto, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.

Hanc

Hanc certificationem ſentiunt pij inprimis in ardenti & ſeria Dei inuocatione. Nam cum ex vera fide proficiſcuntur preces, experimur in cordibus noſtris reſponſum Dei, quo certiores reddimur de diuinis promiſſionibus.

Hactenus enumeraui breuiter teſtimonia, quibus ceu fundamentis doctrinæ Chriſtianæ certitudo immota innititur. Faxit Deus, vt hæc in animis multorũ efficaciter confirmentur, vt amplius non vacillent, ſed abundent indies magis magiſq́; in omni cognitione & ſenſu.

Hoc Verbum Dei ita certis teſtimonijs comprobatum, promulgari in totum orbem terrarum mandauit Deus, & huius miniſterio colligit ſibi ex toto genere humano Eccleſiam, quam per Chriſtum prædeſtinauit vitæ & ſaluti æternæ. Hoc ipſum proinde verbum promouere decet pios magiſtratus, vt purè ac ſincerè in Eccleſijs & ſcholis tradatur, & ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

poſteros tranſmittatur. Cuius rei curam cum ad ſe ſpectare animaduertiſſent pijſſimi & ſapientiſſimi principes & Reges Daniæ, inclytã hanc Academiam Hafnienſem fundarunt, atque ampliſſimis inſuper ſtipendijs locupletarunt, vt in hac erudiantur qui in tradenda pura doctrina Euangelij, patriæ aliquando inſeruire cum fructu queant.

Ego autem vocatus in hanc Academiam, vt ſtudia diſcentium meis laboribus iuuarem, cum multa hactenus Latinè in ſacroſancta Theologia, & viua voce docuiſſem, & publicis literarum monumentis conſecraſſem, placuit nunc hoc ſcripto vernacula lingua edito, ſtudia pietatis promouere in ijs, qui Latini ſermonis ignari ſunt. Contraxi in hunc libellum ex ſciptis Propheticis & Apoſtolicis ea omnia, quæ ad ſalutem conſequẽdam homini Chriſtiano cognitu neceſſaria ſunt. Et volo hunc ipſum libellum extare loco meæ Con

feſſio-

feſſionis, de ſingulis articulis Chriſtianæ religionis, quam hactenus annos circiter triginta, in Eccleſia & ſchola Hafnienſi publicè propoſui.

Quòd autem ſub veſtro nomine, Heros generoſe, edere hũc placuit, id factum eſt, vt me declararem memorem plurimorũ beneficiorum, quæ mihi præſtita ſunt à vobis, annis iam continuis viginti vno, inde vſque ab eo tempore, quo magnificus ac generoſus vir, frater tuus, Nicolaus Kaaes, meæ fidei & diſciplinæ primùm commiſſus fuit.

Oro Deum, vt propter filium ſuum vnigenitum, Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, puritatem verbi ſui in hoc regno Daniæ conſeruet, in ſui nominis gloriam & multorum ſalutem, & Spiritu ſuo ſancto regat conatus eorum, quotquot aut in Eccleſiaſtico aut politico munere, Euangelium ipſius promoturi ſunt, vt deſtructo regno Diaboli, ædificetur in cordibus noſtris templum Chriſti,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Amen. Vos quoq;, vt quàm diutiſſimè ex gratia & bonitate Dei, ſalui atq; incolumes conſeruemini, opto ex toto pectore à Deo per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrũ. Haffniæ ipſo die feſto Martini, anno Domini M D L X X.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Viuite fœlices animæ, ſitientibus ægris
Funditis æthereos viuo qui fonte liquores:
Atq; fatigatis ingenti mole dolorum,
Quos via præſentis vitæ, via plena laborum
Sufficit exulibus, placato numine, Regni
Non vanum monſtratis iter cœleſtis in aulam.
Fœlices animæ quibus hæc ſententia cordi eſt,
Hanc vnam monſtrare viam, laceraſq; tabellas
Naufragij prima ſubmerſas labe parentum,
Ducere ad optati gratiſsima littora portus.
Viuite, quamq; alijs monſtratis viuite viam.

Iohannes Franciſcus
Ripenſis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

GENEROSIS ET PRAECLARIS IVVENIBVS HENNINGO VALKENDORP, & Nicolao Schaue, Dominis & Patronis ſuis plurimùm colendis, ſalutem.

GRauiſsima eſt, & inprimis neceſſaria ſententia, Regij vatis Dauidis, Pſalmo 119.

In quo mundam faciet Adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos.

Quo verſiculo, non ſolùm admonet iuuentutem agnatorum ſuæ ætatis erratorum, verumetiam infallibilem normam proponit, ad quam mores & totius vitæ conſilia accommodentur.

Vt enim de adultis nihil dicamus, quorum animi, aut ob perditè plerumq; tranſactæ vitæ recordationem, perpetuis agitantur cruciatuum tempeſtatibus, aut ob infœlicium conſiliorum euentus & metus, frequentibus errorum circumaguntur labyrinthis, quàm crebræ & iuſtæ ſunt, de corruptæ iuuentutis prauitate, in ſacris literis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

teris & alibi etiam querelæ? Conqueritur de hac ipſe Deus, Gen. 8. cum inquit Figmentum cordis humani malum eſt, ab adoleſcentia ſua.

Ab hac ſe Dauid grauiter premi conqueritur, & liberari petit, Pſalmo 25. Delicta, inquit, Iuuentutis meæ & tranſgreſsiones meas ne memineris.

Eius meminit Salomon Prouerb. 22. inquiens: Stulticia colligata eſt in corde pueri, virga correctionis elongare faciet eã ab eo.

Et Poeta ethnicus, luculentis verſiculis idem exprimit:

Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupidusq́;, & amata relinquere ꝑnix.

Hæc ea eſt, Deo & ipſius verbo aduerſa, Iuuenili ætati nimis communis prauitas, qua multiplici impetu inſtincta, ferocior nititur in vetita, incautior ruit, temerarij caloris rapta incendijs, in quamuis enormitatem, & impunè etiam ſibi quodlubet, licere etiam falsò perſuadet.

Hæc eſt illa errorum fœcunda mater, viperinæ ſeu Cadmeæ ſobolis infelix & noxia pa-

xia pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

xia parens, vnde præcipitantia, temeritas, inopia conſiliorum, inſcitia, leuitas, luxus, ambitio, curioſitas, aſelgia, & qui cæteri nepotes, longo hinc ordine, in iuuenili caſtra metantur ſanguine.

Et quotuſquiſq; tamen eſt, qui, prò dolor, hæc ſua, etiam notoria crimina & flagitia animaduertat? applaudit inſuper ſibi ſtultè, & vbi grauiſſimè deliquit, quaſi re bene geſta, ſeſe offert, tantum abeſt, vt metu iuſtæ pœnæ aut afficiatur, aut de morum emendatione ſaltem aliquam apud ſe rationem ineat.

Potiſſimam ac florentiſſimam æui partem tum demum elapſam dolentes animaduertimus, cum eius magna pars nihil agendo, maior aliud agendo, maxima malè agendo, abſumta diffluxit. Et vix etiam tum ſerò de veris virtutis officijs ac vita rectè diſpenſanda cogitare incipimus. Plurimi, cum inutilia terræ pondera, ne ſibi ipſis quidem, quanto minus alijs, adminicula re & opere eſſe ſalutaria poſſunt, iam demum ægri, vitam non viam ſed deuia fuiſſe agnoſcunt. Fortè quod tum

promtæ

promtæ eſt voluntatis, à potentiæ & facultatis egeſtate excuſationem mutuatur.

Fidelis igitur pædagogi & probi monitoris ac periti quaſi medici officio hîc fungitur Dauid, qui horum iuuentutem erratorum admonet, nec admonet tantùm, ſed etiam ſcholam aperit, in qua trita & erudita iuuentus ſordes vitæ elapſæ eluat, & mundam ingreſſa viam, faciat in poſterum Deo multa grata & placentia.

Conſilium Dauidis hoc eſt, vt quantum fieri poteſt, cum ipſo lacte materno veræ pietatis & timoris Dei ſemina imbibamus. Amplectamur & exoſculemur verbum Dei. In hoc meditatio ac delectatio noſtra die ac nocte. Nec patiamur illud nobis eripi, opum, voluptatum aut honorum illecebris ac fallacibus eſcis. Nec ipſi illud deſeramus, aduerſæ fortunæ tempeſtatibus & fulmine impetiti ac proſtrati. Etiamſi occiderit me, tamen ſperabo in eum. Iob. 13.

Hæc ea eſt vera cuſtodia ſermonum Dei quã nobis hoc loco regius cõmendat vates.

Qui hanc ipſius normam ſequitur, næ ille, non Lesbiã regulam, ſed quouis filo Theſeo, certio-

certiorem & tutiorem ducem habet, quæ nec ipſa labi aut fallere, nec decipi aut errare poteſt.

Accurata enim indiget obſeruatione, quòd Dauid ad ſermones Dei, non ad noſtra nos conſilia, nec ad voluntates hominum occultas, multiplicesq; naturas, nec ad vlla deniq; ſcripta, humano elaborata artificio, ableget.

Etſi enim nobiſcum afferimus in hanc lucem principia ipſius legis naturæ, cordib. ac mentibus noſtris inſcripta, vnde diſcrimen honeſtorum & turpium, & aliæ rerum vitæ vtilium noticiæ promanant, tamen ita eſt natura hac corrupta comparatum, vt quæ bona quodãmodo cognoſcamus, iudicemus & amplecti etiam geſtiamus, ea mentis vanitate ſuffocata, intellectus tenebris ac cordis deniq; obduratione perturbata, naufragi amittamus, & in tranſuerſum, Scyllæ ac Charybdis vorticibus, plenis ac pronis velis, vani, cæci, obdurati feramur ac ſponte rapiamur.

Atq; hæc vna eſt etiã cauſa, cur pietatis ſolidæ inſtitutioni ac pædagogiæ, præfici nõ

poteſt

poteſt philoſophia, quæ præceptis et exēplis nos ad ſummū bonū ſe perducturā ſpondet.

Addo, quòd eiuſmodi ſcripta ſint ſcriptis diuinis longè recentiora & planè inſufficientia. Nam finē hominis ita monſtrāt, quemadmodum res in aquis motis, quæ oculis ſtabiliter ſe non offerunt, & quomodo bona opera fieri poſsint, atq; Deo placeant, ne verbum quidem loquuntur. Spiritus ſancti enim & viuæ in Chriſtum fidei, nulla in his extat mentio. De cæteris quid dicere opus eſt? Non reſtat, niſi vt ipſos philoſophiæ ſermones pronos (vtar Baſilij verbis) in pauimēto Chriſti proſternamus, vt credant magni Dei verbo, quod obſcurat omnem humanæ mentis flexibilem & multiformem cogitationem, ſicuti luce ſolis reliqua ſidera offunduntur.

Ad hoc nos verbum vocat hoc loco Dauid. Hanc ſapientiam offert ipſa Sapientia ſuis filijs apud Solomonem. Ad hunc fontē vitæ totus nos Prophetarum & Apoſtolorum chorus vnanimi & affabili ore inuitat. In hoc veram beatitudinem collocat, & offert ipſe Chriſtus Dominus & Saluator

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

noſter, cum inquit, Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

Quis ergo tam ignaui aut efferi eſt animi, qui etſi grauiſsimas pœnas contemtus huius diuini Theſauri, æquo animo æſtimare non poſsit, tam manifeſtè neceſsaria eius vtilitate non capiatur? Hîc vita, ſalus, beatitudo, & quæ in vniuerſum omnia homini verè beato expetenda sũt, gratis & affatim exhibentur.

Quàm magnifica, quàm ſuauia ſunt promiſſa apud Solomonẽ, Prouerb. 3. Beatus eſt qui inuenit ſapientiam, & qui conſequitur intelligentiam, quia melior eſt fructus eius, quàm argenti, & auro prouentus eius vberiores ſunt, præſtat gemmis, & precioſa omnia vincit. Vitæ propagatio eſt ad dexteram illius, & ad ſiniſtram diuitiæ & gloria. Vita eius amabilis eſt & fœlix. Securus ambulabis in via, nec pes impinget, &c.

Longum foret ſingula recenſere, quæ vera & copioſa oratione, toto libro Sapientiæ commemorantur, illud de Ioſeph addidiſſe ſufficiat ex cap. 10. Hæc venditum

iuſtum

iuſtum non dereliquit,ſed à peccatoribus liberauit eum,deſcenditq́ cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum,donec afferret illi ſceptrum regni,& potentiam ad uerſum eos,qui eum deprimebant, & accuſatores eius mendacij coarguit, ac gloriam conciliauit ei ſempiternam.

Tanti fecit hoc lumen ſuorum pedum Dauid,vt dicat, Melior mihi Lex oris tui, ſuper millia auri & argenti.

Præ huius amore,Daniel cibum & potum regium guſtare renuit,hoc duce arduum illud conſcendit honorum culmen: hoc fretus clypeo leonum obturauit ora,& admirabilis erat in omni virtute & opere.

Sed quid ego mei oblitus,ea verbis ornare contendo,de quibus nihil ita magnificè animo concipi,nedum fando exprimi poteſt, quin id dignitate,virtute,efficacia & vtilitate longè longeq́ diuina exuperent myſteria.

Ad vos quod attinet, generoſi iuuenes, non dubito quin pro egregia veſtra pietate, qua ab ipſis ſtatim incunabulis eſtis à clariſſimis veſtris parentibus accuratè imbu-

ti, idem hac in parte mecum ſponte ſentiatis. Nec me aliud de vobis exiſtimare patitur eximia illa diligentia, quam in vobis erudiendis gener reuerendi domini Præceptoris, Doctoris Hemmingij, vir eruditiſſimus, Magiſter Nicolaus Hamerus, Græcarum in Academia Haffnienſi literarum Profeſſor ordinarius, aliquot iã annis, non ſine fruge & fœnore, poſuit. Quod ſi pergere, vt cœpiſtis, pergatis, haud dubiam concepimus ſpem, vos patriæ maximo futuros ornamento & adiumento.

Habet vterq;, quibus ad hæc præclara pietatis & virtutis ſtudia incitetur, præter alia, domeſtica quoq;, vetera & noua, egregia exempla.

Tibi, HENNINGE, *calcaria addant heroica facta patrui tui magni,* ERICI VALKENDORP, *Archiepiſcopi quondam Nidroſienſis. Qui duabus (vt alia taceam) maximè rebus vehementem propagandi gloriam Dei zelum declarauit. Primum quidem, quòd præter quinquaginta illuſtria templa in vrbe Nidroſienſi, quæ egregiè ditauit, vnicum illud præci-*

puè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

*puè, toto orbe inprimis celebre & memo-
rabile, incendijs deformatum, proprijs ali-
quot millium florenorum impenſis, in cho-
ro extruendo exornauit. Alterum verò, in
quo eluxit laudabilis ipſius zelus, eſt quòd*
GRONLANDIAM *ad ſocietatem Ec-
cleſiæ Chriſtianæ, ceu filium perditum redu
cere conabatur, & reduxiſſet etiã proprijs
auſpicijs & ſumtibus, niſi culpa, neſcio quo-
rum dicere auſim, glorioſum hoc eius pro-
poſitum, iam inchoatum, interruptum fu-
iſſet. Inſula eſt* GRONLANDIA, *ab Erico Raudero Noruago, anno Chriſti
nongenteſimo octogeſimo ſeptimo inuenta
primùm, & exculta, ſed incuria noſtrorum
ab anno Chriſti octogeſimo tertio ſupra mil
leſimum trecenteſimum, paulatim negle-
cta, vſque dum nobis iam multis retrò an
nis ſit planè incognita. Exoptandum erat,
ſi non lucri aut imperij Septẽtrionalis pro-
pagandi gratia, ſaltem reſtaurati Euan-
gelij cauſa, ad miſeros iſtos fratres propa-
gandi, ab heroicis animis laudatam hanc
profectionem vrgeri ac ſuſcipi, cum extet
tam dilucidè digito quaſi monſtrata, ipſius*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ERICI *opera confecta ac deſcripta, in hanc terram nauigatio.*

Habes etiam, HENNINGE, *eum, qui tibi patris defuncti eſt loco, patruum tuum,* CHRISTOFERVM VALKENDORP, *Dominum de Glorup, regium Gothlandiæ præſidem, virum genere, virtute & eruditione verè nobilem. Qui eſt non ſolùm litterarum & litteratorum fautor egregiè litteratus, ſed & prudentia, humanitate & fortitudine nulli noſtrorum ſecundus, &, vt vno dicam verbo, dignus æterna & intemerata memoria,* IOHANNIS FRIIS, *veſtri conſanguinei, alumnus. Cuius vitam ſi tuis effingere & exprimere moribus coneris, nihil quicquam, aut huic gratius, aut tibi vtilius experieris.*

Ad eundem quoq; modum, NICOLAE, *pone tibi ob oculos patruum tuum magnum,* NICOLAVM SCHAVE, *Cancellarium quondam potentißimi regis, inclytæ memoriæ,* IOHANNIS, *Daniæ, Suetiæ, Noruegiæ, Vandalorum, Gothorumq; Regis, &c. Hunc tuum patru-*

um

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

um euexit ad dignitatem ſedis Epiſcopalis Roskildenſis, ipſius pietas, eruditionis præſtãtia, virtutis exiſtimatio, & aliæ, quæ in eo erant viro, ingenij dotes ampliſsimæ, quib. magna cum laude vtriq; Reipub. diu inſeruiuit. Hunc vt non nomine tantùm, ſed & præclarè factis, æmuleris contende.

De patre tuo HERMOLAO SCHAVE, Domino de Eskilſtrup, commemorare quid opus eſt, cum præter incredibilem ipſius humanitatem, omnibus bonis perſpectam, fortitudo etiam animi, in ſuperiori Noruagia, proximo bello Suetico, defenſanda eluxit tanta, vt æterna laude ea digniſsima cenſenda veniat.

Sed ne longius diuagetur oratio, vnum noſtrum THYCONEM BRAHE, conſobrinum tuum, non tibi tantùm, ſed vniuerſis, tui in nobilitate Danica ordinis æqualibus imitandum, vel nominaſſe ſolùm ſufficiat. Cuius, etiamnum Iuuenis, eruditionis & virtutis fama totum iamdudum hunc penetrauit orbem ſeptentrionalem Europæ. Et quantum ornamenti atq; præſidij in hoc patria noſtra repoſi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tum habeat, indies magis atq; magis cordaciores & prudentiores agnoſcunt. vt matureſcat hoc, abſq; ſiniſtris fortunæ & fatorum impedimentis, faxit Deus.

Ego porro generoſi Iuuenes, vt pulcerrimos veſtros, in hoc pietatis & literarum ſtudio, progreſſus incitem atq; adiuuem, libellum hunc offero. Quem ex idiomate noſtro Danico, hortatu ipſius autoris, reuerendi Domini Præceptoris, Doctoris Hēmingij, mutuato eiuſdē ferme ſtylo, tranſtuli, non tam vt iuuentuti in noſtris ſcholis, quàm exteris, qui auidè eius ſcripta omnia meritò legunt & expetunt, inſeruirem, nec dubito, quin huic labori euentus reſpondebit optatiſſimus. Veſtrū erit hanc meam vobis gratificandi voluntatē æquis animis accipere. Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti vos diu florentes & incolumes conſeruet, & ſtudia veſtra in ſui nominis gloriam promouere dignetur, Amen. Haffniæ, Cal. Maij, Anno Chriſti M. D. LXXIII.

Vobis addictiſſimus

Andreas Seuerinus V.

VIA VITAE.

CHRISTIANA ET ORTHODOXA INSTITVTIO, COMplectens præcipua Chriſtianæ religionis capita, quæ homini ad ſalutem conſequendam cognitu neceſſaria ſunt.

TOtum genus humanum adeò tenebris ignorantiæ occæcatum eſſe, vt veram ſalutis viã ne intelligat quidem, niſi à Deo ipſo, per verbum ipſius ſalutare, in veram hanc deducatur ſemitam, indicat regius & diuinus vates Dauid, Pſalmo centeſimo decimonono, his verbis: Lucerna pedibus meis Verbum tuum. Quaſi diceret: Quemadmodum ſine tuo verbo, Domine, neceſſe eſt me errare, ita etiam beneficio tui verbi, quod vice lucernæ ad ſalutem mihi duco, veram ingredior viam, & quamdiu hanc me præeuntem lucernam, tuum videlicet verbum, ſequor, errare aut hallucinari minimè poſſum. Quod ſimiliter cæteris omnibus in mundo hominibus accidit. Qua etiam de cauſſa, ouibus errantibus non immeritò comparantur, quas ab ouili ac paſtore procul diuagantes, oportet, mo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dò reduci velint, vocem paſtoris ſui audire,& hanc ceu lucernam ardentem, ſubſequi.

Cum itaque decreuerim præſenti ſcripto de ſalutis via diſſerere, placet inprimis hoc Dauidis ſequi conſilium,& hanc ſalutiferam lucernam monſtrare, quæ in æternam læticiam & ſalutem deducat omnes, quotquot in extremam mortis horam perſeuerantes,ipſam præuiam ſubſequuti fuerint.

Et quoniam hæc ipſa lucerna, quod verbum Dei nominamus, in duas partes, videlicet in Legem & Euangelium diuiditur, principiò proponam ex capite 22. diui Matthæi, textum, qui quaſi in tabella, ante oculos exhibet, hæc duo doctrinarum genera, quæ ad ſalutem cognitu maximè neceſſaria ſunt. Deinde hæc duo ſumma capita, cum cæteris articulis, ſub his comprehenſis, particulatim,ſed paulò copioſius atq; illuſtrius, ita declarabo, vt nihil quicquam intermittatur,quorum intereſt ſcire, credere aut facere eos, qui æternæ ſalutis compotes fieri deſiderant.

VERBA EVANGELISTÆ HAEC SVNT, Matth. 22.

Phariſæi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Phariſæi autem audientes, quòd obturaſſet os Saducæis, conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis Legis doctor quiſpiam, tentans eum, & dicens: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege? Ait illi IESVS, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt primum & magnum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum perinde ac teipſum. In his duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent. Congregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens: Quid vobis videtur de CHRISTO, cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid vocat eum Dominũ, quomodo filius eius eſt? Et nemo pote-

rat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

rat ei reſpondere quicquam, neque auſus fuit quiſquam ex eo die interrogare eum amplius.

In hoc textu recitati Euangelij, continentur quæſtiones duæ ſummæ & grauiſsimæ omnium, quæ ex ſacra ſcriptura de ſalute conſequenda adduci poſſunt. Prima quæſtio à Phariſæis, altera à Domino noſtro Ieſu Chriſto, propoſita eſt.

Phariſæi inſigni cordis malitia & ingenti odio, quo Chriſtum proſequebantur, quæſtionem de Lege mouent, & interrogant IESVM, quodnam ſit maximum mandatum in Lege? Cum enim CHRISTVS condemnaret Phariſæos, qui putabant ſe iuxta legem viuere, & introduceret Baptiſmum, cuius nulla fieret mentio in Lege, exiſtimabant eum temerè aliquid dicturū aduerſus Legem Moſis, vt ipſi hoc pacto haberent occaſionem ipſum accuſandi & tollendi è medio.

CHRISTVS verò, miſertus immenſæ cæcitatis Phariſæorum, eos interrogat, quid ipſis videatur de CHRISTO, & cuius filius ſit? idq́ eo conſilio facit, vt ipſi detur occaſio, qua eos inſtituat & doceat ex ſcriptura, quid ſentire debeant de

CHRI-

CHRISTO, hoc eſt, de illo, quem Deus promiſit Adamo, Abrahamo, & reliquis ſanctis patribus, mundi ſaluatorem.

Porrò vt commodius hæ quæſtiones de Lege & de CHRISTO nobis ad ſalutis profectum & inſtitutionem inſeruiant, tres hinc doctrinas ſeligam, quas ordine, diuina adiuuante gratia, declarabo.

I.

PRIMA, de cauſsis, quibus impulſi Phariſæi CHRISTVM è medio tollere conantur: & quibus artibus, ad hoc nefarium propoſitum abſoluendum, vtuntur.

II.

SECVNDA, de vero Legis intellectu & vſu.

III.

TERTIA, de CHRISTO, nimirũ quid de ipſo ſentiamus, & quomodo per ipſum ſalutem conſequamur.

PRIMA DOCTRINA.

Iudæi & inprimis Phariſæi hoc ſummo ſtudio agebant, vt CHRISTVM in ſermonibus ſuis irretirent, ac captum cauillarentur & demum neci traderent. Vide ergo quanta ſit inuicem animorum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

diuerſitas, in CHRISTO & Phariſæis.

Ieſus hoc ſolum quærebat, vt illos à peccatis liberatos, ſaluos faceret. Phariſæi autem aſtutè ipſius verba captāt, quo ipſum accuſent atq; opprimant.

Hæc animorum prauitas adhuc, proh dolor, reperitur in multis, qui perſequuntur eos, qui ipſis bene cupiunt, & ipſorum ſalutis maxime ſtudioſos ſe declarant. Sed vnde hoc tam ardens & inſatiabile odium Phariſæorum in CHRISTVM? CHRISTVS taxabat eorum ingentia & multifaria peccata, videlicet arrogantiam, hypocriſin, auaritiam, & erroneam doctrinam, qua cum ſeipſos tum alios ſeducebant.

Homines arrogantes & ſuperbi, ea ſunt ingenij malitia, quòd ſe admoneri ægrè ferant, & ſumma contentione eos perſequantur, qui minuere aut impedire audent, eorum de ſe falsò conceptam magnæ exiſtimationis opinionem. Quapropter minus mirari licet, hoſce tam ſuperbos & arrogantes Phariſæos, CHRISTVM odio proſequi, qui vſq; & aſsiduè ipſis in os dicebat, ac damnando obijciebat hanc ipſorum fœtidam ſuperbiam, præſertim cum ipſi interim, ob ipſorum commodum atq; ſalutem id fieri à

CHRI-

CHRISTO, non animaduerterent.

Hypocritæ verò cum hi ſint, qui ſe iuſtos reputant, coram Deo & hominibus, quamuis internè pleni ſint omni fœditate atque malitia, imò per omnia ſimiles demortuorum monumentis, quæ licet dealbata atq; foris ornata appareant, intus tamen ſcateant venenoſa atq; abominabili ſpurcitie. Itaq; non libenter ferunt eos, qui ipſos peccati arguant atque condemnent.

Hac igitur de cauſa, nolunt hi hypocritæ dare IESV CHRISTO eam gloriam, quòd ipſe ſolus iuſtus ſit, & quicunq; iuſtificari velint, id per hunc ſolum Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM conſequantur.

Ideo apud Matthæum capite 21. dicit illis CHRISTVS: Publicani & peccatores præcedent vos in regnum Dei.

Porrò ſi quæris, cur hæc ita ſe habent, in promtu cauſa eſt. Nam hypocritæ ſe omni peccato carere autumant, & propriæ iuſticiæ, quam non habent, confidunt. Publicani autem & peccatores ſciunt atq; fatentur ſe peccaſſe, atq; nulla propria potiri iuſticia, qua freti gloriari poſsint. Cum ergo peccata argui audiunt, facilius præ Hypocritis errata

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

confitentur,& cum gaudio amplectente concionem gratiæ, agunt pœnitentiam vitæ prioris conuerſationem relinquunt, ad DEVM per fidem in IESVM CHRISTVM ſe conuertunt, atq; edunt fructus fidei. Huius rei exemplum eſt videre apud Lucam cap. 18. in Publicano & Phariſæo, quorum ille in templo procul ſtans orabat, hic cum magno faſtu de ſua gloriabatur iuſticia.

Item Lucæ 7. in Simeone iſto CHRISTI hoſpite & peccatrice illa, quæ ibidem pedes CHRISTI lachrymis ſuis lotos, capillis capitis ſui tergebat.

Auaritiæ porro hæc ſimiliter cognata eſt prauitas, quòd à nemine argui ſe patiatur, ſed pallio parſimoniæ, ſedulitatis atq; prudentiæ ſe tegere conetur. Cum tamen reuera mera ſit idolatria, quemadmodum Paulus docet. Homo enim auarus plus ſpei collocat in mundi hiſce momentaneis bonis, quàm in DEO viuente. Propterea mirum non eſt, Phariſæos odio habuiſſe, atq; totis viribus perſequutos fuiſſe CHRISTVM, qui eorum nefandam auaritiam & diram Idolatriam iuſtè arguebat.

Quòd item ipſorum errores circa doctrinã cœleſtem CHRISTVS ſimiliter argue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

guebat, neq; hoc æquis accipiebant animis. Claues enim Sapientiæ penes ſe ſolos eſſe ſomniabant, quibus cœlum aperire atq; occludere quiſq; pro ſuo arbitrio ſe poſſe arbitrabatur. Cum tamen interea & vero legis intellectu, & vera Meſsiæ cognitione deſtituerentur. Hanc ipſorum cæcitatem argui à Chriſto ferre minimè poterãt.

Poſtremò & hoc quoq; ægrè ferebant in CHRISTO Phariſæi, quòd non tantum eos proprij erroris argueret, verùm etiam, quòd alios erronea ſua doctrina, à vero paſtore & via ſalutis ſeducerent.

Hiſce tam grauibus de peccatis, accuſabat Chriſtus Phariſæos, vt aut ſe emendantes ſalui fierent, aut in peccatis perſeuerantes, expectarent, tum hîc in terris, iuſtas Dei pœnas, tum poſt hanc vitam, æternam condemnationem. Sed quomodo hæc à CHRISTO acceperunt Phariſæi? Ad eum planè morem, quo homo inſanus eſt affectus in eum, qui ipſum ſuo morbo & inſania liberare conatur. Vt enim homo mentis inops, calcibus, vnguibus & morſu hoſtiliter impetit eum, qui medicas manus ipſi afferre laborat: Ita Phariſæi manibus pedibuſq; in hoc incumbunt, vt CHRISTVM traducant atque è medio tollant

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

propterea ad ipſum ter legatos ſuos ſolenniter miſerunt die Martis proximo, antequam ipſum crucifixerunt.

In prima legatione erant Phariſæi cum Herodianis, qui quærebant, num liceret cenſum dare Cæſari, nec ne? idq́; eo conſilio, vt ſi affirmet CHRISTVS interrogationem propoſitam, deſerat illum vulgus, atque ita facilè neci ipſum liceat tradere. Sin neget, incidat in manus militum Herodis, qui captum occidant tanquam hominem ſeditioſum, ſed incaſſum ſe fatigat humana aſtutia aduerſus Dei ſapientiam. Chriſtus neq; affirmatiuè neq; negatiuè reſpõdet, ſed oſtenſo numiſate ab eis, dixit, cuius imago & inſcriptio eſt hæc? reſpõdebant, Cæſaris. Et dixit illis, date Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt DEI. Ita ex hoc CHRISTI reſponſo, neq; Herodiani, neq; vulgus, inueniebant, cur iuſtè offenderentur.

Secunda legatio erat Saducæorum, qui negabant reſurrectionem mortuorum. Hi ex doctrina CHRISTI, docentis omnes homines reſurrecturos in nouiſsimo die, putabant ſe poſſe inferre aliquid abſurdi hoc modo: Erant, inquiunt, apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta, defunctus eſt, & non habens ſemen,

reliquit vxorem fratri. Similiter ſecundus & tertius, vſque ad ſeptimum. Nouiſſimè autem omnium & mulier defuncta eſt. In reſurrectione ergo cuius erit de ſeptem vxor? Exiſtimabant iam Chriſtũ, aut vni horum, aut omnibus ſimul, deputaturum illá: quod ſi feciſſet, clamaſſent, id minimè congruere poſſe, propter ſecuturas inde contentiones, odia & abominandam ſpurcitiem. Hac via ſperabant ſe confutaturos CHRISTI doctrinam, & tradituros CHRISTVM tanquam mendacij reum, iudicio puniendum.

Audiamus quid reſpondeat his CHRISTVS. Erratis, inquit, neſcientes ſcripturas & virtutem DEI, atque ignorantes quodnam futurum ſit diſcrimen conditionum huius mundi & vitæ æternæ.

Hiſce verbis CHRISTVS tres indicat cauſas erroneæ doctrinæ Saducæorum.

Prima eſt, quòd neſciebant ſcripturam, quæ ſola docet nos verum à falſo diſcernere, in ijs omnibus, quæ ad negotium ſalutis ſpectant. Ideo inquit Dauid: Lucerna pedibus meis verbum tuum.

Secunda cauſa, quòd ignorent virtutem atq; potentiam DEI, qua tam facilè

 in no-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

in nouiſsimo die poterit excitare mortuos, quàm illi non fuit difficile, in primo die omnia creare de nihilo. Propterea cum de reſurrectione mortuorum cogitamus, non eſt in cōſilium adhibenda ratio, quæ tantum circa hæc corporalia occupatur, ſed reſpiciendū eſt ad ſcripturā, & ſciendum nihil eſſe impoſsibile corā Deo creatore rerum omnium omnipotente.

Tertiam cauſam erroris Saducæorum aſsignat CHRISTVS hanc, quòd non perpenderint diſcrimen condicionum hominis in hoc mundo, & in vita æterna.

In hac vita eſt vſus coniugij, ſed in vita æterna neq; nubent neque nubentur, erūt enim ſicuti angeli DEI in cœlo. Et dilectio alterius vitæ mille modis antecellet huius mundi dilectioni, immo hanc illa obſcurabit, quemadmodum ſol manè oriens, cæteris omnibus ſtellis lucem eripit, & ſolus mundum ſuo ſplendore illuminat.

Tertia Iudæorum legatio, hoc eodem die facta eſt ad CHRISTVM. ea eſt, cuius præſens Euangelij textus meminit.

Cum audiſſent Phariſæi, quòd IESVS obturaſſet hoc modo os Saducæis, acceſſerunt & interrogauerunt

runt eum: Quódnam eſſet mandatum magnum in Lege?

Id ab ijs fiebat, non diſcendi gratia, ſed vt haberent aliquam occaſionem perdendi illum, ſic enim ſecum reputabant: Quoniam hic Baptiſmum introducit, & accuſat nos, qui ſecundum legem viuentes, ex operibus legis iuſtos nos eſſe gloriamur, certe abſque omni dubio legem contemnet, & longe poſtponet ſuo baptiſmo. Quod ſi fecerit, iuſta competet nobis aduerſus eum, tanquam in Deum ipſum blaſphemum, actio, vtpote qui in nullo precio habeat legem DEI, quam dederit nobis ipſe Dominus, per ſeruum ſuum Moſen. Ad hæc reſpondet CHRISTVS, dicens: Maximum & primum mandatum eſt:

Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & tota mente tua.

Secundum autem ſimile eſt huic:

Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis, vniuerſa Lex pendet & Prophetæ.

Tale reſponſum haud dubiè non expectarant ſibi datum iri Phariſæi, pro-

pterea nemo illorum poterat illi contradicere quicquam. Atq; ita videmus, neq; ſapientiam neq; prudentiam valere aduerſus Dominum, qui perdit ſapientiam ſapientium, & intellectũ prudentium confundit, vt eſt apud Eſaiam cap. 29.

SECVNDA DOCTRINA.

DE LEGE HAEC TRIA EXPLICABO

I.

PRIMVM, in genere dicam de duobus ſummis mandatis ac, capitibus Legis, videlicet, Diliges DOMINVM DEVM tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & diliges proximum tuum, ſicut teipſum.

II.

SECVNDVM, de quatuor præcipuis erroribus circa doctrinam Legis.

III.

TERTIVM, de vero Legis vſu.

DE PRIMO.

Hoc loco proponit Lex duo ſumma man-

mandata: primum, de dilectione Dei. Alterum, de dilectione proximi. Quo autem modo diligendus ſit DEVS, explicat dicens: Diliges DOMINVM DEVM tuum ex toto corde, tota anima, & ex tota tua mente. Quo item modo diligendus ſit proximus, ſubijcit, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Sed quid ergo eſt, Diligere DEVM ex toto corde, ex tota anima & tota mente? Dilectionis vocabulum tria complectitur, videlicet PRIMO cognitionem rei diligendæ, quia ignoti nulla cupido. DEINDE, omnes cordis affectus & motus quæ ſincerum amorem comitantur. TERTIO complectitur omnia opera quæ ad hanc dilectionem requiruntur.

Iccirco Lex DEI hæc tria coniungit, cum dicit, Diliges DOMINVM DEVM tuum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota tua mente, Ita vt ſit in corde, hoc eſt, in intellectu hominis illuſtris lux & noticia de DEO, quem ſtatuat longè optimum ac præſtantiſsimum, fontem nimirum omnis boni.

DEINDE ex tota anima, hoc eſt, omnes affectus, motus ac concupiſcentiæ cordis eò tendant, vt DEVM diligas,

ipſi adhæreas, in hoc totius fiduciam di-
lectionis tuæ colloces, quo ipſum in tu
corde retineas atq; in æternum fruaris.

POSTREMO hunc ipſum ex tota men
te ſeu totis viribus diligas, ita vt omnes
tuas cogitationes, conatus & ſtudia con-
uertas ad promouendum atq; defenden
dum quæcunq; ad DEVM ſpectant, &
ad repugnandum ijs quæ DEO aduerſa
ſunt, reſiſtendo videlicet diabolo, pecca-
to, & horum omnibus aſſeclis & admini-
culis.

Atq; ita videmus quónam pacto hîc
ſuas vires exerant tres præcipuæ natura-
les potentiæ ſeu facultates animæ huma-
næ à DEO inſitæ, videlicet, Ratio, Appe-
titus & Ira. Ratio enim ſummum bonum
DEVM videlicet inquirit. Appetitus
hoc idem ſummum bonum deſiderat,
atq; amore ei ſe ſociat. Ira accenditur ad
tuendum & defendendũ ſummũ bonum,
DEVM, & hoſtiliter repugnat Diabolo,
peccato & huius occaſionibus & alijs om-
nibus quæcunq; DEO aduerſantur.

Porrò cum audis tibi præcipi, vt dili-
gas DEVM ex toto corde, tota anima, &
tota mente, hîc cogitabis DEVM requi-
rere dilectionem puram & perfectam,
æter-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

æternam atque ſpiritualem, ita vt ſit tua dilectio pura, ſine omni macula, perfecta abſque omni vitio, æterna abſque omni interuallo, & ſpiritualis abſque omni carnalis affectu & fermento concupiſcentiæ.

Alterum mãdatum maximum hoc eſt, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Hîc DEVS normam dilectionis proximi, conſtituit noſtri ipſius dilectionem. Verùm hoc vt rectius intelligatur, duo conſideranda veniunt. PRIMVM, diſcernendum eſt inter duos modos, quibus homo ſeipſum diligit. Horum enim vnus illicitus & damnandus. Alter bonus & licitus habetur. DEINDE diſcernendum eſt quoque inter perſonam hominis & vitium illud quod hæret in homine.

Homo aliquando erga ſeipſum afficitur cæco, imprudenti ac noxio amore, orto ex natura corrupta ac deprauata, hoc eſt, fonte peccati, quod labe hæreditaria habitat in nobis. Hæc dilectio non erit regula dilectionis proximi, nam hoc modo diligere planè eſſet coram DEO proximum odiſſe.

Eſt præterea alius diligendi ſeipſum modus, isque licitus & conceſſus, qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

oritur ex SPIRITV SANCTO, & fide in IESVM CHRISTVM, quando homo eò omnia ſua conſilia dirigit, vt faciat DEO grata & ſibijpſi ſalutaria. Hæc dilectio licita & laudata, norma erit amoris quo proximum proſequamur. Ita vt ex animo gratulemur ipſi omnia, quæ poſſunt cedere in commodum & ſalutẽ, pijs votis optando ipſi omne bonum, & fidelibus conſilijs, opera, re ac precibus promouendo ipſum. Atq; ab altera parte auertendo ſtudioſè toto animo atq; pectore, quæcunque aut vitæ, aut animæ, aut famæ, aut bonis denique ipſius, noxia eſſe poſsint.

Alibi DOMINVS & Saluator noſter IESVS CHRISTVS, proprium ſuum exemplum, normæ loco ſequendum, proponit. Diligite, inquit, vos inuicem, quemadmodum ego diligo vos. Et propterea mandatum hoc nouum appellat. Quo docere nos vult CHRISTVS, vt etiam cum vitæ periculo, ſi neceſsitas poſtulat, proximo ſubueniamus, non tam habentes noſtrorum commodorum rationem, quàm ſalutis & emolumenti proximi. Quo autem pacto nos CHRISTVS dilexerit, indicat Paulus Roma. capit.5. quemadmodum infra in tertia

doctri-

doctrina copioſius dicendum erit.

Secundum quod conſiderandum admonui, in hoc maximo mandato, de dilectione proximi, eſt diſcrimen inter perſonam hominis & vitium illud, quod ipſi adhæret. Hominem prauum & impium, quantum ad ipſam prauitatem & impietatem ipſius attinet, odiſſe licet: quod verò ad perſonam, quatenus homo eſt, humanæ nobiſcum conſors naturæ, hic diligendus eſt, ita vt quod in ipſo odimus, peccatum videlicet & vitium ipſum, id arguamus, & viciſsim in illo amemus, quod dilectionem meretur, hoc eſt, vt homo conſeruetur, quemadmodum docet Auguſtinus. Hæc ſufficiant de primo membro, quod de Lege initio obſeruandum admonui.

DE SECVNDO.

Alterum quod propoſui, erat de erroribus, quos circa doctrinam Legis falſi doctores diſſeminant. Horum quatuor ſunt genera. In primo ordine ſunt, qui legem planè abijciunt, & pernegant eam in Eccleſia Chriſtianorum proponendam. In ſecundo vero, qui legem

quidem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

quidē retinet,ſed docent hominem proprijs viribus poſſe ipſi ſatisfacere. His verò proximi ſunt, qui dicunt hominem non vniuerſæ Legi,ſed parti ipſius alicui ſatis facere poſſe.

Quartum verò occupant ordinem, qui dicunt, quamlibet religionem ſuam habere legem, quæ ad ſalutem ſufficiat huic ſatisfacenti.

Hi quatuor errores ſua contagione venenata admodum noxij ſunt, nec alio vllo innituntur fundamento, quàm præſtigijs & mendacibus artibus diaboli, qui homines excitat ad ſeducendum inuicem alios à puritate verę doctrinę Legis & Euangelij. Refutabo itaque hos errores ſingulatim, eo ordine, quo iam à me recitati ſunt.

Antinomi, qui legem planè abijciunt, atque in Eccleſijs Chriſtianorū docendam negant, vix digni ſunt, vt eorum opinio multis verbis refutetur, vtpote cui non ſolùm recta ratio hominis, ſed & ipſe CHRISTVS atque huius Apoſtoli, & quotquot fuerunt in Eccleſia Chriſti fideles doctores, aduerſentur. Argumenta quibus ſuam ſententiam tuentur, hæc ſunt.

Chriſtianis, inquiunt, nihil cum Moſe,

propterea neque ſunt ſubiecti ipſius Legi. Item, Chriſtiani liberi facti ſunt per CHRISTVM, propterea Chriſtus mandauit prædicari Euangelium omni creaturæ, de lege prædicanda nihil quicquam præcepit. Poſtremò, Spiritus ſanctus, aiunt, doctor eſt Chriſtianorum, cuius vſus ergo erit legis inter eos? Hiſce & alijs ſimilibus rationibus, exiſtimant ſe probare Legem in Eccleſia Chriſtianorum neque retinendã neque docendam eſſe

Sed ab his primùm quærere licet, decét ne Chriſtianos diligere DEVM & proximum? credo neminem à Diabolo ita obſeſſum, vt hoc negare auſit.

Cum igitur oporteat Chriſtianos diligere DEVM & proximum, cur non etiam licebit ijs ſcire, quomodo id præſtare debeant? Quod enim erit dilectionis opus, niſi certa aliqua ratione regatur? Quoniam autem Lex DEI (decem præcepta puta) vtrumque nos docet, videlicet, vt diligamus DEVM & proximũ noſtrum, & quomodo id fieri debeat à nobis, quis eſt qui non videt manifeſtè errare hos, qui Legem Dei abolere volunt, & vetare ne ſonet in Eccleſijs Chrſtianorum?

1. Quòd vero obijciunt & dicunt, Chriſtianis nihil eſſe cum Moſe, verum id eſt, quantum ad Leges Moſis cæremoniales & forenſes, ſacrificia, circumciſionem, & ſimiles ritus externos attinet, qui ad aduentum CHRISTI tantum durare debebant, & poſtea deſinere: Sed non eſt verum, quãtum ad legem Dei, videlicet decalogum, qui homini in prima creatione datus eſt, & poſtea repetitus, ac deſcriptus in duabus tabulis lapideis, vt eſſet huius memoria perpetua.

Tacebo interim hoc loco, quòd & Chriſtus ipſe Legem docuerit, & prolixè explicuerit, quemadmodum & ſancti Prophetæ fecerunt & horum ſucceſſores.

2. At, quòd ſecundo loco affirmant Antinomi, Chriſtianos non eſſe ſub lege, ſed ſub gratia, concedo & hoc, modò dextrè intelligatur, quemadmodum ipſe diuus Paulus exponit, Chriſtiani non ſunt ſub Lege, hoc eſt, qui credunt in CHRISTVM IESVM, non ſunt ſub Legis ſententia condemnatoria, quia nulla condemnatio eſt in his, qui inſiti ſunt IESV CHRISTO, Rom. 8. Attamen opus habet Chriſtianus Legis doctrina, quæ ſit ipſi regula vitæ, monſtrando quid DEO placeat, & quid ad-

uerſetur ipſius diuinæ voluntati.

Præterea quòd dicunt, Chriſtiani liberi facti ſunt, propterea non ſunt ſub Lege, ad illud ſic reſpondeo: Verum eſt, Chriſtianos liberatos eſſe à Legis condemnatione, à peccato & inferno, ſed non ita, vt interea liceat ipſis facere quicquid collibuerit. Ideo liberi ſunt, vt ſoli DEO ſeruiant, diligant ipſum & proximũ, quantum eſt in totis viribus, qemadmodum lex cohortatur & docet.

Si inſuper pergant dicere, Chriſtus dedit mandatum de Euangelio omni creaturæ prædicando, ſed de lege nihil quicquam præcepit. Reſpondeo: CHRISTVS iuſsit prædicari remiſsionem peccatorum, ſed quid eſt peccatũ niſi legis transgreſsio? Iam ergo, ſi Chriſtiani nullam habent legem, neq; peccata vlla vt habeant neceſſe eſt. Ad hæc, ipſe CHRISTVS & Apoſtoli cohortãtur ſingulos Chriſtianos, vt edant fructus pœnitentiæ, videlicet bona opera, iuxta legem Dei.

Poſtremum Antinomorum argumentum tale eſt: Spiritus ſanctus, inquiunt, docet Chriſtianos, itaq; lege non indigẽt. O quàm eſt hoc ſtultum & friuolum argumentum. Hoc enim potius modo

ſe

concludẽdum fuit. Spiritus ſanctus docet Chriſtianos, itaq; indigemus doctorib. & verbo, lege nimirum & Euangelio. Nam Spiritus ſanctus tum demum docet & mouet cor hominis, quando auribus percipitur verbum, in quo ipſe Spiritus ſanctus vult eſſe efficax in his, qui illud audiunt, & fide amplectuntur.

Videmus igitur, quàm non ſtultè tantùm, ſed & perniciosè faciunt, qui nobis legem DEI eripere, & eam è cœtu Chriſtianorum eijcere ac non docendam affirmare audent. Relicta ergo huius erroris contagioſa lue, agamus DEO gratias pro communicata nobis ſancta ſua lege, & porrò rogemus ipſum, vt det nobis Spiritum ſuum ſanctum, quo ipſi per nos fiant multa grata & placentia. Si hanc victoriam diabolus de nobis obtinuiſſet, quòd ſpoliaſſet nos lege DEI, quemadmodum in paradyſo id illi ſucceſsit, quid prohiberet, quo minus denuó nos faceret reos mortis & æternæ damnationis? Qui enim ex lege peccata ſua fateri non diſcit, idem haud dubiè ex Euangelio gratiam amplecti ignorat. Qui morbum ſuum aut morbi grauitatem æſtimare nequit, idem medicinæ ſalutaris inueſtigandæ curã negligenter vt habeat neceſſe eſt.

In

In SECVNDO ordine eorum,qui circa legis doctrinam aberrant,ij ſunt, qui legem quidē retinent,& rectè affirmant docendam in Eccleſijs Chriſtianorum, ſed falsò hoc aſtruunt,quòd quicunque velit, poſsit ex proprijs viribus & arbitrio legi ſatisfacere,atque hoc pacto conſequi iuſticiam coram Deo & promereri vitam æternam. Huius opinionis falſitatem ita manifeſtis demonſtrationibus oſtendam, vt facilimè quiuis intelligat, neminem omnium hominum (excepto vnico homine Ieſu Chriſto) poſſe adimplere Legem Dei.

PRIMVM huius noſtræ aſſeuerationis argumentum, præbet nobis naturæ humanæ conditio in omnibus hominibus. Ea hæc eſt,quòd omnes ab ipſa natiuitate ſunt impuri immundi& peccato obnoxij. Cum autem conſtet,ex putrido & fœtido fonte non niſi putridam & fœtidam hauriri aquam,manifeſtum eſt,hominem impurū & peccato contaminatum, non poſſe exhibere Deo puram ſinceram & immaculatam obœdientiam.

Ideo inquit Salomon Eccleſ. cap. 7. Non eſt homo iuſtus in terra,qui faciat bonum & non peccet. Et Iob cap 14. Quis poteſt dare mundum de immundo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſemine? Profectò nemo mortalium hoc præſtare poteſt. Omnes enim ex maſſa peccatrice, & immunda radice, ortum trahimus. Nunquid poſsibile eſt, vt fructus præſtet ipſi arbori? Stat igitur firma probationis demonſtratio hæc:

Quicunque immundi ſunt, obedientiam mundam & puram legi Dei præſtare non poſſunt.

Omnes autē homines natura ſua ſunt immundi, excepto vnico Ieſu Chriſto, qui naturæ ſuetis & communibus naſcendi legibus exemtus eſt.

Nemo ergo mortalium poteſt ſatisfacere legi Dei.

SECVNDVM argumentū, quo conuincitur nullum hominem poſſe adimplere legem Dei, petitur ab experientia humana vniuerſali.

Nemo enim in vniuerſo mundo reperitur, qui conſulens proprium cor, & examinans ſuam conſcientiam, non ſtatim experietur ſe longè abeſſe à perfectione illa, quam lex requirit. Quis non ſentit ſe ſæpiſsmè non facienda commiſiſſe, & rurſum, facienda omiſiſſe? Et quamuis enim quidam de impletione legis, à ſe aut alijs facta, multum gloriari auſint, tamen contrarium ipſis eſt proprium cordis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dis iudicium, quod licet coram hominibus occultum ſit, conſtat tamen ac patet Deo qui videt, æſtimat & probat vniuerſas humani cordis cogitationes & affectus.

TERTIVM argumentum, quo probatur neminem mortalium poſſe adimplere legem Dei, petitur ex iuſto iudicio Dei, qui reos ſolummodò & legis diuinæ ac mandatorum ipſius tranſgreſſores damnat. Cum autem nemo liber ſit à iudicio Dei & pœnis, videlicet morbis, aduerſitatibus, & ad extremum ipſa morte, quæ omnia graſſantur propter peccatum, hoc eſt, Legis Dei tranſgreſsionem, quis non hinc nullo negotio intelligit, ac haud dubiè concludit, omnes homines reos eſſe, ac legis diuinæ tranſgreſſores, ita quòd ex operibus legis nullam conſequi poſsint iuſticiam?

QVARTVM argumentum ſumitur ex diſsidio legis & naturæ humanæ. Lex enim ſpiritualis: Natura aũt humana carnalis eſt, quod Paulus probat Rom. 7. cum inquit: Scimus quòd lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato, hoc eſt, vſque adeò ſum peccato obnoxius, vt nunquam ita liberer ab eo, vt adimplere poſsim legem Dei ſpiritua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

lem. Ago autem Deo gratias, per IESVM CHRISTVM, qui quod ego præſtare nequeo, id totum meo nomine abunde præſtitit. Hoc argumentum tractat Paulus multis verbis, capite iam à nobis citato.

QVINTVM argumentum, quo probatur neminem mortalium adimplere Legem Dei, præbet nobis ipſa vox Dei in Moſe, Pſalmis & Prophetis, adeoq; in tota ſcriptura Euangelica & Apoſtolica.

Geneſ. 6. Vidit Deus quòd multa eſſet malitia hominum in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore.

Iob 9. Verè ſcio quod ita ſit, quòd non iuſtificetur homo corã Deo, ſi voluerit contendere cum eo, non poterit reſpondere ei vnum pro mille. Et paulo poſt de ſe ipſo inquit Iob: Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me.

Pſal. 14. Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.

Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.

Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt

eſt vſq; ad vnum. Pſal. 130. Si iniquitates obſeruaueris DOMINE, DOMINE quis ſuſtinebit?

Hac de cauſſa orat Dauid Pſal. 143. in hunc modum: DOMINE ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

Prouerb. 20. Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?

Eſaiæ 64. Facti ſumus vt immundi omnes nos, ac quaſi pannus menſtruatæ iuſticiæ noſtræ, & cecidimus quaſi folium vniuerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos.

CHRISTVS Iohannis 3. inquit: Quod natum eſt ex carne, caro eſt.

Paulus Rom. 3. Oſtẽdimus redditis cauſis & Iudæos & Græcos omnes ſub peccato eſſe.

Epheſ. 2. Eramus natura filij iræ.

Ex hiſce iam recitatis, & alijs plurimis ſcripturæ teſtimonijs, manifeſtè conuincitur, neminem mortalium poſſe adimplere legem Dei.

SEXTVM argumentum huius noſtræ aſſeuerationis eſt à Paulo ad Galatas cap. ſecundo his verbis propoſitũ: Si ex lege iuſticia, fruſtra mortuus eſt CHRISTVS. Nam Chriſtus venit in mundum, vt le-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

gem impleret, quod impoſsibile fuit omni homini, in toto mũdo præſtare. Quotquot autem credunt in eum, his imputabitur legis iuſticia, quam Chriſtus in ſua propria perſona fecit atque aſſecutus eſt.

Sex igitur firmiſsimis atque euidentiſſimis argumentis probaui, falſam eſſe opinionem Papiſtarum, qui docendo, ſcribendo & declamando, contra propriam conſcientiam, affirmare audent, hominem poſſe adimplere Legem Dei, atque ita ex operibus iuſtos reputari coram Deo.

Tertio loco inter eos, qui non rectè docent de Lege, collocandi ſunt, qui fatentur quidem, hominem ex parte non ſatisfacere Legi Dei, ſed tamen in multis præſtare Legi obœdientiam. Et propterea, inquiunt, quo plus fiat bonorum operum ſecundum Legem, eo maior erit hominis ex Lege iuſticia, & quod deeſt, id precario à Chriſto mutuandum eſt. Hæc opinio licet hæreat in multis, præcipuè politicis hominibus, eſt tamen falſa & contumelioſa in filium Dei Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, qui ſolus tollit peccata mundi, & in ſe credentes iuſtificat. Eſſe quoque opinionem hanc

non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

non minimam cauſam reiectionis Iudæorum, docet Paulus Roma. 10. Ignorantes, inquit, iuſticiam Dei, & ſuam quærentes ſtatuere, iuſticiæ Dei non ſunt ſubiecti. Finis enim Legis CHRISTVS, ad iuſticiam omni credenti, hoc eſt, Quicunque credit, is habet quod Lex requirit, videlicet iuſticiam, quam Chriſtus credenti imputat.

Item Philip. 3. tradit Paulus diſcrimen inter iuſticiam Euangelij & Legis. Iuſticiam Euangelij conſequuntur omnes credentes, ſed Legis iuſticiam nemo excepto ſolo CHRISTO conſequi poteſt, ex proprijs ſuis operibus.

Adhæc, nemo poteſt inchoare aliquod bonum opus iuxta Legem, quo conſiſtere valet ante tribunal Dei, priuſquam iuſtus fuerit ex fide in CHRISTVM. Nam vt alibi teſtatur Paulus, impoſsibile eſt placere Deo ſine fide. Poſſunt quidem fieri quædam opera, quæ ſpeciem boni apud homines habeant, & proſint etiam vitæ & conuerſationi humanæ, in hoc mundo, ſed ex ijs iuſticiam conſequi impoſsibile eſt. Qui enim aduerſus vnum peccat, omnium reus factus eſt, inquit Iacobus. Nec poteſt quicquam Deo placere, quod fit ab eo, qui non eſt mem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

brum Chriſti & iuſtificatus per obœdientiam ipſius. Vt enim vnius Adami inobœdientia, omnes rei facti ſumus damnationis, ita nos omnes quotquot credimus in Ieſum Chriſtum iuſtificamur, per ſolam obœdientiam ipſius.

Apparet itaque errare eos, qui iuſti eſſe volunt, partim ex proprijs operibus, partim ex merito Chriſti, ita vt quo plus abundet aliquis operibus bonis, eo magis gloriari poſsit, ſe de ſuo afferre, & reliqua quæ deſiderantur, quærere apud CHRISTVM.

Quos quarto loco nominaui, circa legis doctrinam errare, ij prodierunt ex ſchola Mahometis. Mahomet vt ſuos diſcipulos ac ſubditos retineret ſuis diabolicis præſtigijs magis addictos, docebat quemlibet ſaluari obſeruatione legis illius, cui ſubeſt. Hoc eſt, Si Iudæus ſuas ceremonias & circumciſionem obſeruet, ille ſua obœdientia meretur ſalutem. Et ſi Turca aut Mahometiſta, inquit, ſuam legem cuſtodiat, ſaluabitur ea ratione & ipſe. Sic porro etiam Chriſtianus per legem Euangelij ſalutem conſequitur. Hac etiam praua opinione imbuti ſunt politici quidam homines, qui nec grauitatem peccati, nec beneficia Chriſti

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

recte æſtimant. His omnibus, qui hoc modo ex ſua lege, cui ſubiecti ſunt, ſalutem quærunt, vbicunque tandem locorum degant, oppono hæc manifeſta & immotæ veritatis verba, Ioh.3. Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem non credit in filium, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

DE TERTIO.

Sequitur tertium quod de lege propoſui, videlicet quorſum conducat lex, & quis ſit eius verus vſus inter homines, præcipuè in Eccleſia Chriſtiana.

Audiuimus ſupra, quid lex requirat, & quòd nemo eam implere poſsit, quæritur ergo tertio loco, quis ſit eius vſus, cum ei nemo ſatisfacere, nec quiſquam ex operibus ipſius, iuſticiam coram Deo conſequi poſsit.

Triplex eſt vſus legis, videlicet, Externus, Internus & Spiritualis.

DE VSV LEGIS EXTERNO.

Vſus legis externus eſt, vt diſciplina regat homines, vt in externa honeſtate

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

morum, inuicem pacificè iuxta legem viuant, ne quid mali facinoris manifeſtè perpetrent, quod in lege Dei prohibitum ſit.

Hîc neceſſe eſt parentes, magiſtratus, præceptores atque tutores, immo etiam verbi Dei miniſtros, diligenter attendere, vt qui ipſorum curæ commiſsi ſunt, honeſtate vitæ externa, integrè ac pudicè viuant. Propterea enim lex Dei moralis dicitur, quòd communis quædam regula ſit, iuxta quam quiſque ſuos mores formet ac dirigat.

PRIMO, mandata eſt hæc externa legis diſciplina parentibus, vt hac liberos ſuos edoceant, ac ſub externa morum honeſtate contineant. Et quo id facilius præſtare poſsint, vtantur doctrina, exemplis, placidis atque ſeueris admonitionibus, & virga. Porrò, ſi id res poſtulat, quod qui non fecerint, ij expectent iuſtas à Deo pœnas, tanquam contemtores ſeueriſsimorum mandatorum Dei, qui præcipit parentibus, vt iuxta Decalogi normam, honeſtè & pie liberos ſuos inſtituant atque educent.

Principio quidem vtantur doctrina, hoc eſt, liberos ſuos quamprimùm fari ac ratione vti poſſunt, aſſueſcant manè &

veſpe-

veſperi, Catechiſmi ſingulas partes, memori mente, ediſcere atque recitare.

Deinde ipſi liberis ſuis præibunt, proprio honeſtæ actæ vitæ exemplo, ita vt doctrinæ propoſitæ correſpondeat parentum vita, quam poſtea imitari liberi poſſint. Qui enim verbis tantùm laborant in liberorum educatione, ſtultè admodum, meo iudicio, facere videntur, & haud ſcio, an docere eos, an dedocere magis dicam. Nam quod ore docendo ædificant, id factis malè viuendo deſtruunt, & quæ hinc malorum lerna ſequatur, tam in Eccleſiaſtico quàm politico ordine, quis eſt qui non videt ac quotidie experitur.

Debent præterea parentes mitioribus interdum verbis apud liberos vti, vt his quaſi illecebris, animi eorum facilius ad virtutis officia alliciantur & extimulentur.

Quod ſi autem paternis admonitionibus obtemperare nolunt liberi, hîc parentes ſeueriori vultu ac ore compellabunt eos, ac quas tandem laturi ſint ſuæ inobœdientiæ pœnas, prudenter & grauiter præmonebunt.

Quinto, cum parentes neque mitioribus neq; aſperioribus commonefactionibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

nibus proficere quicquam poſsint, & nulla emendationis morum ſpes in liberis affulgeat, hîc tandem extremi paterni remedij loco adhibenda eſt virga. Hac caſtigabunt eos, cum aſſueſcunt periurijs, mendacijs, furtis, turpibus & obſcœnis quomodocunque dictis. Nam Syrach inquit cap. 30. Qui diligit filium ſuum, crebra ei admouet flagella, vt in poſtremis vitæ ſuæ diebus gaudeat.

Et Salomon Prouerb. 23. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam, ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur: virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

Qui nimiùm liberis ſuis indulgent, & conniuentes ad quoduis flagitium eorum, ex arbitrio ſuo eos viuere permittunt, hi perditionis illorum autores cenſendi ſunt. Narrat Pontanus, quendam delicatulum à matre nimia licentia corruptum, tandem adultæ ætatis, ob commiſſum facinus morti adiudicatum: Hic cum à carnifice ad locum ſupplicij deduceretur, alta voce hæc ingeminabat verba: Nolite putare, ô ſpectatores, hunc carnificem, ſed potius matrem meam propriam, me ad hoc tam infame genus ſupplicij deducere. Multum itaq; intereſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

eſt parẽtes aſſuefacere liberos, vt iuxta decalogi amuſsim vitæ ſuæ curſum dirigant. Hac ratione ſternent viam facilioris pædagogiæ his, quorum diſciplinæ & fidei poſtea liberos ſuos credituri ſunt.

Magiſtratui ſimiliter externa hæc diſciplina Legis Moſaicæ commendata eſt. Nam Paulus Magiſtratum vocat miniſtrum Dei, ad bonum promouendum ac malum puniendum. Et quoniam à Deo ordinati ſunt magiſtratus, ideo tenentur promouere gloriam Dei, & auertere quæcunque Deo ſunt contraria, quantum ad externam hominum conuerſationem attinet.

Appellatur autem magiſtratus cuſtos vtriuſque Legis, quòd ſubditos ſuos diligenti cura contineat ſub honeſta morum diſciplina iuxta Decalogum, & proprium ipſe vitæ curſum tranſigat, vt ſit exemplar & ſpeculum, in quo ſubditi bene viuentes, intueri poſsint. Dabit quoque operam, vt Leges poſitiuæ & ſingula decreta ipſius, cum Decalogo cõgruant, & ſint huius quaſi muri ac propugnacula. Debet inſuper magiſtratus punire manifeſtas legis diuinæ tranſgreſsiones, vt ſunt blaſphemia Dei, idololatria, periuria, deierationes, verbi Dei contemtus, inobedientia, homicidia, adulteria,

teria, mendacia, falſa teſtimonia, furta, & ſimilia vitia, quæ ex diametro pugnant cum Lege Dei. Quod ſi in his negligit magiſtratus ſuum officium, particeps fit ac reus omnium iſtorum delictorum, quorum impunitatem alijs concedit.

Narratur hiſtoria de homicida quodam qui ſeptē viros è medio ſuſtulerat, cum in ius pertractus, iudicio ſiſteretur, atque homicidij accuſaretur, reſponſum eſt, eum ſolummodò vnicum, reliquos autem ſex magiſtratum occidiſſe, qui primum illud homicidium in ipſo non punierint.

Immo verò reus eſt magiſtratus coram Deo, cum contumaciter violantes Legem Dei non punit, ac ſua licentia feneſtram ad peccandum alijs aperit. Immiſericordis enim eſt gratiæ vni parcere, cum plurimorum iactura ac perditione.

Ad iuuentutis informatores hæc eadem cura ſpectat, vt ſuæ diſciplinæ concreditos, ita doctrina, exemplis, crebris admonitionibus & caſtigationibus inſtituant, ne quid enorme & Legi Dei contrarium in externis eorum moribus conſpiciatur. Quod ſi facere negligant, peccant in Deum, in puerorum parentes, &

totam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

totam rempublicam, nec ferent hoc per-
petuò impune. Si etenim is iure ſuſpendi-
tur, qui taurum aut vaccam alteri ſuffura-
tur: quo magis mille ſuſpendijs dignus eſt,
qui hoc furti genus longè grauius commit
tens, bona fide ſibi commiſſam iuuentu-
tem infideliter inſtituit.

Tutores etiam, qui loco parẽtum ſunt,
componant ſe totos ad regulam, ſuprà pa-
rentibus præſcriptam. Itaq; non tantum
bona pupillorum hæreditaria curent ac
ſtudioſe conſeruent, verumetiam vt hone-
ſte & probe inſtituantur, maximopere co-
nẽtur, ſcientes ſe coram Dei tribunali tam
ſtrictè teneri promiſſo, quod præſtiterunt
illorum parentibus, ac ſi cum Deo ipſo
pepigiſſent, ſe fore pupillorum iſtorum fi-
dos tutores ac patronos.

Hac de cauſſa vocat ſe Deus patrem or
phanorum ac patronum viduarum. Sed
quid hodie à communi tutorum vulgo
fiat nemini non conſtat, & miſeri pupilli
ac viduæ, prò dolor, cum ſuo magno dolo-
re experiuntur.

Poſtremo tenentur etiam miniſtri ver-
bi Dei, iuxta hanc legis diuinæ normam,
ſuos auditores ad externam vitæ hone-
ſtatem, doctrina, exemplis & crebris
admo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

admonitionibus, vnà cum caſtigationibus propoſitis cohortari, quemadmodum fecerunt ipſe Chriſtus & diuus Apoſtolus Paulus. Quod ſi autem huius ſui officij debitam curam depoſuerint, & fraudulenter fecerint opus Domini, non euadent iuſtum iudicium ac pœnam in die nouiſsima Domini. Sed quot hîc videre licet, qui illud poëtæ ſequuntur? Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas. Cum nullius tamen hominis perſonam te reſpicere velit Deus, modò moderatus ſis, ad exemplum optimi Nathan. Præſtat miniſtrum verbi Dei cum Iohanne decollari, quàm cum Herode conuiuari. Maior enim hoc loco habenda eſt ratio gloriæ Dei & ſalutis humanæ, quàm propriæ vitæ ac commodorum.

Hæc dicta ſint de vſu legis externo & quàm latè is pateat. Grauiſsimæ autem cauſæ huius diſciplinæ externæ exercendæ quatuor ſunt. 1. Mandatum Dei. 2. Vt vitentur pœnæ. 3. Vt pacificè & quietè inter nos viuamus. 4. Vt ſit hæc pædagogia, reddens nos aptiores ad audiendam ſalutarem doctrinam Euangelij Ieſu Chriſti.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

DE VSV LEGIS INTERNO.

Quemadmodum primus legis vſus externus eſt, & humanam concernit ſocietatem, vt quicunque in externa conuerſatione, literam Legis verbis ac factis exprimat, iudicetur ab hominibus probus ac honeſtus. Ita ſecundus legis vſus internus eſt, in corde ac conſcientia hominis, vt ſiſtatur ille coram tribunali Dei, & reddat rationem, nunquid totis viribus ſatisfecerit Legi Dei nec ne. Hic ſi de legis perfectione gloriari poſsit, (quod excepto vnico CHRISTO omnibus hominibus impoſsibile eſt) ſciat ad ſe pertinere benedictionem atq; miſericordiam in millia, iuxta promiſsionem legi annexam. Si verò tranſgreſſorem ſe legis animaduertat, propoſitam audit ſibi vindictam & iudicium Dei, in tertiam & quartam generationem. Item, Maledictus omnis, qui non fecerit quæcunque ſcripta ſunt in libro legis hoc. Hæc ſententia primùm lata eſt in Paradyſo. Deinde manifeſtis verbis expreſſa eſt apud Moſen. Adhæc conſcientia ſingulorum hominum eandem ſtabilit, atque adeò omnes calamitates huius vitæ, ac

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mors ipſa tandem, confirmant. Poſtremum verò inferni cruciatus æternus puniet, quotquot non liberati fuerint per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM.

Cain cùm æqua lance peccatum ſuum ad legem perpenderet, inquit: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam conſequar. Idem Saulo accidit deſperanti, ac ſeipſum in æternam damnationem conijcienti. Dauid autem cum iuxta legem factum ſuum examinaret, ac peccatum ſuum cognoſceret, ait: Si iniquitates obſer uaueris DOMINE, DOMINE quis ſuſtinebit? Quia apud te propitiatio eſt, vt timearis.

Manaſſes ſimiliter, Magdalena & latro in cruce, peccata ſua confitentes egerunt pœnitentiam, & ad gratiam Dei confugiebant. Atque ita videmus, quis ſit Legis vſus internus, videlicet, vt vitæ noſtræ actiones ad ſingula Legis Dei præcepta examinemus, & quoties nos deliquiſſe experimur, toties Legis maledictionem atque irati Dei pœnas nobis denunciari ſtatuamus.

Quid verò conſilij hic capiemus? Duæ tantum viæ propoſitæ ſunt, vna per deſperationem, ad æternam mortem & male-

maledictionem. Altera, per thronum gratiæ ad æternam vitam & benedictionem. Thronus gratiæ eſt Chriſtus Ieſus, qui nos ſuo patri reconciliat & donat vitam æternam. Nam qui credit in Ieſum Chriſtum, conſequitur per eum remiſsionem peccatorum & iuſticiam, per quam ingreditur vitam æternam. Chriſtus enim impleuit legem, ad iuſticiam omni credenti.

Hæc fides in Chriſtum fundamentum eſt noſtræ ſalutis, quemadmodum fatentur in ſymbolo ſinguli Chriſtiani, cum dicunt: Credo remiſsionem peccatorum, Hoc eſt, Quamuis innumera ſint mea peccata, & immenſa ſit iræ Dei magnitudo, atque horrendæ ſint ob peccatum pœnę ingruentes, tamen cum ſub gratia ſim, & non ſub lege, certò credo remiſsionem peccatorum, propter meritum mortis & paſsionis Ieſu Chriſti, qui non ſolùm mundat me ab omnibus peccatis ſuo precioſo ſanguine, ſęd etiam imputat mihi ſuam iuſticiam, ita vt nihil iuris in me lex ſua damnatoria ſententia vllo modo habeat.

Hæc fides oritur ex noticia Euangelij, quod offert omnibus credentibus gratiam in IESV CHRISTO. Vnde etiam

 Augu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Auguſtinus inquit, Chriſtus noſtra peccata ſua fecit, vt ſuam iuſticiam, noſtram faceret. Item cum Cain diceret, Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam cõſequar. Reſpondet Auguſtinus : Mentiris Cain, Maior enim eſt miſericordia Dei, quàm omnium peccatorum miſeria. Hoc eſt quod Iohannes dicit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item CHRISTVS eſt propitiatio non tantùm pro noſtris peccatis, ſed pro peccatis totius mundi.

Hæc fides in ſolius Dei obœdientiam recumbit, & præterea nulli creaturæ ſiue in cœlo, ſiue in terra confidit. Sed de fidei natura, infra in tertia doctrina copioſius erit dicendum: nunc ad tertium legis vſum tranſeamus.

DE SPIRITVALI LEGIS VSV.

Tertius legis vſus, qui ſpiritualis dicitur, locũ habet in renatis, qui in Chriſtum credentes, conſequuti ſunt per mortem & interceſsionem Chriſti, remiſsionem peccatorum, & iuſti habentur coram Deo per iuſticiam Chriſti imputatiuam. Vbi hæc fides viua eſt & ſine hypocriſi, ibi ſimul

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mul habitat Spiritus ſanctus,qui & operatur fidem in cordib. hominum, per auditum ſalutaris doctrinæ Euangelij,& regenerat hominem, atque excitat eum ad gratitudinem erga Deum, quo fit vt pluris faciat homo Dei voluntatem ac mandata ipſius, quàm totius mundi bona omnia, quamlibet ſpecioſa ac precioſa ea æſtimari poſsint, & perſeueret in bono propoſito retinens fidem ac bonam conſcientiam. Quoniam ergo renatus obœdientiam vult præſtare Deo, hic denuo in Legem inſpicit,&hanc ſibi tãquam infallibilem normam proponit, vt quid facere,quid omittere debeat in vero Dei cultu, intelligat. Et quamuis nemo ſuis operibus ſatisfacit legi, tamen placet Deo obœdientia credentis, quia liberatus eſt à maledictione legis,& per CHRISTVM eſt ſub gratia. Sic enim Paulus inquit: Nulla condemnatio eſt in ijs, qui ſunt in CHRISTO IESV,qui non ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum.

Eſt autem hæc obœdientia non tantùm grata Deo, vtpote qui ex paterna ſua bonitate,iubet ac vult credentes ſe diligere & charitatem exercere erga proximum: verùm etiam addit promiſsionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mercedis, quòd velit largiter compenſare omnia benefacta, adeò vt qui poculũ frigidæ aquæ dederit in nomine Chriſti, non fruſtrabitur ſua mercede.

Hinc fit quòd multorũ extent piorum exempla, qui propter obœdientiã Deo ex fide præſtitã, reportarũt, tum ſpiritualem, tum corporalem benedictionem.

At qui ſe credere dicunt, & nihilominus non habent propoſitum vitandi peccata, ſed regi ſe patiuntur à ſuis prauis cupiditatibus, & trahi à deſiderijs carnis, hi non inſiſtunt veſtigijs Abrahæ, qui malebat proprium vnicum filium ac hæredem occidere, quàm tergiuerſando deſignare quicquam contra præceptum Dei. Faciunt quoque contra D. Pauli doctrinam, qui præcipit credentibus, vt qui cum Abrahamo gratiæ Dei participes fieri volent, debeant fidem ſuã declarare obœdientia erga Deum, qui immenſam ſuam gratiã cõmendauit erga omnes homines, quòd filiũ ſuũ vnigenitũ tradiderit ꝓ ipſis.

Sed quàm eſt hoc argumentum impium & infandum, quòd quidam eò impietatis progreſsi, dicere audent: Iuſtificati & liberati ſumus, gratis ex fide, quorſum ergo opus eſt incumbere bonis operi-

operibus? Audi quid his reſpondeat Paulus: Quorum iuſta eſt, inquit, condemnatio. Immo verò iuſta, cum ipſi hoc errore, peccata (vt Cæcias nubes) attrahant. Principio enim Deum contumelia afficiunt. Deinde pedibus conculcant preciosum ſanguinem CHRISTI. Præterea expellunt Spiritum ſanctum. Ad hæc mendacij ſeipſos arguunt. Poſtremo dato ſcandalo, multos offendunt & à doctrina Euangelij mentes eorum abalienantes, ad perditionem atque interitum impellunt.

Principio, inquam, contumelia afficiunt Deum, qui immenſa ſua miſericordia, eos à peccato & condemnatione liberatos cupit. Conferendi ſanè hi eſſe liberis immorigeris mihi videntur, qui aliquando propter multiplicem maliciam atque nequitiam, ab omni ſpe ſucceſsionis in bonis paternis excluſi, rurſum tamen ſupplices facti atque recepti in gratiam, redierunt ad ingenium, & ſpreto patris mandato, ipſius denuo abuſi ſunt bonitate atque clementia. Quid enim aliud hic tentabit pater, quã vt ſummo iure, quemadmodum eorum poſtulat contumacia, cum illis agat?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Deinde pedibus conculcant hi precioſum CHRISTI ſanguinem, qui effuſus eſt in cruce in remiſsionem peccatorum: Quaſi verò enim CHRISTVS ea de cauſa ſuum fudiſſet ſanguinem, & expandiſſet cruentas manus, brachia & pedes, adeoq́ue totum corpus, in patibulo crucis, vt nobis liceret cor noſtrum, manus, pedes & totum corpus proſtituere omni turpitudini, petulantiæ, Tyrannidi, iniuſtitiæ, verſutiæ, fallaciæ, impoſturæ, & vt vno dicam verbo, vniuerſis hiſce omnibus, ad quæ nos mundi prauitas & carnis libido inſtigat: & tamen interea dicere, CHRISTVS eſt meus Saluator, huic credere, & huic totus adhærere volo. Qui ſic vitā inſtituit ſuam, is per omnia ſimilis eſt perfido proditori, qui Domino ſuo, cuius ſtipendia accipit, ſimulatam præſtat operam, & interea hoſti ipſius fauet, & omnibus quibus poteſt modis placere & ſua inſeruire opera laborat. Ita gloriari de fide in CHRISTVM, & interea malè ac perditè viuere, quid aliud eſt, quàm ore ea proloqui, à quibus & cor ipſum & totius vitæ ſtudia atque actiones diſſentiunt. Gloriabantur Iudæi ſe eſſe filios Dei & ſemen Abrahæ, ſed quid ad hæc

CHRISTVS? Vos, inquit, eſtis ex diabolo, quia opera ipſius perficitis, à quibus procul fuit Abraham. Res itaque horrenda & cum damnationis extremo periculo coniuncta eſt, Chriſtum in ore præ ſe ferre, hoſtem verò ipſius corde occultare, & omnibus membris, tam internis quàm externis, huic ſe ad obœdiendum accommodare: Quid, inquam, hoc aliud eſt, quàm precioſum CHRISTI ſanguinem pedibus conculcare, atque contemnere amaram ipſius paſsionem & mortem, quam pro peccatis noſtris pertulit, non vt pateret nobis peccandi licentia, ſed vt fide accipientes remiſsionem peccatorum, ipſum in cordibus noſtris retineamus, atque abnegato Diabolo cum omnibus ſuis operibus, peccato videlicet & iniquitate, huic ſoli Domino & redemptori noſtro, ſinceram & perpetuam præſtemus obœdientiam.

Tertio, quicunque ex auditu ſalutaris doctrinæ Euangelij iuſtificati ſunt fide in CHRISTVM, & denuo in manifeſta recidunt flagitia, atque carnis, mundi & diaboli ducuntur & reguntur imperijs: hi contriſtant Spiritum ſanctum, & eum è cordibus ſuis expellunt, atque in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

huius locum admittunt &recipiunt ſpiritum Diaboli,cuius denuo fiunt habitacula, quemadmodum prius extiterunt. Quid hîc aliud expectandũ, quàm quod Chriſtus pronunciauit Matthæi 12.& Lucæ 11. Cum exierit Spiritus immundus ab homine, ambulat per arentia loca,& quærens requiem & non inueniens,dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui,& cum venerit,inuenit eam ſcopis mundatam. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum,nequiores ſe,& ingreſsi habitant ibi,& fiunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus. Hinc intelligi facilè poteſt,quanti momenti ſit,aut verbum DEI amplecti atque credere,aut rurſum turpiter ab eo,corde & vita deficere, atque Spiritum ſanctum è ſuo habitaculo contriſtatum expellere.

Ad hæc quicunq; de fide gloriantur,& malè interea viuunt, hi impudentiſsimè ſeipſos mendacij arguunt atque conuincunt. Cum enim ea iactitent, quibus carent,ſimiles euadunt loquacibus Thraſonibus, qui ore quidem aureos montes polliceri non verentur, cum re ipſa omnium maximè egeni ac inopes exiſtant. Horum error hinc confirmatur, quòd Deum non penitius corda introſpicere

aut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

aut ſcrutari, quàm homines, exiſtiment. Sed multum falluntur. Homo enim externa tantum videt, Deus autem non ea ſolùm, ſed & cor ipſum introſpicit. Decipi ergo Deus non poteſt, etiamſi diuerſum cor ſentiat ab eo, quod os tuum loquitur. Hinc eſt, quòd Iacobus requirat conſonantiam cordis & oris, ita vt fidei quæ in corde eſſe prædicetur, reſpondeant opera vitæ externa, quemadmodum eſt videre in exemplo Abrahæ. Nam certum eſt congruere, & ſibi inuicem correſpondere cor & opera, ita vt vbicũque ſit malum cor, huius opera conſimiliter mala conſequi neceſſe ſit, iuxta regulã CHRISTI, Bona arbor bonos edit fructus. Videmus itaq; manifeſtè, quàm impudenter ſeipſos mendacij arguant, qui de fide gloriantes, bona interea opera, neq; habent, nec curant: perin de facientes ac ſi quis im poſita capiti corona, regẽ ſtatim propterea ſe nominari atque haberi velit. Hi ſunt quos nomine tantũ, re autẽ ipſa ac facto Chriſtianos nemo dicere poſſit.

Poſtremo, quicunque gloriatur de Chriſto, & Chriſtianus cenſeri & appellari vult, qui baptizatus, & fidem ſuam iactat,

atque

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

atq; cœna Domini vtitur, & tamen interea flagitioſè viuit, hic manifeſto ſcandalo multorum animos ab Euangelio abalienat, & exiſtit his condemnationis occaſio. Paulus 1. Corinth. 8. vbi agit de ijs, qui cum aliorum offendiculo Chriſtiana libertate in rebus licitis abutuntur, hos affirmat, ſua ſcientia & Chriſtianæ libertatis abuſu, perdere infirmum fratrem, pro quo mortuus eſt CHRISTVS. Quanto igitur magis in culpa erit, qui prauis facinoribus præbet alijs occaſionem malè ſentiendi, & blaſphemè loquendi de ſacroſancto Euangelio & Chriſtiana relligione? Rom. 2. Accuſat Paulus Iudæos prauitatis morum, & ait ideo per eos inter gentes blaſphemari nomen Dei.

Et 1. Timoth. 6. præcipit ſeruis credentibus & renatis, vt Dominos nondum conuerſos aut credentes omni honore dignos æſtiment, ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur. Et venturos huiuſmodi homines in nouiſsimis temporibus prædixit D. Apoſtolus Petrus, 2. Petri ſecundo.

Vides igitur quanta ſit huius peccati atrocitas, quo non ſolùm homo ſuijpſius perditionis autor exiſtit, verumetiam pluri-

plurimis præbet occaſionem, vt cum ſalutis ſuæ detrimento, & blaſphemia nominis ac doctrinæ Dei, Euangelium Chriſti repudient atq; contemnant. Non dubium eſt, quin multi inter Turcas hodie, hac quoq; de cauſa, odio proſequantur Euangelium Chriſti, quòd videant Chriſtianos tam perditè atque flagitiosè viuere. Et quis dubitet multos inter Papiſtas non eſſe, qui Euangelium Chriſti perſequantur, aut nihili prorſus faciant, quòd tam frequentes ſint, qui de Euangelio glorientur, rariſsimi autem qui iuxta Euangelium viuant? Quid verò de his dicam, qui nobiſcum puram doctrinam Euangelij receperũt, quorum multi adhuc ſunt infirmi & vacillantes? profectò horum plurimos, aut animos deſpondere, aut mores & tempora, ſub quibus in Papatu viuimus, huius ſeculi moribus maximè laſciuis & petulantibus, longè præferre videas. Quid aliud hos facturos putes, ſi ingrueret aliqua perſequutio aut mutatio religionis, quã vt non inuiti paterentur nobis obtrudi Antichriſti Romani priſtina deliria & Idololatriam? Sed quorum culpa hoc fit, niſi horum ſolummodò, qui debebant alijs ducis & lucis vice eſſe, & iuxta conſilium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

lium Pauli in omnibus, hoc eſt, ore, opere & vita, ornare doctrinam Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Hinc igitur concludimus, omnes credentes in Chriſtum decere, vt proponant ſibi legem Dei, ceu vitæ ſpeculum, iuxta quod omnia ſua facta dirigant in gloriam Dei, in proprium commodum & aliorum ædificationem. Quo fieri poſsit, vt deſtruantur opera diaboli, & opera Dei augeſcant, in gloriam Dei æterni patris, qui ex mera ſua miſericordia, per fidem, abſque omni noſtro vllo merito & operibus, nos ſaluos fecit & regenerauit, vt ipſi viuamus, & ambulemus in omnibus operibus bonis, Epheſ.2.

TERTIA DOCTRINA.

TERTIA doctrina, quam initio huius libelli explicandam propoſui, eſt de Domino noſtro IESV CHRISTO, in cuius ſolius vera cognitione, conſiſtit vita æterna, quemadmodum inquit ipſe Iohannis 17. Hæc eſt vita æterna, vt te cognoſcãt eſſe verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Poſt-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Poſtquam Chriſtus reſpondiſſet Phariſæis ad quæſtionem ſibi ab ipſis propoſitam, quærit viciſsim ab eis quid ipſis videatur de Chriſto. Hanc quæſtionem mouet, vt detur illis occaſio ſcrutandi ſcripturas, ex quibus diſcant, quid de Chriſto ſtatuere debeant. Vide ergo quanta diuerſitate animorum hæc vtrinque fiant. Hi non diſcendi gratia, ſed cauillandi & perdendi ſtudio negocium agunt. Chriſtus autem ſua quæſtione hoc intendit, vt ad veræ ſalutis noticiam atque poſſeſsionem eos perducat.

Audiamus ergo quid vtrinq; fiat. Chriſtus quærit, Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei, Dauid. Hoc reſponſum dabant, quia ſciebant Chriſtum naſciturum ex ſemine Dauidis, iuxta promiſsionem ipſi factam. Verum cum non ſufficeret hoc ad veram Chriſti cognitionem, ex hac alteram quæſtionem infert Chriſtus, qua in vberiorem Chriſti noticiam perducere conatur. Itaq; inquit: Quomodo Dauid ergo in ſpiritu vocat eum Dominum? dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedũ tuorũ. Si ergo Dauid vocat eũ Dominũ quomodo filius eius eſt? quaſi diceret CHRI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

STVS: Pater eſt ſuperior filio, & filium oportet ſubiectum eſſe patri. Et, Dominus eſt ſuperior miniſtro, miniſter verò debet ſubijcere ſe Domino ſuo. Qui ergo fit, quòd Dauid Chriſtum fateatur ſuum Dominum, cui ſe totum cum omni animi ſubiectione ſubmittit? Hic ſi Iudæi adhibuiſſent in conſilium ſacram ſcripturam de Chriſto diſſerentem, & pauliſper ſecum perpendiſſent, quodnam foret officium Chriſti in mundo, facilè inueniſſent hoc reſponſum: CHRISTVS ratione naturæ humanæ aſſumtæ, eſt filius Dauid, ratione verò diuinæ naturæ, eſt filius Dei. Quantum itaq; ad naturam humanam attinet, in ſpecie vilis & pauper eſt, quod verò ad naturam diuinam, eſt Dominus dominantium & rex regum, cui etiam cedere & ſuppliciter genua flectere Dauidem oportebat, immo ab hoc ſolo & per hunc vnicum accipere remiſſionem peccatorum, iuſticiam & vitam æternam.

De hoc Chriſto, Domino ſuo, loquitur Dauid Pſalmo 51. cum inquit: Expiabis me hyſopo & mundabor, lauabis me & ſuper niuem dealbabor: Item Pſal. 130. Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit? Quia apud

te

te propiciatio eſt, vt timearis. Per hanc propiciationem, Chriſtum intelligit, qui ſecundum naturam humanam, ex ipſo naſciturus erat, ſed ſecundum diuinam naturam, verus ab æterno Deus.

Hoc modo volebat Chriſtus quæſtione à ſe propoſita, reducere Iudæos ad veram Chriſti cognitionem, in qua, vt dixi, conſiſtit vita æterna & ſapientia ſalutis, quemadmodum docet Paulus 1. Corint. 1. cum inquit: Quoniam mundus non cognouit Deum per ſapientiam, hoc eſt, per intellectum & rationem inditam homini naturaliter à Deo, in Dei ſapientia, hoc eſt, in mirabilibus Dei operibus, quæ ab ipſo facta ſunt: placuit Deo per ſtultam prædicationem ſaluos facere credentes. Quoniam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt, nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Græcis autem ſtulticiam, ipſis autem vocatis Iudæis ac Græcis Chriſtum, Dei virtutem & Dei ſapientiam. Diſcernit hoc loco Paulus ſapientiam mundi ſeu humanam à diuina. Nam quòd Deus miſerat ſuum filium natum ex muliere, factum ſub lege & ſubiectum amariſsimæ paſsioni & morti, non ſapientia,

ſed ſtulticia videbatur hominibus, cum Deus ſua omnipotentia facile poſſet aliam inuenire rationem ſaluandi genus humanum. Sed longè aliter Deo viſum fuit, immo quod homines pro ſtulticia reputabant, id Deus ſapientiæ loco habet & ducit.

Vt autem hæc plenius intelligamus, quæramus huius tam admirandi conſilij Dei fundamentum, ſupra quod tuto ædificare valeamus.

Quanquam Deus, ſi magnitudinem potentiæ ipſius reſpiciamus facere potuerat quæcunq; voluiſſet, tamen hic nihil quicquam aggredi viſum ipſi fuit, niſi quòd diuinæ ipſius Maieſtatis iuſticiæ atq; gloriæ competebat, hoc eſt, quod iuſtum & laude dignũ, omnes angeli, tam boni, quàm mali, & omnes homines, atq; adeo vniuerſæ creaturæ, re ipſa faterentur, dicentes: Gloria in excelſis Deo. Quemadmodum enim rex aut tyrannus quiſpiam, cum vni concedit, quod alteri eripuit, partim iniuſti, partim liberalis hominis officio functus dici poteſt: ita etiam Deus ſi ſola ſua potentia vſus hominem reſtituiſſet, ex vna parte iuſticiæ ipſius fuiſſet derogatum, & ab altera parte nimium miſericordiæ conceſſum. Itaque neceſſe

neceſſe fuit inuenire talem ſaluandi hominis viam, vt ſimul conſiſterent & in ſummis gradibus conſentirent hæ quatuor in Deo proprietates, ſine quibus Deus minimè eſſe atque appellari Deus poteſt, videlicet ſumma ſeu perfecta potentia, perfecta iuſticia, perfecta miſericordia, & perfecta ſapientia. Placuit itaque Deo conſilium tale, vt filius ipſius vnigenitus aſſumat naturam humanam & moriatur, vt qui credat in eum, conſequatur ſalutem & vitam æternam. Quod ſi Deus vſus fuiſſet omnipotentia & iuſticia ſua, condemnaſſet in æternum omnes homines, qui contumacia ſua æternam Dei maieſtatem offenderant, & propterea obnoxij erant æternæ mortis & inferni. Sed quæ tum fuiſſet laus miſericordiæ ipſius? Vbi tum gloria ſapiẽtiæ diuinæ locum habuiſſet? Homo abſque omni gratia condemnatus perijſſet, & ſapientia Dei, ſine conſilij ſui, quo hominem ad imaginem ſuam creatum, æternæ deſtinarat ſaluti, fruſtrata fuiſſet.

Ne igitur derogetur quicquam perfectæ iuſticiæ Dei, placuit, vt quemadmodum vnius hominis contumacia omnes rei facti ſumus, ita per vnius obœdientiã iuſti conſtituantur multi, ſatisfiat Deo ipſi,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

& nos liberati à reatu, donemur vita æterna. Hic quoque elucet perfecta & ſumma miſericordia Dei, qui ſic mūdum dilexit vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Simul etiam conſpicitur perfecta potentia Dei, quòd per mortem filij ſui vicerit mortem, infernum, peccatum & omnem potentiam diaboli. Apparet quoque hîc perfecta Dei ſapientia, in eo inprimis, quòd per filium ſuum, qui eſt ipſius imago naturalis & coæterna, renouat in nobis imaginem ſuam, & donat vitam æternam, ad quam nos initio ſua æterna ſapientia deſtinatos, creauit. Quæ ſingula hac conditione offeruntur, modò credamus in filium. Sic enim inquit Baptiſta, qui credit in filium, habet vitam æternam. Qui verò non credit in filium, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Hæc ea eſt ſalutis ſapientia, quam omnes Prophetæ, Chriſtus ipſe & Apoſtoli atque horum ſucceſſores hactenus docuerunt & hodie etiamnum docent, ſed hanc ipſam mundi huius ſapientes, quos fortuna tanquam in ſinu fouet, pro ludibrio habent, & in propriam condemnationem con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

contemnunt. Proinde cum vniuerſa Chriſtianæ Eccleſiæ ſapientia, in hoc vnico Ieſu Chriſto fundata ſit, proponam quid de ipſo ſentire ac ſcire oporteat nos ſingulos, quotquot per ipſum ſalutem conſequi deſideramus. Quod vt commodius fiat, accuratè conſideranda ſunt cum ſuis quæſtionibus & reſponſionibus hæc ſex capita.

I. Quòd Ieſus Mariæ filius, ſit promiſſus ille Meſsias, hoc eſt, CHRISTVS.

II. Quòd hic CHRISTVS verus ſit Deus, & cur Deum eſſe illum oportuerit.

III. Quòd hic CHRISTVS ſit verus homo, & cur neceſſe fuerit eum eſſe hominem.

IIII. Quarto loco ſpectanda eſt in hoc CHRISTO vnitas perſonæ, in qua etſi duæ ſint naturæ, duæ tamen non ſunt perſonæ, ſed vna duntaxat, & cur ita eſſe neceſſe fuerit.

V. Quòd hic CHRISTVS ſit ſaluator Mundi, & quibus modis ſe mundi Saluatorem declaret.

VI. Quomodò reddamur participes beneficiorum CHRISTI, & per eum conſequamur vitam æternam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

DE PRIMO CAPITE.

PRIMVM, quod de Chriſto propoſui, eſt, quòd Ieſus, filius Mariæ virginis, natus in Berhlehem, ſit Chriſtus ac ſaluator ille, quem Deus primis noſtris parentibus, Adamo & Euæ, promiſit, Hoc & credunt & vnanimiter fatentur omnes Chriſtiani, cum in articulis Symboli dicimus: Credo in Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, &c. Huius noſtræ fidei fundamentum habemus immotum hoc, cui ne inferorum quidem portæ reſiſtere poterunt.

Is ſolus abſque omni dubio ac veriſsimo verius, atque adeo omnium confeſsione eſt Meſsias verus & vnicus, in quem omnia Prophetarum vaticinia concurrunt, cuíque ſoli conuenit, quicquid de Meſsia prædictum eſt à ſanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

In Ieſum Mariæ virginis filium concurrunt omnium Prophetarum vaticinia, & huic ſoli Ieſu conuenit, quicquid de Meſſia prædictum eſt à ſanctis Dei Prophetis, Moſe & alijs.

Ergo ſolus Ieſus, Mariæ virgnis filius, eſt

eſt verus & vnicus Meſsias, hoc eſt, Chriſtus, mundi ſaluator & redemptor.

Hoc illud eſt Eccleſiæ Chriſtianæ fundamentum firmum & immotum, de quo Auguſtinus ita inquit: Firmitas fidei in eo eſt, quia omnia, quę euenerunt in Chriſto, prædicta ſunt. De hoc Paulus, quemadmodum ſcribitur Act. 17. diſputauit cum Theſſalonicenſibus tribus continuis diebus, & probauit Ieſum eſſe Chriſtum, quem oportebat pati & reſurgere à mortuis, iuxta ſcripturas. Vbi addit Lucas, multitudinem magnam nobilium tum virorum tum mulierum ſuſcepiſſe cum magna auiditate Euangelium, quotidie ſcrutantium ſcripturas, an hæc ita ſe haberent, hoc eſt, conferebant ea quæ in Moſe & Prophetis de Chriſto prædicta erant, cum his omnibus quæ Ieſu Mariæ filio euenerunt, & experiebantnr in his ſingulis ſummam vtrinque congruentiã. Hinc eſt quòd vbicunq; in hiſtoria Euangelica aliquid legimus de Chriſto, ſemper additur, Ita de ipſo longè antea prædictum eſſe.

Si itaque reſpiciamus ad locum & tempus natiuitatis, ad matrẽ & miracula ipſius ad Iudæorum ingratitudinem aduerſus eum, deniq; ad mortem, reſurrectionem & aſcenſionem ipſius, & ad miſsionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Spiritus ſancti in die Pentecoſtes factam, & conditionem Chriſtianæ Eccleſiæ atque adeò perſecutionem & diſcordiam in ea, inueniemus hæc omnia, quatuor retro millibus annorum prædicta à ſanctis Dei Prophetis, priuſquam in Bethlehem naſceretur IESVS. De quibus, qui plura ſcire volet, legat Commentarios noſtros in Pſalmum 84. Hæc ita breuiter ſaltem annotare libuit, vt habeat vnuſquiſque occaſionem conferendi inter ſe vetus Teſtamentum, hoc eſt, Prophetas, & nouum, hoc eſt, hiſtoriam Euangelicam de Ieſu Chriſto Quod qui diligenter fecerit non parum fidem ſuam corroborabit aduerſus contemtores Dei, Iudæos, aduerſus deſertores fidei, Mahometiſtas, ac omnes denique gentes idolatras: Immo aduerſus propriam rationem humanam, quæ hoc Dei tam immenſum beneficium comprehendere nequit, quemadmodum Paulus inquit, Naturalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt. Adhærebimus itaque firma fide verbo Dei, & captiuantes rationem noſtram demus Deo hanc gloriam, quòd is longè ſapientior ſit omnibus creaturis, & quòd potens ſit præſtare promiſſa, quamuis ſecus id noſtræ videatur rationi.

Sapi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Sapienter quidam dixit, ingens certamen eſſe inter fidem & rationem, & neutram deſiſtere aut cedere, priuſquam oculus erutus fuerit alterutri. Cum itaque fides oculum ſuum à verbo Dei & Spiritu ſancto, Ratio verò ſuum habeat ab intellectu carnali, ſummo ſtudio & opera annitendum eſt cuique Chriſtiano, vt fidem ſuam ſacra ſcriptura & ardenti ad Deum oratione, ita corroboret, vt ea ſola in negotio ſalutis videat, & occludatur oculus rationis, ne nos ſeducat à fonte ſalutis noſtræ, hoc eſt, à Domino noſtro Ieſu Chriſto, vnico redemtore ac ſaluatore noſtro.

Hæc dicta ſint primo loco de Chriſto, quem oro toto corde, vt Spiritu ſancto ſuo nos illuminet, & in veritate ſua deducat atque conſeruet, Amen.

DE SECVNDO CAPITE.

Secundum, quod de CHRISTO mediatore & ſaluatore noſtro propoſui, eſt, quòd ſit verus Deus, & cur neceſſe fuerit mediatorem eſſe Deum.

Multa ſunt euidentia & firma teſtimonia, quibus diuina natura Saluatoris noſtri comprobatur, quorum primum ſu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mitur ex manifeſto Dei verbo, in quo Deus appellatur. Secundum ex operibus eius diuinis. Tertium à cultu, qui ipſi ab omnibus creaturis meritò exhibetur. Quartum ab vnanimi totius Eccleſiæ Chriſtianæ conſenſu & experientia.

Principio, illuſtribus ſacræ ſcripturæ nunciatis probatur, quòd mediator ac ſaluator noſter ſit verus, æternus & omnipotens Deus.

Eſa.54. DOMINVS exercituum nomen eius, & redemtor tuus ſanctus Iſraël, Deus omnis terræ vocabitur.

Ierem. 23. Hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Iehoua iuſtificator noſter.

Pſal. 68 Iehoua nomen illi, exultate in conſpectu eius.

Iohannis 1. In principio erat verbum, & verbum erat apud DEVM, & DEVS erat verbum. Hic vocat Chriſtum verbum Dei, quòd ſonet de ipſo verbum Dei.

Rom. 9. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia, Deus benedictus in ſecula.

1. Iohan. 5. Et ſumus in vero, in filio eius, Ieſu Chriſto, hic eſt verus Deus, & vita æterna.

Notandum verò, quod quotieſcunque

Chri-

Chriſtus vocatur filius Dei vnigenitus, toties probatur eſſe verus Deus vnà cum patre & ſpiritu ſancto, tres nimirum exiſtentes perſonæ, in vna diuina eſſentia, quemadmodum iuxta patefactionem diuinam Chriſtiani omnes confitentur Deum vnum & tres diuinitatis perſonas.

Secundum genus teſtimoniorum, quo diuina ſaluatoris noſtri natura comprobatur, petitur ex operibus ipſius diuinis.

Solius enim Dei opera hæc ſunt, creare, viuificare creaturã, omnia ſub manu potentiæ ſuæ continere, reſuſcitare ſua propria virtute mortuos, videre corda hominum, exaudire intimos cordis humani gemitus & deſideria, adeſſe vbique præſens, & eſſe vno & eodem tempore in cordibus omnium Chriſtianorum. Hæc diuina opera & proprietates attribuuntur Ieſu Chriſto in ſacris literis, vnde rectè hinc concluditur, quod ſit verus & eſſentialis Deus.

Valet autem argumentum iuxta hanc regulam: Quandocunque aliquid verè affirmatur de aliquo & attribuitur ei, quod ad vnam ſolummodo naturam ſpectat, tunc neceſſe eſt eandẽ ipſi naturam quoque attribui.

Tertium teſtimoniorum genus, quo diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

diuina natura Meſsiæ probatur, petitur ex cultu & honore, qui ipſi exhibetur & in ſacra ſcriptura aſſcribitur.

Apud Prophetam inquit Deus, Gloriam meam, hoc eſt, cultum & honorem diuinum, qui ſoli mihi debetur, alteri non dabo. Solus ego ſum fons ille à quo omnia bona promanant. Solus ego ſum qui deleo iniquitates. Solus ego iuſtifico & ſanctifico homines. Ego ſolus ſaluator, in me ſolum credant, & me inuocent omnes. Me ſolum omnes creaturæ, cœlum & terra, angeli & homines celebrent, immo etiam genua flectant mihi, quicunque in inferno ſunt. Huiuſmodi honor & cultus ſoli Deo debitus, Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſcripturis attribuitur.

1. Corinth. 1. Chriſtus factus eſt nobis à Deo ſapientia & iuſtitia, ſanctificatio & redemtio, vt qui gloriatur, glorietur in Domino, hoc eſt, in Ieſu Chriſto.

Hebræ. 1. Et omnes angeli Dei adorent eum, hoc eſt, Ieſum Chriſtum.

Stephanus Actor. 7. inquit, Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum.

2. Theſſa. 2. Dominus noſter Ieſus CHRISTVS, & Deus & pater noſter, qui dilexit

dilexit nos & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam, in gratia conſoletur corda verſtra, & confirmet in omni opere & ſermone bono.

Paulus quoq; in omnibus ſuis Epiſtolis precatur his quibus ſcribit, gratiam à Domino noſtro Ieſu Chriſto.

2. Corinth. 13. inquit: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritus ſancti ſit cum omnibus vobis.

Quartum genus teſtimoniorum, quo CHRISTVS, DOMINVS noſter, verus Deus comprobatur, eſt vnanimis Eccleſiæ Chriſtianæ conſenſus & certa experientia in cordibus eorum, quotquot vera & viua fide Chriſtum Dominum & Saluatorem complectuntur.

Athanaſius in ſuo ſymbolo loquitur in hunc modum: Hæc eſt fides Catholica, vt vnum Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate, veneremur.

Neq; confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes.

Alia enim eſt perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti.

Sed Patris & Filij & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas.

Qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus.

Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus.

Immenſus Pater, immenſus Filius, immenſus Spiritus ſauctus.

Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus.

Et tamen non tres æterni, ſed vnus æternus.

Sicut non tres increati, nec tres immenſi, ſed vnus increatus, & vnus immenſus.

Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus.

Et tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.

Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus.

Et tamen non tres Dij, ſed vnus eſt Deus.

Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus.

Et tamen non tres domini, ſed vnus eſt Dominus.

Quia ſicut ſingulatim vnamquamque perſonam Deum aut Dominum confiteri Chriſtiana veritate compellimur:

Ita tres Deos, aut Dominos, dicere Catho-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Catholica religione prohibemur.

Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus.

Filius à Patre ſolo eſt, nec factus, nec creatus, ſed genitus.

Spiritus ſanctus à Patre & Filio, nec factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens.

Vnus ergo Pater, non tres patres, vnus Filius, non tres filij, vnus Spiritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti.

Et in hac Trinitate nihil prius aut poſterius, nihil maius aut minus.

Sed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales.

Huic conformis per omnia eſt Confeſſio Catholicæ Eccleſiæ in ſymbolo Niceno propoſita.

Credo in vnum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium.

Et in vnum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia ſecula, Deum de Deo, Lumen de lumine. Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, &c.

Idem probat hymnorum illa appēdix,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

iam à multis ſæculis in Eccleſia Chriſtiana vſitata: Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum.

Tota quoque græca & latina Eccleſia, perpetuæ concordiæ gratia, vtuntur oratione hac græca:

Κύριε ἐλέησο, χριςὲ ἐλέησον, κύριε ἐλέησον. Et hac precationis formula confitentur Chriſtiani Deum vnum & tres diuinitatis perſonas.

Proinde omnes verè Chriſtiani, propria experientia edocti, norunt & fatentur Ieſum Chriſtum eſſe Deum verum & omnipotentem. Experiuntur enim inter precandum præſentiam & potentiam Dei, qua ipſos conſolatur, & non tantum obſignat in cordibus eorum ſacroſancti ſui Euangelij veritatem, ſed etiam animoſos reddit, vt inſultent audacter morti, peccato, inferno, diabolo & omnibus huius membris atq; mancipijs.

Huius rei plurima extant ſanctorum Martyrum exempla, quorum etiam multæ nobiles matronæ & virgines, & innumeri alij, maiori gaudio atq; auiditate pro nomine Chriſti mori auebant, quàm huius ſæculi delicijs, honoribus, diuitijs & voluptatibus affluere atq; abundare.

Vnde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Vnde verò hæc tanta animi fortitudo, & ad ſupplicia ſubeunda promtitudo, niſi à ſola Ieſu Chriſti potentiæ efficacia, qui diuinam ſuam virtutem in his præſentem manifeſtauit. Hunc eundem Ieſum Chriſtum etiam hodie retinemus, qui nuſquam non præſtò erit, ſi modo firma fide, ſerio & ardenter ipſius opem implorauerimus.

Atque ita certis & euidentibus Teſtimonijs demonſtraui, IESVM CHRISTVM ſaluatorem noſtrum eſſe verum Deum, videamus nunc cur neceſſe fuerit Mediatorem eſſe Deum.

Quod Meſsias & ſaluator noſter Deus eſſe debuerit, duæ grauiſsimæ ſunt cauſæ: Prima, magnitudo mali, qua natura humana premebatur, quæ ab vlla creatura tolli non poterat. Altera, impotentia ſeu infirmitas creaturæ, ad reſtituenda bona, quæ per peccatum amiſſa erant. De hiſce duabus cauſis aliquid dicam, quo magis eluceſcant beneficia Chriſti erga nos, & excitemur hac ratione ad celebrationem nominis ipſius, cum debita animi & totius vitæ gratitudine.

Magnitudo mali, qua natura humana premebatur, cernitur in quatuor potiſsimum, videlicet in peccati grauitate, in

iræ diuinæ iuſticia, in potentia mortis, & in Diaboli tyrannide crudeliſsima.

Peccati grauitas maior fuit, quàm vt eius onus ſuſtinere poſſet finita potentia, qualis eſt angelorum & hominum. Nam cum infinitus reatus ſit, propter bonum finitum offenſum, videlicet Deum, cuius maieſtas læſa erat, per peccatum primorum parentum, neceſſe fuit vt hoc peccatum aut infinitis pœnis puniretur, iuxta normam diuinæ iuſticiæ, aut pro eo ſatisfieret diuinæ iuſticiæ. Verùm quia hæc ſatisfactio debebat eſſe precium infinitæ bonitatis & æquiualens, non potuit ab vlla, immo ne ab omnibus quidem creaturis ſimul fieri. Quare neceſſe fuit peccati expiatorem eſſe Deum, ſolus enim Deus vt eſt infinitus, ita ſolus infinitum malum ſuperare aboleréque potuit.

Iræ diuinæ iuſticia proportionem vindictæ ad offenſam poſtulabat. Cum ergo offēſa erat infinita, fuit & ira infinita, quā prima creatura ſuſtinere placaréque non potuit, quare neceſſe fuit, vt mediator, qui iram Dei placaret, Deus eſſet. De hac ita loquitur Paulus Rom.1. Reuelatur ira Dei de cœlo ſuper impietatem omnium hominum. Quòd autem hæc tolli non poſſet ſine mediatore, docet hoc

dictum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dictum Baptiſtæ apud Iohannem: Qui non credit in filium, ira Dei manet ſuper eum. Quod autem hæc ira Dei ſit immenſa & infinita propter peccatum (in quo concurrunt hæc mala, contemtus maieſtatis diuinæ, ſuperba contumacia aduerſus legem Dei, indigna imaginis Dei, ad quam conditus erat homo, conſpurcatio, imitatio Sathanæ hoſtis Dei, fœda defectio à caſtris Dei ad diabolum, & intolerabilis ingratitudo) cognoſcitur ex pœna primorum parentum, ex pœna ſecuta in omnibus poſteris Adæ, ex comminationibus diuinis, ex calamitatibus quibus premitur humanum genus, ex tyrannide diaboli in homines, ex ſignis iræ Dei in cœlo, in terra, in mari, ex magnitudine æternarũ pœnarũ quas luent qui non conuertuntur, deniq; ex precio infinito, ſoluto pro redemtione pœnæ peccati. Quis hic non videt, impoſsibile fuiſſe iram Dei tolli niſi per mediatorem, cuius eſſet infinita potentia?

Potentia mortis maior fuit, quàm vt ab vlla creatura ſuperari potuerit, adeo quod Plinius dixerit, ſed falsò, ne Deo quidem poſsibile eſſe mortuum excitare. Nunc autem cum munus præcipuum ſit mediatoris, deſtruere mortem, neceſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſe fuit vt potentia diuina polleret, qua vt vitã conferre, ita mortem abolere poteſt. Non eſt enim apud illum impoſsibile vllum verbum.

Tyrannis diaboli crudeliſsima, ſub qua captiuum tenebatur genus humanum propter peccatum, etiam erat opprimenda à mediatore. quàm autem hoc fuerit impoſsibile humanæ naturæ, hiſtoria mũdi cum omnium hominum experientia teſtatur. Quare neceſſe fuit mediatorem eſſe Deum, qui tyrannidem diaboli ſua opprimeret potentia. Hinc perſpicuum eſt, quod ad magnitudinem mali quo premebatur genus humanum tollendam, requirebatur, vt Mediator eſſet Deus.

Hic iuxtà cogitetur magnitudo amoris in æterno patre & filio & Spiritu ſancto erga genus humanum, pater filio ſuo non pepercit, ſed voluit eum ſubijci pœnis, vt nos ab æternis pœnis liberaret. Filius volens & obœdiens patri factus eſt victima, reatum peccati in ſe deriuans. Spiritus ſanctus ipſe vult in cordibus reconciliatorum habitare, & motus diuinæ voluntati congruentes in nobis accendere. Hæc in nobis excitabunt fidem, inuocationem & gratitudinem erga Deum, & munient animos noſtros aduerſus terrores

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

rores mortis, aduerſus diaboli Tyrannidem, immo aduerſus omnia, quæ euertere conantur ſpem ſalutis noſtræ, quam habemus in Domino ac ſaluatore noſtro IESV CHRISTO.

Secunda cauſa, cur oportuerit mediatorem Deum eſſe, eſt impotentia & infirmitas creaturæ ad reſtituenda bona, quæ per peccatum amiſimus. Etſi autem vna voce imaginis Dei hæc bona comprehenduntur: tamen plura ad eius reparationem neceſſariò requiruntur, quæ Paulus enumerat 1. Cor. 1. cum ait, CHRISTVS natus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſticia, ſanctificatio, & redemtio, vt qui gloriatur, in Domino glorietur. Hæc quatuor bonorum genera, creatura nulla aut finita potentia reſtituere hominibus potuit, quemadmodum de ſingulis ordine videbimus.

Primum itaq; Sapientiam debuit mediator reſtituere, non qualis eſt mundi, quæ certis terminis clauditur, ſed quæ abſcondita eſt à principibus ſæculi huius. Quæ ſanè ſapientia à Zacharia definitur eſſe ſcientia ſalutis, in remiſsionem peccatorum per viſcera miſericordiæ Dei noſtri. De hac ſapientia loquitur Euangeliſta Iohannes primo capite, cum ait: Deum nemo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

vidit vnquam, ſed filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit nobis.

Verùm dicat aliquis, an non per angelos & Prophetas potuiſſet Deus hominibus hanc reuelare ſapientiam? Reſpondeo. Aliud eſt dare ſapientiam ſeu docere vt miniſtri, Aliud eſt eſſe ſapientiam, hoc eſt, efficaciter præſtare, vt corda hominum percipiant ſalutarem ſapientiam. Vox quidem hominis ferit aures corporis. At filius Dei, qui eſt ipſa Dei ſapientia, animum hominis ſapientia replet ſalutari. Nam tum demum verbum prophetarum & aliorum miniſtrorum verbi Dei fructum affert, quando per verbum Deus cor aperit, & inſtillat veræ ſapientiæ ſemina, quod ſane non eſt creaturæ vllius, ſed creatoris ſolius. Ex quo ſequitur, oportuiſſe mediatorem eſſe Deum.

Secundo loco, oportuit Mediatorem iuſticiam reſtituere. Nam ſine perfecta iuſticia nemo poteſt in conſpectum Dei prodire. Verùm perfectam iuſticiam, quæ ſufficiat omnibus, nemo poteſt conferre niſi Deus. Siquidem duo requiruntur, vt homo ſit perfectè iuſtus coram Deo: quorum primum eſt liberari ab iniuſticia & peccato, quæ mala in mundum homines ſecũ afferunt. Alterũ, donari & ornari

plena

plena legis diuinæ (quæ eſt menſura iuſticiæ, quæ coram Deo valet) obœdientia. Neutrum horum præſtitiſſet mediator, niſi Deus eſſet.

De priori ſupra diximus, vbi oſtendimus enormitatem peccati & iuſticiam iræ diuinæ. De altero, quod eſt donari & ornari iuſticia, qua ſatisfiat legi Dei, manifeſtum eſt, quod nullius creaturæ iuſticia, cum finita ſit, poſsit ſufficere infinitis hominibus in ſalutem, quod ſane in mediatore requiritur. Siquidem vt ſufficienti expiationis victima pro peccatis ſatisfacere atque adeo omnem reatum tollere: Ita obœdientia ſua erga legem omnes iuſtos coram Deo ſiſtere, qui in ipſum credunt, debuit. Ita enim Paulus ait: Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum (hoc eſt, coniecit in ipſum Deus omnium peccatorum reatum, vt pro his pateretur ac moreretur) vt nos fieremus iuſticia Dei in ipſo, hoc eſt, vt iuſticia ipſius nobis imputaretur in iuſticiam coram Deo. Ideo alibi inquit Paulus: Chriſtus eſt finis legis in ſalutem omni credenti. Hinc videre licet, ꝙ mediatorē oportuerit eſſe verū Deū.

Sanctificatio tertio loco ſequitur, quā mediator afferre debuit. Quod ſane cum nulla creatura præſtare potuerit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Deum eſſe mediatorem oportuit. Siquidem ſolius Dei eſt dare Spiritum ſanctificatorem, ſine quo ſanctificatio noſtri fieri non poteſt.

Porro cum ſanctificatio opponatur peccato, & in peccato ſint duo, videlicet formale vt reatus, & materiale, vt viciosæ qualitates & actiones, duplex erit ſanctificatio, vna quæ opponitur reatui, quæ eſt expiatio peccati per Chriſti ſanguinem. Altera quæ opponitur vicioſis qualitatibus & actionibus, quæ eſt tum ſegregatio hominis à prophanitate gentium per mortificationem carnis, quæ fit reſiſtẽdo prauis cogitationibus, affectibus & deſiderijs carnis, atque totis viribus abſtinendo à malis operibus: Tum etiam coniunctio hominis cũ Deo, per viuificationem Spiritus, obtemperando Deo, & ſectando puritatem animi, affectuum, & innocentiam totius vitæ. Breuiter, vt homo renunciet diabolo & eius operibus, & ſoli Deo toto corde adhæreat.

Hæc ſanctificatio vocatur etiam à Paulo Philip. 3. Circumciſio ſpiritualis. Nos, inquit, circumciſi ſumus, qui ſpiritu Deum colimus, in Chriſto gloriamur, & non in carne confidimus. Proinde, Circumciſio ſpiritualis eſt amputatio fiduciæ car-

nis

nis, cui ſuccedit gloriatio in Chriſto, & purus colendi Deum affectus. Atq; hæc reuera eſt ſanctificatio illa, quam Deus & homo mediator noſter affert.

Quartum bonum, quod noſter mediator nobis reſtituere debuit, eſt perfecta redemtio. Hæc redemtio primum requirit perpetuam præſentiam mediatoris in Eccleſia, hoc eſt, in omnibus pijs paſsim per totum mundum ſparſis. Sed quis poteſt ſimul & ſemper in tot locis præſens eſſe, niſi ſit Deus?

Secundo requirit cuſtodiam Eccleſiæ, videlicet vt mediator ſit cuſtos non ſolùm Eccleſiæ totius, verùm etiam ſingulorum membrorum ipſius, aduerſus infinitas technas & inſidias diabolorum & hominum.

Tertio requirit, vt mediator inſpiciat corda hominum, ne fallatur externa hypocritarum larua. Iam autem cum ſolius Dei ſit, intueri corda hominum, & intimos affectuum receſſus contemplari, certe oportuit mediatorem eſſe Deum.

Præterea ad officium mediatoris hoc quoque ſpectat, vt vbique audiat gemitus ſe inuocantium, quod ſane ſolius diuinæ virtutis eſt.

Quinto requirit vt mediator in extre-

mo die exuſcitet omnes mortuos, quod opus eſt ſupra omnium creaturarum vires. Immo omnes creaturæ Dei proprijs ſuis viribus, muſcam demortuam non poſſunt excitare, nedũ omnes homines, quorum corpora varijs modis ac locis diſperſa ſunt. Hoc autem cum mediator facere debeat, idque in ictu oculi, neceſſe eſt eum eſſe Deum.

Sexto & vltimo requirit, vt mediator conferat reſuſcitatis, qui in vera fide obierant, æternam vitam, perpetuam gloriam & conformitatem cum Deo. Sed quis hoc efficere poteſt, niſi ſolus Deus?

Abunde itaque demonſtrauimus, Saluatorem noſtrum & mediatorem eſſe Deum: & cur neceſſe fuerit eũ eſſe verum Deum.

DE TERTIO CAPITE.

TERTIO loco de Chriſto propoſuimus, quòd ſit verus homo, & cur oportuerit Mediatorem eſſe hominem.

Tota Eccleſia Catholica, vt credit CHRISTVM natum verum hominem: Ita etiam hodie eſſe atque in æternum per manſurum verum hominem, piè confitetur.

Geneſ.

Geneſ. 3. promittitur ſemen mulieris, quod conteret caput ſerpentis. Seminis mulieris nomine, procul omni dubio humana natura ſignificatur, quam mediator tempore à patre conſtituto aſſumere debuit.

Abrahæ promiſit Deus, quòd in ſemine eius benedicerentur omnes gentes.

Dauidi quoque promittitur, quod filius ipſius debeat ſedere ſuper ſolium eius, & regnare in æternum.

Eſaiæ 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabis nomen eius Emanuel, hoc eſt, qui erit Deus & homo.

Cum hiſce Prophetijs congruit tota hiſtoria Euangelica: Angelus miſſus ad Mariam Virginem dicit, Ecce concipies in vtero, & paries filiũ, & vocabis nomen eius Ieſum, is erit magnus, & filius altiſsimi vocabitur. Quod cum audiſſet, admirata eſt, & inquit: Quomodo erit iſtud, quoniam virum non cognoſco? Et reſpondit ei angelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi, hoc eſt, non ex virili ſemine, aut juxta communem naturæ legem, ſed ex potentia & ſapienti conſilio Dei concipies & paries. Atque ita concludit ſuam orationem angelus memorabili hac ſenten-

ſententia: Apud Deum non erit impoſsibile vllum verbum.

Octauo poſt natiuitatem die, circumciſus eſt ſecundum legem, ad morem ſeruatum in alijs infantibus Iudæorum. Educatus eſt à Ioſepho & Maria, creuit ſapientia atque gratia apud Deum & homines, & inuentus eſt per omnia homo naturalis, habens corpus & animam, & omnes conditiones ac proprietates humanæ naturæ, excepto ſolo peccato. Hæc eſt ſumma Chriſtianæ fidei de humanitate Ieſu Chriſti, quemadmodum in articulis ſymboli fatemur, cum dicimus: Credo in Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria virgine.

Sed cur neceſſe fuit mediatorem eſſe verum hominem? Quatuor recitari poſſunt ex ſacris ſcripturis cauſæ, cur oportuerit Meſsiam eſſe hominem: 1. Iuſticia Dei. 2. Reſtitutio imaginis Dei in homine amiſsæ per peccatum. 3. Adoptionis ratio. 4. Reſurrectionis noſtræ à mortuis certitudo.

Prima. Iuſticia Dei requirebat, vt inobœdientia commiſſa in carne noſtra, in eadem ſarciretur. Congruebat enim ordini diuinæ Iuſticiæ, vt cum genus humanum

manum primum peccaſſet in vno Adamo, aliquis in humano genere à peccato immunis, pœnam ſolueret, quæ eſſet precium pro cæteris. Ideo enim DOMINVS noſter aſſumſit humanam naturam, & homo factus eſt, veluti perſonam ipſius Adæ referens, cuius etiam nomen illi tribuitur, vt pœnam peccati in carne, in qua admiſſũ fuit, perſolueret. Ideo Paulus Ro. 5. inquit: Si vnius delicto mors regnauit, per vnũ (ſcilicet Adamum) multo magis abundantiam gratiæ, doni & iuſticiæ accipientes in vita regnabunt per vnũ Ieſum Chriſtum. Item, Sicut per inobœdientiã vnius (Adami) multi (omnes homines) conſtituti ſunt peccatores: Ita per obœdientiam vnius (Chriſti) multi conſtituuntur iuſti.

Item, 1. Corinth. 15. Quia per vnum hominem (Adamum) mors, per hominem (Ieſum Chriſtum) etiam reſurrectio mortuorum.

Hebræ. 2. Quoniã pueri participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoq; conſimiliter particeps factus eſt eorundem. vt per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, diabolum.

Huc & illud Irenæi dictum, Oportebat eum, qui inciperet occidere pecca-

tum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tum, & mortis reum redimere hominem, idipſum fieri, id eſt, hominem.

Et Auguſtinus inquit: Caro occæcauerat te, caro te ſanat, quoniam ſic venit Chriſtus, vt de carne vitia carnis reſtingueret.

Secundo, Reſtitutio imaginis Dei, ad quam homo fuit conditus, hæc nullo modo fieri poterat, niſi per imaginem Dei naturalem, filium videlicet Dei æternum & vnigenitum, qui ideo aſſumſit humanam naturam, vt imaginem Dei reſtitueret in omnibus, quotquot viua fide corpori ipſius inſeruntur. Vnde Athanaſius: Congruebat filium aſſumere humanam naturam, vt hæc perſona quæ eſt ſubſtantialis imago patris, reſtitueret imaginem Dei in nobis.

Tertia, adoptionis noſtri ratio idem poſtulabat. Ideo enim filius Dei aſſumſit humanam naturam, vt nos filios Dei faceret. Voluit ergo nobis naturæ ſocietate iungi, & frater noſter fieri, vt nos ipſius membra effecti, filij Dei fieremus. Nam ideo filij Dei ſumus & appellamur: qui in Chriſto, qui eſt naturalis filius Dei, ſumus per fidem, in hoc enim ſolo dilecti ſumus & filij.

Iohannis 1. Dedit poteſtatem filios Dei

fieri,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

fieri, quotquot credunt in nomen eius.

Gal.4. Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum legi obnoxium, vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei, miſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem Abba pater.

In hanc quoque ſententiam loquitur Irenæus, Filiorum, inquit, adoptionis eius non participes poſſemus eſſe, niſi per filium eam recepiſſemus, id eſt, niſi filius eius homo fuiſſet factus.

Quarta. Reſurrectionis noſtræ certitudo, vis & efficacia in hoc ſita eſt, quòd mediator noſter eſt homo. Vnica enim ſpes & certitudo, quam de reſurrectione corporum habemus, eſt quod Chriſtus mediator noſter carnē noſtrā aſſumſit, nam caro quam nunc corruptioni obnoxiam circumferimus, iam ſuſcitata eſt in Chriſto, vt in primitijs. Eſt in poſſeſsionem regni cœlorum ingreſſa, ibiq; immortalis eſt facta. Virtute igitur ſocietatis quam habemus cum CHRISTI glorioſo corpore, excitabimur in die extremo, & donabimur etiam ſecundū carnē immortalitate, ita vt ſimiles fratri noſtro CHRISTO,

frua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

fruamur cum eo lætitia & ſalute æterna.

Hoc indicare vult Paulus 1. Corinth. 15. cum inquit, Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, etiam per hominem reſurrectio mortuorum, & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.

Cum itaq; incidit tentatio, volens nos adigere ad dubitationem de reſurrectione carnis, leuemus corda noſtra ad Ieſum Chriſtum, excitatum à mortuis, is & poteſt & vult nos quoque excitare à mortuis, cum ſit Deus omnipotens & frater noſter, ſocius eiusdem nobiſcũ naturæ humanæ. Propterea inquit Paulus Philip. 3. Noſtrum politeuma eſt in cœlis, vnde etiam ſeruatorem expectamus Dominum Ieſum Chriſtum, qui transformabit corpus noſtrum humile, vt conforme fiat corpori ſuo glorioſo, pro efficacitate, qua poteſt etiam ſubijcere ſibi omnia.

Recitaui itaque quatuor grauiſsimas cauſas, quibus demonſtratur, ſummè neceſſarium fuiſſe mediatorem Dei & hominum hominem eſſe, aſſumſiſſe humanam naturam, & in hac noſtri ſimilem fieri. Has nobiſcum in corde noſtro perpetuo cir-

circumferamus, vt ad ſeriá gratitudinem excitemur erga Deum, qui filium ſuũ hominem, & quidem egenũ fieri voluit, cum diues eſſet, vt illius inopia nos diuites eſſemus, in poſſeſsione ſalutis & vitæ æternæ.

DE QVARTO CAPITE.

Quartum, quod in Meſsia ſpectandum dixi, eſt, quòd ſit vna perſona, & cur hoc fuerit neceſſarium.

Quòd ſit vna Perſona mediator noſter, præter alia multa, hæc dicta confirmant.

Iohan. 1. Verbum caro factum eſt, hoc eſt, filius Dei factus eſt homo. Addit autem Iohannes, Et vidimus gloriam eius tanquam vnigeniti Dei. Quòd ſi duæ fuiſſent perſonæ, dixiſſet procul dubio, vidimus gloriam eorum, & non gloriam eius.

Matthæi 3. Sonat vox Dei ſupra Ieſum Mariæ filium baptizatum à Iohanne, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hoc loco & idem in monte, Matthæi 17. agnoſcit hunc Mariæ filium, ſuum quoque filium, & inquit: Hunc audite. Quòd ſi duæ extitiſſent perſonæ, abſque omni dubio dixiſſet, Hos audite.

Et ad Epheſios cap. 4. inquit Paulus: Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit

ſupra omnes cœlos, vt adimpleret omnia.

Hoc etiam tota confitetur Eccleſia, quēadmodum habet ſymbolum Athanaſianum, in hunc modum:

Eſt ergo fides recta, vt credamus & confiteamur, quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius, Deus & homo eſt.

Deus eſt ex ſubſtantia patris, ante ſæcula genitus, & homo, ex ſubſtantia matris in ſæculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtēs.

Aequalis patri ſecundum diuinitatem, minor patre ſecundum humanitatem.

Qui licet Deus ſit & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus.

Vnus autem, non conuerſione diuinitatis in carnem, ſed aſſumtione humanitatis in Deum.

Vnus omnino, non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.

Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus.

Cur autem neceſſarium fuerit, vt mediator eſſet vna perſona, & non duæ, vt ſint in eo duæ diſtinctæ naturæ, multæ ſunt grauiſsimæ rationes, quarum præcipuas quaſdam hic annotaſſe ſufficiat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

PRIMA. Mediator noſter & homo vna perſona eſſe debuit, vt Deum & homines vnum faceret. Iungitur ergo patri vera diuinitate, & homini vera humanitate, vt ita vtroſque copulet.

SECVNDA. Mediator inter partes diſſidentes nihil efficiet, ſi vni adhæret, & ab altera diſsidet. Quare oportuit vt mediator quadam neceſsitate vtrique parti adiunctus ſit. Deo ergo qui offenſus erat peccato noſtro, vera diuinitate iunctus eſt mediator noſter. Homini autem vera humanitate ſociatus eſt, vt poſsit coniungere aduerſas partes ſocietate, quam habuit cum vtriſque, iuxta illud Irenæi lib.3.cap.2. Vbi agit de cauſis cur verbum Dei caro fieret: Oportuerat inquit, mediatorem Dei & hominum, propter ſuam ad vtroſque cognationem, in amicitiam & concordiam vtroſque reducere, & facere, vt Deus aſſumeret hominẽ, & homo ſe dederet Deo.

Et Theodoretus: Quemadmodũ qui duos quoſpiam, manus inter ſe conſerentes, vult reconciliare, ſe medium interponens, & hunc quidem dextra, illum verò ſiniſtra tenens, ad amicitiam deducit & coniungit: Ita ipſe cum diuinã naturam humanæ vnijſſet, inuiolabilem & quæ

diſſolui non poteſt, pacem conciliauit.

TERTIA. Si non eſſet Mediator vna perſona, opera redemptionis in humana natura peracta, nequaquam eſſent ſufficiens precium pro peccato, quo infinitum bonum eſt offenſum. Mors ſiquidem debebatur pro peccato, verùm purus Deus mortem ſentire non potuit, nec ſolus homo ſuperare potuit. Factus eſt ergo Deus homo, vt homo & Deus & deberet & poſſet ſatisfacere morti æternæ, humano generi debitæ. Aſſumſit proinde æternus filius Dei humanam naturam in vnionem perſonalem, vt opera in humana natura peracta, infinitæ eſſent virtutis & meriti. Siquidem ex indiuidua naturæ diuinæ & humanæ in vna perſona vnione, eſt dignitas infinita, perfectio abſolutiſsima, & inæſtimabile precium ſanguinis, mortis atque adeo omnium actionum & paſsionum Chriſti in ſanctiſsima eius humanitate. Inde eſt potentia & virtus delendæ iniquitatis, & poteſtas remittendi peccata, iuſtificandi, viuificādi & ſaluandi credentes. Et quamuis Chriſtus in ſola carne paſſus eſt, vt inquit Petrus, tamen paſsio perſonæ tribuitur, propter illam arctiſsimam duarum naturarum vnionem, in vna perſona.

Hæc vt aliquanto facilius intelligantur ſub-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſubiungam ſimilitudinem, qua vſi ſunt Theologi orthodoxi in veteri Eccleſia.

Homo ex duabus ſubſtantijs conſtat, corpore & anima, & nonnulla efficit potentia animæ, videlicet intelligere. ratiocinari, numerare, &c. & nonnulla robore corporis, vt fabricare, ſcribere, ambulare, & alia huiuſmodi, aut benè aut malè facta. Hæc omnia quæ hoc modo homo, aut potentia animæ, aut robore corporis ſeparatim, aut vtriuſque opera ſimul efficit, perſonæ hominis attribuuntur. Ita etiam Chriſtus quædam ſecundum humanam naturam, quædam ſecundum diuinam naturam facit, quæ omnia tamen attribuuntur toti Chriſto, qui eſt Deus & homo. Ideo mors Chriſti, quam ſecundum naturam humanam ſubijt, aſcribitur toti perſonæ, quæ eſt Deus & homo. Itaque recte Lucas, affirmat Deum acquiſiuiſſe ſibi Eccleſiam ſuo ſanguine. Et rurſum recte dicit, Ieſum Mariæ filium condidiſſe cœlum & terram. Nam Ieſus & filius DEI æternus eſt vna perſona.

In eandem quoque ſententiam loquitur Cyrillus: Quoniã, inquit, corpus quod proprium eius factum eſt, paſſum eſt, propterea verbum ipſum pro nobis paſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſum dicitur. Atque hinc eſt, quòd omnia opera & beneficia redemptionis in Chriſto habeantur diuina, immenſa, ſaluifica, atque adeo inæſtimabilia, vt his nihil neque in cœlo neque in terra comparari poſſit, quemadmodum ſupra attigimus.

Ex hoc fonte promanat inexhauſta & ineffabilis conſolatio, ad afflictam conſcientiam ob multitudinem peccatorum ſuorum trepidantem. Si enim tam precioſa eſt mors Chriſti, vt nullum ſit precium æquiualens, quod huic conferri, multo minus anteferri poſsit, quid obſtat quominus cumulum meorum peccatorum quantumuis excellentium, longè exuperet? Vnde Auguſtinus: Miſericordia DEI multo maior eſt, quàm omnium peccatorum miſeria. Et Paulus, Vbi abũdauit delictum, ibi ſuperabundauit gratia.

DE QVINTO CAPITE.

Quinto loco propoſuimus de Chriſto, quòd ſit ſaluator hominum, & quo modo ſalutis humanæ negocium expediat.

Quamuis de hac parte ſæpius in ſuperioribus quædam attigimus, tamen iuſta explicatio ſingulorum articulorum hac te-

nus

nus quemadmodum par erat non facta eſt. Dicam itaq; nunc de his copioſius, & primũ recitabo teſtimonia ſcripturæ, quæ teſtantur CHISTVM eſſe ſaluatorem mundi, deinde declarabo quomodo ſit ſaluator mundi.

Moſes inquit, Semen mulieris conteret caput ſerpentis, hoc eſt, CHRISTVS deſtruet opera diaboli, & liberabit homines à peccato, morte, condemnatione & inferno, atque eos iuſtificabit, viuificabit, benedicet atque introducet in regnum Dei.

Ad eundem modum loquitur DEVS Abrahamo: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, hoc eſt, liberabuntur ab omni maledictione & ſaluabuntur.

Et angelus Gabriel inquit ad Ioſeph: Vocabis nomen eius IESVM, is enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Item, Angelus ad paſtores, Ecce annuncio vobis gaudium magnum, natus eſt vobis hodie ſeruator, qui eſt CHRISTVS Dominus, in ciuitate Dauid.

Paulus quoque 1. Tim. 1. inquit: Certus ſermo & omni acceptione dignus, quod Ieſus Chriſtus venit in hunc mundum, peccatores ſaluos facere. Et quid mul-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ta adducam teſtimonia? tota ſcriptura vbiq; affirmat, Ieſum Chriſtum eſſe ſaluatorem mundi.

Sed quibus ergo modis declarat ſe Chriſtus Saluatorem mundi & redemtorem generis humani? hoc in quinque præcipuè beneficijs erga nos conſpicitur, videlicet,

Primo, conferendo nobis verum ſalutaris ſapiẽtiæ intellectũ, quo deſtituebamur.

Deinde, auferendo peccata noſtra, quibus aggrauamur & opprimimur.

Tertio, imputando nobis iuſticiam, quam ex nobis ipſis habere minimè poteramus.

Quarto, ſanctificando & regenerando nos per Spiritum ſuum ſanctum, vt qui eramus filij iræ, euadamus filij Dei.

Quinto, liberando nos à pœnis inferni, quas commeriti eramus, & donando nobis vitæ æternæ poſſeſsionem, quam ipſe nobis ſua morte acquiſiuit. De his quinque beneficijs, quibus Chriſtus totũ redemtionis noſtræ negocium abſoluit & perfecit, breuiter ex ſacra ſcriptura copioſiorem explicationem ſubiungam.

PRIMVM BENEFICIVM.

De primo beneficio Chriſti, videlicet quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

quod nobis conferat verum ſalutaris ſapientiæ intellectum, quem propriæ rationis aut ingenij acumine nullo modo conſequi poteramus, loquitur Iohannes Euuangeliſta his verbis: Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus ille filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe nobis expoſuit. Hanc ſapientiam vocat Zacharias, Scientiam ſalutis, in remiſsionem peccatorum per viſcera miſericordiæ Dei.

Et CHRISTVS inquit, Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te eſſe verum Deum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM.

Vniuerſa mundi ſapientia, huic ſapientiæ comparata, nulla eſt, aut perinde ac ſi quis vnam guttam cum toto Oceano, aut minimam arenulam cum vniuerſi maris aut totius orbis arenis conferat. Quæ enim erit ratio momentanei ad æternum? aut humani ad diuinum? Hæc cœleſtis ſapientia, ſacroſanctum nimirum Euangelium, eſt illa perfecta ſapiētia, à Domino & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto, nos habere gloriamur.

SECVNDVM BENEFICIVM.

De ſecundo beneficiorum CHRISTI

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

genere, videlicet, quòd molem peccatorum noſtrorũ, qua premimur, à nobis aufert, concionatur Baptiſta, Iohan 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, hoc eſt, Hic Ieſus offeret victimam illam, qua ſatisfaciet pro peccatis totius mundi.

Vt autem perueniamus ad pleniorem cognitionem huius teſtimonij Iohannis de Chriſto, ſubijciam quæſtiones, quas ipſa verba ſuppeditant. Prima, cur Chriſtus agnus dicatur, & cur agnus Dei cognominetur. Secũda, quid faciat hic agnus. Tertia, quorum cauſa faciat.

1. Duæ ſunt rationes cur Chriſtus dicatur agnus. Prima, vt commonefaciat Iohannes Iudæos, & nos de vtroque, vmbra videlicet, quæ præceſsit in veteri teſtamento, & impletione promiſsionis (quam Iohannes veritatem vocat) in nouo teſtamento.

Hæbræ. 10. inquit Paulus: Vmbram habet lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, hoc eſt, veritatem ſeu promiſsionis impletionem. Fuit itaq; agnus legalis Phaſe Iudæorum, & commonefactio de acceptis beneficijs, & admonitio ſeu adumbratio futuri. Quemadmodũ enim admonebat Iudæos, quod

quem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

quemadmodum ſacrificio agni in Aegypto peracto, populus ex Aegypto egreſſus ſit, & è ſeruitute liberatus, ita ſignificabat per Chriſti ſacrificium, humanum genus reconciliatum iri Deo, & aſſerendum in libertatem. Tribuitur igitur veritati Chriſto, appellatio vmbræ, hoc eſt, agni, vt ſciatur quòd Ieſus Chriſtus is ſit, quem agnus Paſchalis in veteri teſtamento adumbrabat. In ſcripturis enim vſitatum eſt, ſignis & rebus ſignatis eaſdem appellationes tribuere, vt ex collatione vmbræ & veritatis plenius erudiamur.

Sic petra, quæ fuit vmbra Chriſti, tribuitur Chriſto, quia in eo completa eſt veritas, quæ adumbrata fuit per petram in deſerto. Sacrificium quod erat tãtum figura futuræ expiationis, dicebatur ἱλασμος, id eſt propitiatio, quæ appellatio à Iohanne & Paulo tribuitur CHRISTO qui ſolus verum propitiatorium obtulit.

Deinde cum Iohannes agnũ Chriſtum appellat, ſignificat ipſum mactandum eſſe in victimã, atque ita finem omnium ſacrificiorum legalium vno verbo expreſsit Iohannes, videlicet quòd adumbrarent victimam Chriſti, & qua peracta ceſſare deberent omnia ſacrificia Aaronica. Ideo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

inquit, Ecce agnus Dei, quaſi diceret, vos Iudæi hactenus multis retro annis, obtuliſtis agnum paſchalē, verùm ecce hic eſt verus ille agnus immaculatus & purus abſque omni peccato, qui meritò agnus Dei appellatur, quod ſufficiens ſit victima pro peccatis totius mundi. Propterea rectè dixit Bernhardus: Quis melius peccatum tolleret, quàm is, in quem peccatum non cadit? Is ſine dubio me lauare poteſt, quem conſtat inquinatum non eſſe. Hæc manus opertum luto detergat oculum, quæ ſola ſine puluere eſt.

Diximus cur Chriſtus vocetur agnus, & præcipuè cur agnus Dei appelletur, nunc quid fecerit hic agn9, paucis aperiendũeſt.

Ecce, inquit Iohannes, agnus Dei, qui tollit peccata mundi, hoc eſt, agnus ille Dei, hic Ieſus, immolandus ſcilicet, per mortem & paſsionem ſuam tollit peccatum mundi, id eſt, Exonerat mundum peccato, quod in ſe transfert, vt illud merito ſuæ victimæ, id eſt, paſsionis & mortis aboleat. Atque ita in hunc agnum Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum & hominem, iniecta ſunt peccata totius mundi, vt ſolus reatum, item & maledictionem ſuſtineret, nam etſi immu-

nis

munis fuit à culpa Chriſtus, reatum tamen & pœnam reuera in ſe recepit. Atq; hoc eſt quod Eſaias ait, Poſuit in eũ noſtras omnium iniquitates. Ideo Paulus vocat Chriſtum maledictũ ſeu execrationem, cum ait Gal. 3. Chriſtus nos redemit de execratione legis, factus pro nobis execratio. Huc etiam facit quòd eundem peccatum nominat, cum ait 2. Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum pro nobis. hoc eſt, Deus filium ſuum ita exinaniuit, vt eſſet coram Deo habitus peccatorum omnium reus, vt nos iuſticia ipſius donaremur, qua iuſti reputaremur in conſpectu Dei.

Ex his iam dictis facilè patet, quid ſentiendum ſit de morte & paſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod vno atque altero verbo latius indicabo.

CHRISTVS ipſe Ioh. 17. ſua voce, iam iam paſſurus, quale opus ſit ſua paſſio, explicat, cum ait: Pro ijs ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Sanctifico, inquit, id eſt, ſegregatus à peccatoribus puritate vera, & coniunctus Deo perfecto amore & obœdientia, offero me ipſum patri in ara crucis, per ſpiritum æternum, in hoſtiam placatoriam, vt per meritum meæ victimæ homines in me

cre-

credentes ſeparentur à profanitate mundi, iungantur Deo per viuam fidem, & ita offerantur in hoſtiam ſanctam, vt ſint vere ſanctificati in æternum.

Hoc itaque modo loquitur CHRISTVS hic de ſua paſsione, quam definit eſſe ſanctificationem, id eſt, oblationem ſanctá ſui ipſius pro diſcipulis, id eſt, pro omnibus credituris, vt ipſi ſint merito ipſius paſsionis ſanctificati, tanquam hoſtia ſancta oblata Deo.

Concludamus igitur breuibus, quid ſit ſentiendum de paſsione Chriſti, videlicet quòd ſit ſacrificium propiciatorium, quo ſeipſum filius Dei patri obtulit, vt mereretur omnibus qui credunt in eum, æternam ſanctificationem, liberationem à peccato & morte æterna, & ſalutem æternam.

Atque ita in hac definitione continetur, quod ſingulis hiſce quæſtionibus reſpondeatur. Quis obtulit? æternus ſacerdos IESVS CHRISTVS. Quid obtulit? ſeipſum. Vbi obtulit? in ara crucis per amariſsimam ſuam paſsionem & mortem. Cui ſeipſum obtulit? Patri, cuius iram merito ſuæ precioſæ victimæ placuit. Quorum cauſa ſe obtulit? Hominum. Qui erunt participes huius oblationis?

Omnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Omnes qui credunt in eum.

Quoniam audiuimus quid effecerit hic agnus, videlicet quòd receperit in ſe peccata hominum, & pro ijs ſatisfecerit, excutiamus nunc vocabulum MVNDI. Iohannes non dicit, Ecce agnus DEI qui tollit peccata hominis, ſed qui tollit peccata mũdi, vt ſignificet, quouſque extendat ſe precium oblationis IESV CHRISTI.

Fuerunt olim & ſunt etiam hodie duo hominum genera, qui hic falſa docendo turpiter offenderunt. Horum primi ſunt, qui opinantur paſsionem & victimam Chriſti non omnibus prodeſſe, ſed paucis quibuſdam peculiariter electis. Alterum genus eorum eſt, qui exiſtimant quædam eſſe peccata, quæ ne per meritum quidem mortis & paſsionis CHRISTI remitti poſſint. Haſce duas falſas & erroneas opiniones, breuiter hoc loco refutabo, & manifeſtis verbi DEI teſtimonijs proſternam.

Hi quos primo loco nominaui, Stoici ſunt, & parcarum tabulas fingere conantes, ex ſcripturæ teſtimonijs non rectè intellectis, docent Deum creaſſe homines deſtinatos partim æternæ ſaluti, partim æternæ condemnationi, quomo-

do

docunque aut credant aut viuant. Hæc peruerſa opinio non tantum eſt blaſphema in Deum, ſed etiam ſeducit plurimos, vt aut deſperent de remiſsione peccatorum, aut ſecuritati indulgeant, cogitantes nihili referre quomodo viuant, cum ſalutem conſequantur, propterea quòd electi ſint. Huic opinioni opponenda eſt miſericors Dei voluntas, qui condidit hominem ad ſuam imaginem, & Adamo reſtitutionem huius promiſit. De hac voluntate Dei loquitur Propheta his verbis: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à ſua via & viuat. Quòd ſi itaque hæc verba, quòd Deus nolit mortem peccatoris, vera ſunt, de qua re nullum planè eſt dubium, neceſſe eſt falſum eſſe, quòd dicunt, Deum deſtinaſſe quoſdam ſaluti, quoſdam condemnatioui, idq́; ſi conſilium creationis & redemptionis generis humani reſpiciamus. Nam quantum ad contumaciam hominum attinet, ibi dicitur Deus multos creaſſe ad condemnationem, quos tamen volebat conuerſos, ſalutem quæſiuiſſe ac conſecutos fuiſſe.

Quemadmodum enim pater terrenus erga ſuos liberos ita affectus eſt, quod

quod velit ſingulos ad frugem peruenire & eſſe ſibi honeſtos ac dignos bonorum, ſuorum ſucceſſores, & tamen ſua ſpe fruſtratus, contumaciam & inobœdientiam eorum experitur, qua etiam hi tandem ſeipſos cum ſumma ignominia in perniciem, atque in infame aliquod ſuppliciorum genus conijciunt. De hoc patre dicere licet, quòd liberos huic tanto malo conſeruatos educarit, non quòd longe alia non fuerit propoſiti ipſius voluntas, ſed quod ſibi ipſis liberi ſua contumacia hoc accerſiuerint malum. Ita Deus omnes quidem homines ad imaginem ſuam conditos ſaluari cupit, verùm ſi qui horum contumaces nolint ipſius verbũ amplecti, & per fidem conuerti, ſed ſecuritati & inſaniæ indulgentes, in impietate ſua moriuntur, hos Deus perire permittit, vt luant tum ſuorum peccatorum aduerſus Legem Dei, tum etiam ſpretæ ſalutis conſequendæ per Chriſtum, iuſtas pœnas. Hic licet cum ſcriptura dicere, Deum tales contumaces nebulones ad æternam cõdemnationem condidiſſe, non quòd ipſe eorum perditione delectatus ſit, ſed quod hi eam ſua malitia ſibijpſis attraxerint, præferentes huius mundi vanitatem gratiæ & miſericordiæ Dei in Ieſu Chriſto.

De hac Dei æterna & immota voluntate ita loquitur Paulus, Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, & vnus mediator Dei & hominum, homo Ieſus Chriſtus, qui dedit redemtionem ſemetipſum pro omnib. Et Petrus ait, Longanimis eſt Deus, non volens vllos perire, ſed omnes ad pœnitentiam recipere.

Quid poteſt dici clarius? & quis erit, qui ſe auſit hic opponere? Si itaque Deus neminem vult perire, ſed omnes per agnitionem veritatis ſaluos fieri, manifeſtum eſt, mendacium eorum, qui dicunt Deum nolle omnes homines ſaluari, ſed multos creaſſe ad æternam condemnationem. Verùm vt commodius certificetur noſtra conſcientia ex verbo Dei de hac paterna voluntate ipſius, proponam quatuor firmiſsima argumēta, quæ abundè nos reddant certiores de gratia Dei, quæ ſe extendit in omnes homines vbique terrarum, abſque omni perſonarum, regionum, ſexus & conditionum externarum reſpectu.

Primum argumentum eſt mandatum Dei vniuerſale, ad omnes homines. Deus ipſe ſua voce è cœlo loquitur, Hic eſt filius meus dilectus, hunc audite. Et Chriſtus

ſtus ſuos diſcipulos in omnem terram cum hoc mandato amandat: Ite in mundum vniuerſum, & proclamate Euangelium omni creaturæ, hoc eſt, omnibus hominibus. Quis itaque impudens eſt, vt dicere auſit, Deum quidem præcipere omnibus vt Euangelium audiant, ſed interea velle quoſdam per fidem ſaluari, quoſdam verò obdurari atque condemnari? Qui ita de Deo cogitant, faciunt ipſum deteriorem quouis Tyranno, qui ea imperet quæ nec vult, nec ſentit, & hoc eſt duo habere corda, quod ipſe Deus ſumme deteſtatur & odit.

Secundum argumentum, eſt promiſsio Dei gratuita & vniuerſalis. Venite ad me, inquit Chriſtus, omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Item, qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui vero non crediderit cōdemnabitur. Et Paulus, Omnis qui credit non cōfundetur. Huc referendum eſt totum miniſterium Euangelij quod ideo à Deo inſtitutum eſt in hoc mundo, vt per illud homines deducantur in veram Dei cognitionem. Ipſe Chriſtus fatetur ſe veniſſe in hūc mundum, vt peccatores ſaluos faceret. Venit, inquit, filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Tertium argumentum ſumitur ex precio paſsionis & mortis Chriſti, quod ſufficit pro peccatis omnium hominum. Dedit ſemetipſum precium pro omnibus hominibus. Iohannes inquit, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Et Chriſtus, Ego cum exaltatus fuero à terra, omnes traham ad me.

Ideo Paulus dicit, gratiam abundare ſupra peccatum, quia tanti æſtimatur precioſa victima Chriſti, quod omnia deleat peccata. Iohannes inquit: Chriſtus eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & non ſolùm pro noſtris, ſed etiam pro totius mundi.

Quartum Argumẽtum, quod certificat nos de voluntate Dei, eſt obſignatio gratiæ, quæ fit per ſacramentum Baptiſmi.

Ite, inquit Chriſtus, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & Spiritus ſancti. Hanc obſignationem confirmauit poteſtate ſua & præſentia in hoc mũdo. De illa loquitur, Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra, de hac verò, cum inquit. Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationẽ ſæculi. Si itaque reſpiciamus ad poteſtatem Chriſti, poteſt efficere omnia quæcunque vult in cœlo & in

in terra. Si autem mandatum intueamur, vult Chriſtus omnes gentes baptizari, vt ſit hoc teſtimonium, Deum velle remittere peccata omnibus credentibus & conuertentibus ſe ad eum. Denique ſi oculos figamus in præſentiam ipſius, apparebit hic Chriſtus ipſe, qui Spiritu ſancto baptizans, intus efficit, quod aqua foris adhibita deſignat.

Quatuor itaque immotis argumentis probauimus, hanc eſſe Dei voluntatem, quòd velit omnes homines ſaluos fieri, quotquot ſeipſos ad eum conuertunt per fidem in IESVM CHRISTVM.

Cuicunque ergo cordi eſt ſua ſalus, is conſtanter in hac Dei voluntate acquieſcat, quam non ſolum in verbo ſuo manifeſtauit Deus, verumetiam multis modis efficaciter probauit ac demonſtrauit. Proinde concludamus, falſo docere eos, qui ad extenuandam mortem & paſsionem Chriſti, dicunt victimam ipſius in remiſſionem peccatorum factam, non omnibus ſed paucis quibuſdam electis prodeſſe.

Secundus error eorum eſt, qui aſſerunt quædam eſſe peccata, quæ remitti non poſſunt, propter meritum paſsionis & mor-

mortis Chriſti. Huic opinioni aduerſantur hæc Pauli verba: Vbi abundat peccatum, ibi ſuperabundat gratia in CHRISTO IESV.

Item Iohannes, cum dicit, Chriſtum tollere peccata mundi, innuit victimam Chriſti longè efficaciorem eſſe ad ſaluandum, quàm peccata totius mundi ad perdendum.

Itaque cogitabimus, nullum eſſe maius peccatum, quàm opinari vllum eſſe peccatum maius gratia Dei in Ieſu Chriſto. Tale fuit peccatum Cain, qui victus conſcientia ſcelerum, deſperabundus dixit: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt remittatur. At huic rectè reſpondet Auguſtinus: Mentiris Cain, maior enim eſt miſericordia Dei quàm omnium peccatorum miſeria. Arguit proinde Deum mendacij, quicunque deſperat de venia, ob peccatorum ſuorum molem & magnitudinem, contemnit iusiurandum Dei, qui iureiurando confirmat ſe nolle mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, ſiquidem Deus cum tuum peccatum intuetur, ſimul cogitat infinitum precium, pro eo ſolutum eſſe, paſsionem dominicam. Vnde vox illa conſcientiæ exultantis in Bernhardo de remiſsione peccatorum:

Teneo,

Teneo validiſsimum argumentum, dominicam paſsionem. Vox ſiquidem eius inualuit multo plus quàm vox ſanguinis Abel, clamans in cordibus electorum remiſsionem omnium peccatorum. Traditus eſt enim propter peccata noſtra, nec dubium eſt, quin potentior & efficacior ſit mors illius in bonum, quàm peccata noſtra in malum. Peccaui, inquit Manaſſes, ſuper arenam maris, ſed tu Domine indignum ſaluabis me, ſecundum magnam miſericordiam tuam.

Sed obijciat hic aliquis ac dicat, promiſi ſæpius vitæ emendationem, & tamen ſciens & volens inſuper ſæpe peccaui, & feci contra meam conſcientiam. Ad hoc ita reſpondeo, horribile eſt & periculoſum hoc peccati genus coram Deo, & plurimi propter hoc condemnantur, vt Saul & multi alij, qui ſubitanea morte abſque conuerſione hinc abripiuntur, ſed tamen gratia in Domino noſtro Ieſu Chriſto abundat ſupra & hoc & omnia peccata totius mundi. Quicunqne enim à peccatis reſurgunt, per ſeriam pœnitentiam, hi omnes propter mortem & paſsionem Chriſti conſequuntur remiſsionem peccatorum. Hæc tentatio ita exercuit populum Iudaicum, vt deſperabundus in hanc vocem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

prorumpens exclamarit, apud Ezechielem 33. Iniquitates noſtræ & peccata noſtra ſupra nos ſunt, & in ipſis nos tabeſcimus. Quomodo ergo viuere poterimus? Dic ad eos, dicit dominator Domin⁹: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Conuertimini, conuertimini à peccatis veſtris peſsimis, quare morieminu domus Iſrael?

Quicunque igitur affligitur conſcientia ſcelerum, recolat magnitudinem miſericordiæ Dei, excedentis omnia opera Dei: cogitet voluntatem Dei eſſe, non velle mortem peccatoris, ſed conuerſionem & vitam. Intueatur λυτρὸν perſolutum à Chriſto, quod longe maius eſt colluuie omnium peccatorū totius mundi. Conſi deret exempla conuerſorum poſt horrendiſsima peccata, vt Latronis, Manaſsis & aliorum plurimorum. Caueat ne magnitudini peccatorum ſuorum addat deſperationem, qua negatur veritas Dei, quo ſane peccato nullum grauius eſſe poterit, atque ita Thronum gratiæ accedat, & ſerio corde propter Chriſtum petat veniam, nec ceſſet fideli oratione pulſare, priuſquam in corde ſuo ſenſerit per Spiritum ſanctum ſibi reſponſum dari, quod abſque omni dubio fiet, modò

propo-

propoſitum peccandi ſerio abiecerit. Cùm hoc pacto firmatus eſt animus, ſentiens reſponſum Dei per conſolationes cordis, rectè petitur confirmatio per vocem miniſtrorum Euangelij, & vſum dominicæ cœnæ. Verùm qui petit veniam & nihilo minus retinet propoſitum peccandi, damnatus hypocrita eſt, qui putat Deum ſibi ſimilem eſſe, vt qui moueatur & delectetur, aut etiã decipiatur hypocriſi. huic, donec talis fuerit, & abſolutio per miniſterium Eccleſiæ, & vſus cœnæ dominicæ cedit in maius iudicium, tantum abeſt, vt inde aliquid emolumenti ſibi acceſſurum ſperet.

Sed quid ergo dicendum eſt de Chriſto, qui meminit peccati irremiſsibilis Matthei.12.cum inquit: Omne peccatum & omnis blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur, neque in hoc, neque in futuro ſæculo?

Item Marci. 3. Amen dico vobis, quoniam omnia peccata & blaſphemiæ dimittentur filijs hominum, qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſsionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.

1. Iohan. 5. Qui ſcit fratrem ſuum pec-

care peccatum non ad morté, petat & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non, pro illo vt roget quis, dico. Omnis iniquitas peccatū eſt, & eſt peccatum non ad mortem.

Hebræ. 6. Impoſsibile eſt, eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque cœli venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam, vt qui rurſum crucifigant ſibijpſis filium DEI, & ludibrio exponant.

Heb. 10. Voluntarie peccantibus (hoc eſt, ſi qui deficiant à Chriſto) poſt acceptā noticiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.

1. Timoth. 1. Ego qui primus blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus, miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.

Hæc ſacræ Scripturæ teſtimonia loquuntur de quodam peccati genere, quod nec in hoc ſæculo, neque futuro remittatur. Appellatur hoc communiter peccatum in Spiritum ſanctum. De eo autem alij alia dicunt, & ea ratione multos in deſperationem adigunt, dum incerti igno-

ignorant, quid credituri aut facturi ſint. Immo, multi etiam exiſtimantes ſe huius peccati reos, anguntur animis, & conſcientiæ horrendis implicati doloribus, viuunt ſine pœnitentia. Verùm qui diligenter expenderit ſcripturam, & contulerit inter ſe ea quæ de hoc peccato in ſacris literis referuntur, is facilè intelliget quæ ſit huius peccati ratio & forma. Excutiam itaque iam citatos locos ſcripturæ, & inde cõcludam atque eruam perſpicuam & plenam huius peccati definitionem.

Principiò diſtinguit dictum Iohannis, peccatum ad mortem, quod aliàs dicitur in Spiritum ſanctum, ab alijs peccatis. Omnis, inquit, ἀδικία eſt peccatum, ſed non ad mortem. Item, Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Quæ duo teſtimonia abundè nos docent, quòd peccatũ in Spiritum ſanctum, non ſit legis diuinæ, hoc eſt, decalogi trãſgreſsio. Nam vocabulum ἀδικία quo hic vtitur Iohannes, ſignificat quicquid fit cõtra legem, quod vocat Iohañes quidem peccatum, ſed nõ ad mortem, hoc eſt, non contra

contra Spiritum ſanctum. Hinc ergo concludemus, peccatum in Spiritum ſanctum non eſſe tranſgreſsionem legis moralis vllam, nec vniuerſalem, nec particularem: Quamuis minimum alioquin peccatum, quod deſignatur contra legem, natura ſua & malicia mereatur mortem æternam.

Matthæus verò & Marcus monſtrant, quòd materia peccati in Spiritum ſanctum ſit contemtus Chriſti & eius Euangelij. Sed nō in eo conſūmatur peccatum hoc, quia Petrus in die Pentecoſtes recepit tria millia hominum agentium pœnitentiam, qui Chriſtum vſque ad mortem crucis perſecuti erant.

Paulus itaque facit diſcrimen inter duo genera hominum perſequentium Chriſtum. Vnum eorum qui ignorāt. Alterum verò horum qui ſciunt ſe malè & iniquè facere.

Ego, inquit Paulus, perſecutor & blaſphemus fui in Chriſtum, quia ignorans feci in incredulitate. Ad hunc modum etiam alij perſecuti ſunt Chriſtum & Euangelium ipſius, & tamen miſericordiam conſecuti ſuut, eò quòd fecerunt ignorantes in incredulitate.

Paulus præterea ad Hebræos monſtrat

ſtrat, quid præcedat hoc peccatum antequam committatur, videlicet illuminatum fuiſſe à Spiritu ſancto, habuiſſe veram noticiam perſonæ & officij Chriſti, guſtaſſe bonum Dei verbum, atque participem fuiſſe Spiritus ſancti. Turca & Papa qui alioquin execrabiles peccatores ſunt, cum Spiritum ſanctum nunquam poſſederint, tale peccatum non habent, quo è cordibus reijcitur teſtimonium Spiritus ſancti, per quem veritas Euangelij obſignata fuit.

Proinde etiam indicat Paulus, in quibus conſiſtat hoc peccatum, ita vt huius reus dicendus ſit is, qui non ſolùm abundè edoctus & illuminatus fuit in vera Euangelij ſalutaris doctrina: Verumetiam qui manifeſte ſe opponit Chriſto, & obiecta ipſi crucis ſuæ ignominia, contumelia ipſum afficit, & totis viribus doctrinam eius perſequitur, nomen ipſius ferre nequit: Sed opera Chriſti aſſcribit diabolo, quemadmodum fecerunt Phariſæi, quibus Chriſtus imputat hoc peccatum blaſphemiæ, aduerſus Spiritus ſancti illuminationem. Phariſæi enim etſi edocti erant multis Prophetijs de Chriſto, & inſuper conuicti Chriſti doctrina & miraculis, tamen ſcientes & volentes proſeque-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſequebantur Chriſtum & ipſius Euangelium, quod à Deo eſſe norant, per Spiritus ſancti illuminationem, & quod maius eſt, non ſolùm contumaces oppugnabant Chriſtum calumnijs, tyrannide & hypocriſi, opponentes ſe ipſius verbo, quod verum eſſe cor illorum teſtabatur, verùm etiam propriæ ſuæ iuſticiæ & ſacrificiorum cumulo confidebant, reijcientes Chriſti iuſticiam & victimam, quæ ſola tollit peccata mundi.

Hinc igitur concludimus peccatum in Spiritum ſanctum, non eſſe decalogi tranſgreſsionem, neque contemtum aut perſecutionem Chriſti ac Euangelij ex ignorantia & incredulitate. Sed tum demum dicitur aliquis peccare in Spiritum ſanctum, cum voluntaria rebellione opponit ſe Chriſto verè agnito, & deficit ab Euangelio, in corde ſuo per Spiritum ſanctum illuminantem obſignato, atque perſequitur Eccleſiam, cum fiducia propriæ ſuæ iuſticiæ & ſacrificiorum, ſpreta & abiecta finaliter Chriſti hoſtia, quæ ſola peccati expiatrix exiſtit.

Hæc eſt plena definitio peccati in Spiritum ſanctum, quod hanc appellationem ideo ſortitum eſt, quòd homo cuius cor antè illuminatum fuit in vera Chriſti noticia

ticia per Spiritum ſanctũ,iam ſe opponit Spiritui ſancto, & eum à ſe expellit,& hui opera attribuit diabolo.

Cur autem hoc peccatum non remittatur, indicat Paulus ad Hebræos, cum inquit: Non eſt alia hoſtia reliqua pro peccato,quàm ſolius Chriſti. Quoniam enim hi finaliter renunciarunt Chriſto, ſpreta ipſius victima, & confidunt alijs victimis, mirum non eſt; hos gratiam non conſequi, quæ ſola datur per victimam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Porro ſi quis quærat ac dicat: quid ſi obnoxius huius peccati in Spiritum ſanctum, conuertit ſe denuo ad Chriſtum & ſerio pœniteat ſuæ contumaciæ, atque ex toto animo petat veniam propter meritum paſsionis & mortis filij Dei? Ad hoc ita reſpondeo cum Paulo: Gtatia abundat ſupra peccatum. Neque eſt tanta huius peccati magnitudo,quin millies maior ſit gratia Dei, in Domino noſtro Ieſu Chriſto. Et cum certiſsimum ſit, Deũ nolle mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat:affirmo remitti hoc peccatum in Spiritum ſanctum,omni agenti ſeriam pœnitentiam, & petenti veniam propter Chriſtum.

Sed obijci hîc poteſt, manifeſtè doce-

re Chri-

re Chriſtum, non remitti hoc peccatum, neque in hoc ſæculo, neque in futuro: itaque videtur hoc peccatum maius gratia Dei. Abſit, immo longiſsimè abſit, firmiſſime enim credendum eſt, gratiam Dei longe exuperare peccata mundi. Cur ergo non remittitur? Ad hæc reſpondet Paulus Heb. 6. quia rurſus renouari non poſſunt per pœnitentiam, idque ideo, quòd verum pœnitentiæ fundamentum, hoſtiam videlicet Chriſti abnegarunt, ſine qua nec vlla ſalutaris pœnitentia ſeu conuerſio, per fidem, ad Deum fieri poteſt, nec vlla eſt victima alia, quæ abſque hac ſola, tollere peccata poteſt. Oportet, inquit Chriſtus, prædicari in nomine meo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum. Quocirca quicunque ſe conuertit, & Chriſtum atque ipſius victimam firma fide amplectitur, certo certius conſequitur veniam per fidem.

Dicitur itaque hoc peccatum irremiſſibile, quòd qui hoc perpetrant, maxima ex parte perſeuerent in malo ſuo propoſito, & nunquam confugiant ad gratiam Dei, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Qui enim gratiam Dei amplectitur, is non finaliter renunciauit victimæ Chriſti, quæ ſola omnium peccatorum

catorum

catorum expiatrix exiſtit.

Hæc breuiter dicere volui de peccato in Spiritum ſanctum, quòd intelligerem multos hac in parte, non recte inſtructos, & paucos, hac de re recte hactenus ſenſiſſe atque dilucidè ſcripſiſſe.

TERTIVM BENEFICIVM.

Dictum eſt hactenus de ſecundo Chriſti beneficio, videlicet quod mundat nos ab omni peccato, verum hoc non ſufficit, niſi inſuper iuſti euadamus.

Cum enim iuſticia ſit vera via in vitam æternam, nemo vnquam hanc conſequitur, niſi qui eſt iuſtus. Ideo Chriſtus inquit, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Seruare autem mãdata, eſt iuſtum ſe iuxta legem exhibere.

Quamuis autem nemo legi Dei ſatisfacit, quemadmodnm ſupra demonſtrauimus, nec iuſticiam ex operibus legis conſequitur, manet tamen immota voluntas Dei, quòd nemo admittatur in poſſeſsionem vitæ æternæ, niſi qui habeat iuſticiam, quam lex requirit. Venit ergo filius Dei in hunc mundum, & aſſumſit naturam humanam ex virgine Maria, ac ſubiecit ſe legi atque impleuit eam, ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

vt iuſticiam ex operibus legis conſequutus ſit. Hæc iuſticia Chriſti Dei & hominis, ſufficit coram Deo, imputata omni credenti in ipſum.

Quemadmodum enim per inobedientiã vnius omnes rei ſum⁹, ita omnes quot quot credimus in Chriſtum, vnius iuſticia reputamur iuſti. Hoc eſt quod Paulus dicit Rom. 10. Chriſtus eſt finis legis ad ſalutem omni credenti. Finis legis, dicitur finalis legis voluntas, vt fiant quæ illa vult & imperat. Vult autem iuſticiam, quam cum aſſequitur, acquieſcit, nec quemquã qui hac potitur condemnat.

Chriſtus autem non ſua propria de cauſa eſt finis legis, ſed eorum qui legem adimplere non poterãt, ita vt imputet ſuam iuſticiam, quam ex lege conſecutus eſt, omnibus credentibus in ipſum, ne quo iure lex eos aut accuſare aut condemnare poſsit. Propterea inquit Paulus, Chriſtus eſt finis legis ad ſalutem omni credenti, hoc eſt, quicunque credit, habet quod lex requirit, iuſticiam videlicet, quæ eſt via ſalutis. Huc facit quod Auguſtinus ait, quod lex præcipit, fides impetrat. Item, Chriſtus noſtra peccata, ſua fecit, vt ſuam iuſticiam, noſtram face-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

faceret. Itaque nulla nunc condemnatio (vt inquit Paulus) in ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu, quoniam ſatisfactum eſt iuſticiæ legis in ipſis.

Diligenter ergo obſeruandum, quòd ſatisfaciamus quidem legi, ſed non noſtris operibus, verùm Chriſti, qui iuſticiam legis nobis credentibus imputat. Hac de cauſa dicit Paulus: Non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia. Sub lege non ſumus, quia lex non inuenit in nobis, quod accuſet, cum donati ſimus iuſticia quam ipſa requirit. Redemit nos CHRISTVS à maledictione legis, primùm deriuando in ſe pœnas in ara crucis, quas nos meriti eramus. Deinde implendo legem, & imputando nobis ſuam iuſticiam, qua donati, iuſti compareamus in die nouiſsimo, quando Chriſtus aduenit iuſtus viuorum ac mortuorum iudex. De hac iuſticia agit Paulus 2. Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit Deus peccatum, vt nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Hæc Dei iuſticia, eſt obœdientia Chriſti, qua legi ſatisfacit pro nobis.

Cum itaque audimus aut legimus, hominem iuſtificari fide abſque operibus legis, coram DEO, id ita eſt accipiendum, non quòd homo ex operibus legis à ſe fa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ctis iuſtificetur, ſed quod fide Chriſtum amplectatur, qui ſua obœdientia ſeu operibus perfecte iuſtus eſt coram Deo, & imputat hanc ſuam iuſticiam legis, omnibus qui credunt in eum. Dicitur porro hæc iuſticia fidei, quod imputetur credenti, Chriſti vero, quòd is legi ſatisfecerit, Dei autem, quod hac is placetur & contentus ſit. Hæc dicta ſint de tertio Chriſti beneficio, videlicet iuſticia ipſius, quam credentibus imputat, cuius ſupra quoque facta eſt mentio, vbi diſſeruimus de vero legis vſu.

QVARTVM CHRISTI BENEFICIVM.

Quartum Chriſti beneficium, eſt ſanctitas ſeu ſanctificatio. Chriſtus enim cum remittit nobis peccata noſtra, & eripit nos è regno Diaboli, atque imputat nobis ſuam iuſticiam, ſimul etiam nos ſanctificat, & imputat ſuam ſanctitatem nobis, qui ipſius corporis membra facti ſumus. Hinc eſt, quod Iohannes 1. Iohan. 1. vocet cœtum omnium credentium in IESVM, ſanctorum communionem. Vnde etiam pendet articulus ſymboli cum dicimus: Credo ſanctam Eccle-

ſiam

ſiam ſanctorum communionem.

De hac ſanctificatione gloriari licet Chriſtianis aduerſus regnum & membra diaboli, ita quòd meritò dicere poſsint, ſe habere ſocietatem cum Deo patre, filio & Spiritu ſancto, ac ſeparatos eſſe à principe tenebrarũ, hoc eſt, diabolo & ipſius membris. Annunciamus vobis (inquit Iohannes) quòd & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum patre & cum filio eius Ieſu Chriſto. Hac ſanctificatione conſolabatur ſe Dauid Pſal. 86. vbi in hunc modum orat: Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum, ſaluum fac ſeruum tuum Deus meus ſperantem in te. Hîc primum Dauid ſanctum ſe eſſe dicit. Deinde quomodo contingat hæc ſanctificatio indicat, videlicet cum firma fide in Deum recumbimus, & ipſi ſoli confidimus. Qui enim hoc facit, is ſpiritualiter inſitus eſt Domino noſtro Ieſu Chriſto, à quo impetrat perfectam atque perſonalem totius hominis ſanctificationem. Nam, vt dixi, ſanctificatio Chriſti credenti imputatur, quemadmodum docet ipſe Chriſtus Iohan 17. Sanctifico me ipſum pro ijs, vt ſint & ipſi ſancti.

Conſiſtit itaque ſanctitas hæc in remiſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſione peccatorum, imputatione iuſticiæ Chriſti, renunciatione diaboli: breuiter in fide ipſa, quæ Chriſtum cum ſua iuſticia & ſanctitate comprehendit.

Coniuncta eſt autem cum hac hominis ſanctitate ſanctificatio eiuſdem, quæ pro fidei modulo ſua etiam habet incrementa, & in quibuſdam maior, in quibuſdam minor reperitur, prout fides ipſa maior ac minor exiſtit, cum homo fidem concipit per Spiritum ſanctum, cuius etiam opera regeneratur, ibi ſtatim ſentitur efficacia Spiritus ſancti, qui indies hominis mentem, affectus, cor, & totam denique vitam paulatim innouat. Mentẽ quidem per verbum à tenebris ignorantiæ, erroribus, & prauis cogitationibus liberat, & poſtea eam vera Dei noticia, doctrina ſalutis ac bonis cogitationibus irradiat atq; illuſtrat. quo fit vt affectus purgati, ſenſim ab immundis carnis deſiderijs liberos ſe vẽdicent, & efficacia Spiritus ſancti ad bonos inflammentur motus, prout mens ipſa illuſtrata fuerit.

Cor etiam hominis manſueſcit & molleſcit, ac deponens naturalem illam contumaciam, ortam à peccato originali, incipit DEO parere ac obtemperare, iuxta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

iuxta ſcientiã cordi infuſam à Spi.ſancto. Huic cordis obœdientiæ reſpondeant quoque, tum interna, tum externa hominis opera. Breuiter, hæc ſanctificatio conſiſtit n vera pœnitentia, & ſancto propoſito, ita vt homo omnes mentis ac cordis conatus eò dirigat, vt Deo obtemperet, nec quicquam ſciens ac volens faciat, quod à Deo prohibitum ſit, pluris faciens voluntatem Dei, quàm res omnes alias totius mundi.

Porro concutitur hæc ſanctificatio grauiſsimis tentationibus, vtpote quæ à potentiſsimis hoſtibus, Sathana, carne & mundo oppugnetur. Quo fit, vt ſæpe in hoc ſpirituali ſpiritus & carnis certamine, Chriſtianus ſentiat ſuarum virium infirmitatem, ita vt ſuccumbere interdum, immo humi affligi ac planè quaſi proſterni videatur: Sed ſubleuatur interim auxilio, præſentia & virtute Spiritus ſancti. Ad hunc modum Dauid à carne victus ſuccubuit, & polluit ſe adulterio atque homicidio. Sed cum prophetæ Nathan admonitiones audiret, efficacia Spiritus ſancti ſubleuatus fuit. Idem etiam multis alijs ſanctis DEI accidit, ita vt non fruſtra dixerit Paulus: Qui ſtat, videat ne cadat. Propterea, horta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tur Galatas cap. 5. inquiens: Spiritu ambulate,& deſideria carnis non perficietis, caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Atque ita nihil aliud eſt vita Chriſtiani vere fidelis, quàm perpetua militia. Quemadmodum in Epigrammatis indicat Proſper, cum ait: Nunquam bella bonis, nunquam diſcrimina deſunt, Et cum quo certet, mens pia ſemper habet. Quod etiam quotidiana experientia teſtatur,& Chriſtus ipſe, cum orare nos quotidie iubet: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Salomon inquit: Septies in die cadit iuſtus & reſurgit. Hoc enim intereſt inter filios Dei & Diaboli. Hi contumacia peccant & permanent in peccatis ſuis. Filij vero DEI infirmitate peccant,& ſeducuntut interdum à diabolo propria carne & mundo, ſed reſurgunt & apprehendunt Dei patris dextram, hoc eſt, amplectuntur firma fide Ieſum Chriſtum.

QVINTVM CHRISTI BENEFICIVM.

Quintum Chriſti beneficium, ad quod prio-

priora hæc omnia diriguntur, eſt finalis liberatio atque redemtio, ita vt poſtea non metuendum ſit quicquam mali à diabolo, carne, mundo aut vlla alia re, ſiue in cœlo, ſiue in terra, ſiue etiam in inferno. Hæc finalis redemtio appellatur in ſcriptura Salus, ad quam DEVS initio hominem condidit, ac poſtea morte ac paſsione filij ſui redemit.

Habet autem hæc Salus quatuor conditiones. Prima, quòd liberemur penitus ab omni miſeria, aduerſitate & malis. Secunda, quòd in poſterum non metuamus nobis ab vllo malo venturo. Tertia, quòd tanta conſequamur bona, vt maiora ne optare quidem poſsimus. Quarta, quòd his ipſis bonis fruamur in æternum, abſque omni impedimento atque mutatione. Hanc ſalutem cum ſuis conditionibus in ſolo Chriſto conſequimur.

Hæc quinq; iam enumerata Ieſu Chriſti beneficia, continent hæ duæ appellationes, Ieſus, & Chriſtus. Prima appellatio Deum & hominem ac ſaluatorem mundi eum eſſe oſtendit. Altera verò monſtrat, quomodo ſit ſaluator. Chriſtus enim, hoc eſt, vnctus, indicat Chriſtum eſſe ſacerdotem, regem & Prophetam. Sacer

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dotem, qui ſua victima deleat noſtra peccata, ſua oratione ſemper intercedat pro nobis apud patrem noſtrum cœleſtem, & ſua innocentia nos ſanctificet. Prophetam verò, qui doceat nos viam ſalutis, & poſtremo Regem, qui nos eripiat è regno diaboli & introducat in ſalutem & gaudium vitæ æternæ.

DE SEXTO CAPITE.

Sextum quod de Domino noſtro Ieſu Chriſto ſciendum propoſui, eſt de applicatione beneficiorum ipſius, videlicet quomodo horum facti participes, perducamur ad ſempiternam beatitudinem.

Dominus & Saluator noſter IESVS CHRISTVS, diuina ſua erga nos bonitate, & ardenti noſtræ ſalutis ſtudio permotus, reddit nos ſuorum beneficiorum participes per Euangelium, fidem, & ſacroſancta Sacramenta, cum quibus efficaciter adeſt & donatur Spiritus ſanctus. De hiſce tribus diuinitus ordinatis inſtrumentis ordine dicam.

Primum eſt Euangeliũ, quod promulgari per totum orbem terrarum iuſsit: cuius etiam miniſterio efficax eſt per Spiritum ſuum ſanctum, & colligit ſibi ex toto ge

to genere humano Eccleſiam, quam regit atq; conſeruat doctrina Euangelij, Sacramentis, diſciplina & ceremonijs: ita vt vbicunq; hæc quatuor integra, incorrupto fundamento, reperiantur, ibi neceſſe ſit eſſe Eccleſiam Chriſtianã, quamuis in externo illo cœtu adiuncta ſint quædã membra mortua, quæ titulo Eccleſiæ fruſtra gloriantur.

In hac ſua Eccleſia offert Chriſtus per miniſterium Euangelij, gratiam ſuam omnibus hominibus iuxta hoc mandatum ſuum: Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Item, Luc. 24. Oportet prædicari in nomine meo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum, in omnes gentes. Cum itaque audis, hac voce Euangelij tibi offerri remiſsionem peccatorum & vitam æternam per Chriſtum, ita tecum animo tuo cogites: Hîc offert mihi CHRISTVS gratiam & ſalutem in ſuo verbo, quod ille ipſe per vocem hominis mihi loquitur. Si itaque huic obtempero, cedit hoc mihi in ſalutem. Sin autem huic ipſius voci me præſtitero inobedientem, cedit mihi hic auditus in perditionem & condemnationem niſi reſipiſcam. Quemadmodũ enim homicida mortis reus, contemnens gratiam quam ſibi à

rege

rege clementiſsimo offerri audit, accerſit ſibijpſi grauius ſupplicium: ita etiam, ſi quis Euangelium gratiæ audiens, hoc non amplectitur, ſibijpſi grauioris pœnæ & condemnationis autor exiſtit. Danda itaque eſt opera omnibus Chriſtianis, vt ſumma cum reuerentia & attentione ſalutare Euángelium Chriſti audiant, & fide illud amplectentes, gratos ſe declarent erga Dominum & ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum.

Subiungam hoc loco breuem Euangelij definitionem.

Euangelium (vt paucis dicam) eſt vniuerſalis prædicatio pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum, in nomine Chriſti, quemadmodum ille ipſe inquit: Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes.

Hanc prædicationem Chriſtus vocat Euangelium, hoc eſt, lætum nuntium, quo offeruntur omnibus hominibus credentibus, Iudæis & gentibus, hæc bona, videlicet liberatio à maledictione legis & ira Dei, remiſsio peccatorum, ſalus & vita æterna, idque abſque omni merito humano,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mano, propter mortẽ & paſsionem ſuam, vt corde, ore, & vita Deum celebrent, quicunque horum beneficiorum participes redduntur.

Continet autem hæc definitio Euangelij quatuor membra.

Primum eſt, Mandatum Dei vniuerſale ad omnes homines, quod qui audire nolit, Deum ipſum contemnit, & ſeipſum denuo reum facit æternæ mortis.

Secundum eſt, quòd quemadmodum Euangelium offert hominibus remiſsionem peccatorum, iuſticiam, ſalutem & vitam æternam: ita etiam maneant in peccatis, iniuſticia, condemnatione & morte æterna, quicunque illud non receperint.

Tertium, quod gratuito omnibus hæc beneficia offerantur, abſque omni reſpectu perſonarum, nationum & conditionum humanarum. Chriſtus enim vult omnes ſaluos fieri, quotquot ſalutem conſequi appetunt, ne quis aut ob ſuam indignitatem, aut peccatorum multitudinem deſperet.

Quartum indicat, quibus hæc bona contingant, videlicet conuertentibus ſe ad Deum in vera fide, quemadmodum nnc porro de hac dicendum erit. Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſufficiant de primo inſtrumento, videlicet Euangelio, cuius miniſterio Deus omnibus hominibus ſalutem offert. Supra copioſe dictum eſt, quomodo lex ſit nobis pædagogus ad Chriſtum, liberantem nos à maledictione legis.

Secundum medium quo Chriſtus nobis ſua beneficia applicat, eſt fides. Sicut enim à parte Chriſti Euangelium eſt vice manus, qua nobis ſua beneficia porrigit: Ita è noſtra parte eſt fides inſtar manus, quæ oblatum Chriſtum cum omnibus ſuis beneficijs accipit.

Vt autem intelligatur, quæ ſit vera fidei natura, ſubijciam primo huius definitionem ita manifeſtam, vt nemini dubium relinquatur, quid ſit vera & Chriſtiana fides. Deinde proprietates fidei naturales recenſebo, ex quibus facile quiuis intelligat, an habeat fidẽ veram & genuinam, necne.

Baptiſta cum pronunciat credentem in filium habere vitam æternam, monet eam non quærendam eſſe alibi. Nam qui filium habet, viam ad vitam æternam habet. Filius enim via eſt, vt ipſe ait: Ego ſum via. Deinde qui filium habet, ianuam vitæ habet, iuxta illud: Ego ſum oſtium. Præterea qui habet filium, meritum vitæ

æter-

æternæ habet. Nam filius non ſibi, cui iure debebatur vita æterna, ſed ſuis, hoc eſt, in ſe credentibus vitam æternam meruit. Adhæc, qui filium habet, omnia cum filio habet, qui enim proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit ipſum, quomodo non etiam cum ipſo nobis omnia donaret? Denique qui habet filium, vnum eſt cum ipſo. Fieri itaque non poteſt, quin verè & cum filio hæres vitæ æternæ ſit. Poſtremo, qui filium habet, ipſam vitam æternam habet, ſicut ipſe ait: Ego ſum vita.

Siue ergo viam vitæ, ſiue oſtium, ſiue meritum, ſiue fontem & Dominum, ſiue ipſam vitam æternam quæris, habes hæc ſingula in filio, cum in ipſum credis. Et contrà, qui non credit in filium, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Hinc æſtimare licet, quæ ſit præſtantia & vtilitas fidei, quam nemo conſequi poteſt, niſi qui prius admonitus per legem ſui peccati, ſenſerit iræ Dei magnitudinem, & iuſtam condemnationem.

Itaque docet nos ſcriptura dolere ob peccatum, ita vt vellemus nos nunquam peccaſſe aut offendiſſe Deũ, & ſentiamus ob commiſſa delicta verum cordis dolorẽ

&an-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

& anxietatem. Qui eò progreſſus eſt, hic demum rectè agnoſcit quàm ſit illud Euangelij lætum nuntium, quod offert credentibus remiſsionem peccatorum, gratiam Dei, iuſticiam & vitam æternam.

Sed quid igitur eſt fides? Duæ loquendi formulæ, videlicet credere in Chriſtum, & credere in nomen Chriſti, nobis perſpicue rationem fidei declarabunt.

Prior ſententia, videlicet credere in Chriſtum, monſtrat obiectum fidei ſeu fiduciæ ſolũmodo eſſe Chriſtum, ita vt non ſit ſalus, niſi in ipſo ſolo, ſperanda.

Poſterior, nempe credere in nomen Chriſti, qualitatem fiduciæ indicat, videlicet, quod talis debeat eſſe fiducia in Chriſtum, quale eſt nomen eius in Euangelio, & qualia facta ipſius de ipſo teſtificantia.

Cum ergo in Euangelio Chriſtus nominatur Saluator omnium in ſe credentium, verus Deus, verus homo, vna, vetota & æterna perſona, & agnus Dei tollens peccata mundi. Et multa exempla teſtantur, facta Chriſti huic auguſto nomini reſpondere (vt Latronis in cruce, Magdalenæ, Pauli, Petri, & innumera alia) apparet, quod vera fides in Chriſtum ſit viua & conſtans cordis fiducia,

qua

qua Chriſtus ſtatuitur ſaluator omnium in ſe credentium, vt qui poſsit omnia præſtare quæ vult, tanquam Deus, qui velit nobis optima, vt homo, nobis naturæ ſocietate coniunctus, qui debeat, vt mediator inter nos & Deum, à patre conſtitutus, qui dedit ſemetipſum in precium redemtionis pro nobis, vt omnis qui credit, ſanguine ipſius purgetur à peccato, obœdiētia iuſtificetur, ſpiritu regeneretur ad vitam æternam, per immenſam Dei patris miſericordiam. Qui ſic dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Hæc plenior fiduciæ deſcriptio, in anguſtius contrahi poteſt, idq; ex verbis Baptiſtæ, Qui credit in filiũ, habet vitam æternam, in hunc modum: Fides eſt noticia Chriſti, & firma fiducia vitæ æternæ obtinendæ propter illũ. Huiuſmodi fuit fides Latronis in cruce, qui ex firma fiducia dixit: Memento mei, cum in regnum tuum veneris. Cui reſponſum eſt à Domino: Hodie mecum eris in paradiſo. Talis erat fides peccatricis Lucæ.7. quæ à Domino audit, Fides tua te ſaluauit.

Item Publicani Lucæ 18. ita precantis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Deus propitius eſto mihi peccatori.

Et Dauidis Pſal. 25. Propter nomen tuum, Domine, propitiare peccato meo.

Hæc omnia quadrant ad regulam Pſal. 2. Beati omnes qui confidunt in eo.

Poſtquam fidem deſcripſimus, nunc proprietates huius quinq; recenſebimus, ex quibus ceu infallibilibus notis, quiſque dignoſcat an fidem veram habeat nec ne.

Prima proprietas fidei eſt, quòd in corde ſentiatur.

Secunda, quod in factis externis conſpiciendam ſe præbeat.

Tertia, quod ſub cruce ſe probari permittat.

Quarta, quod vincat mundum.

Quinta, quod perſeueret in finem, quæ eſt, teſte Petro, ſalus animarum.

Prima fidei proprietas hæc eſt, quòd in corde hominis viuat, ita vt ſentiatur ineffabilis conſolatio, aduerſus maledictionem legis, potentiam mortis, & tyrannidem diaboli, vt ſentiatur inenarrabilis læticia ex remiſsione peccatorum, & ſecuritas ſpiritualis de gratia & amicitia DEI. Sentiatur præſentia & inhabitatio SPIRITVS ſancti in corde hominis. Sentiatur efficacia Spiri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tus ſancti, excitantis fidem ad inuocandum Deum. Sentiatur ardens deſiderium, ad obtemperandum voluntati Dei, & reſiſtendum diabolo. Sentiatur gaudium ſpirituale ex inchoatione vitæ æternæ. Sentiatur gratitudo erga Deum. Breuiter: Vbicunque eſt in homine fides Chriſtiana, ibi ſeipſam vt prodat neceſſe eſt vera pietate, ſancto bene viuendi propoſito, & gaudio in Spiritu ſancto.

Secundo loco hanc fidei eſſe proprietatem dixi, quod in externis operibus ſe conſpiciendam exhibeat. Externa enim opera teſtificantur de cordis affectionibus. Propterea, inquit Chriſtus, bona arbor bonos fructus facit, mala vero arbor malos facit fructus. Et rurſus: Ex fructibus ipſorum cognoſcetis eos. Impoſsibile itaque eſt, quod vbicunque vera viget fides in corde per Spiritum ſanctum habitantem in corde hominis, non ſimul aſsint bona opera, teſtificantia de corde. Hæc fidei opera in vniuerſum ſunt, declinare à malo, & facere bonum, ita vt ſit fides fundamentum, principium, dux & gubernatrix omnium virtutum & bonarum actionum. Primum enim fides eſt fundamentũ ſeu baſis, cui innititur ac ſuperędificatur omnis obedien-

tia, virtus, & quæuis opera bona. Deinde eſt principium, ex quo, ceu viua ſcaturigine, promanant riuuli omnium honeſtarum actionũ & operum. Præterea dux eſt, quæ hominem in vera via continet, ne aut declinet in dextram, hoc eſt, ad bonas (quas vocant) intentiones hominum, volentium colere Deum iuxta propriam ſapientiam ac traditiones, aut in ſiniſtram, hoc eſt, ad opera diaboli, quibus hic mundus, cum membris diaboli, totum ſe dedit ac mancipauit. Immo fides omnis virtutis & Chriſtianorum operum dux, nunquam acquieſcit in vllo facto ſibi obiecto, priuſquam audit verbum hoc: Sic loquitur os Domini. Ideo ex fide orat Dauid Pſal. 25. Vias tuas DOMINE demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Et Pſal. 119 inquit: Beati immaculati in via, hoc eſt, qui per fidem DEO obtemperant, ita vt in vera pergant via, neque in dextram neque in ſiniſtrã declinantes. Poſtremo, Rectrix quoque eſt fides, dirigens totam vitam hominis & vniuerſa ipſius opera ad hunc ſcopum, videlicet ad gloriam Dei, ædificationem Eccleſiæ & vtilitatem proximi.

Hæc vniuerſa fidei opera iam commemorata

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

morata, ad ſequentia quatuor capita re-uocari poſſunt.

Primum eſt declaratio pietatis in externis vitæ operibus, nempe vt in cœtu & communione Chriſtianorum audias verbum Dei, & inuoces Deum, publice profitearis tuam fidem & vtaris ſacramentis. Item, conſilio, re & opere, promoueas gloriam Dei, ita vt agnoſcaris ſerio affici negocio & cauſa Dei, hoc eſt quod ait Dauid Pſal. 122. Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. Item, Propter domum Domini Dei noſtri, quæram bona tibi. Quibus verbis indicat Dauid in hoc ſe totum incumbere, vt intelligant ipſius ſubditi, eum hoc ſummo ſtudio conari, vt oſtendat ſe miniſtrum eſſe Dei in publico piorum cœtu. Quod Dauidis exemplum decet Reges & Principes, Magiſtratus & ſubditos imitari, vt hoc pacto ſuam erga Deum fidem & pietatem declarent.

Secundum, eſt innocentia vitæ priuatæ, ita vt vnuſquiſque noſtrum, etiam cum ſolus ſit, cogitet ſe verſari in conſpectu Dei, & propterea abſtinendum eſſe ab omni ἀσελγείᾳ & iniquitate. Hinc eſt quod Deus Abrahamo dixit, Ambula

coram me. Nam Deus non tantum ea videt, quæ lumini ſolis ſunt expoſita, ſed etiam internas cordis cogitationes introſpicit.

Tertium eſt iuſticia & dilectio promiſcuè exercenda erga omnes homines, ita vt vnuſquiſque bona conſcientia faciat ſuæ vocationis officium, inferiores ſuo magiſtratui & alijs in eminentia conſtitutis debitam præſtent reuerentiam & πειθαρχίαν. Superiores viciſsim ac potentes, æquales ſuos conſilio & opera iuuent, & ſubditos ſuos paterna cura ac diſciplina tueantur, ac inſuper quantum in ipſis eſt, afflictos conſolentur, atque inopiam pauperum ſua ope ſubleuent, immo vero omnes homines æſtimabunt eſſe ſecum membra in Domino noſtro Ieſu Chriſto, & propterea eo ſint erga alios animo, vt quæcunque velint ſibi fieri, eadem faciant illis, & nunquam ſcientes ac volentes alios vllo modo iniuria ac iniuſticia opprimant. Breuiter: vt ſic viuas inter homines, quo habeas apud omnes Chriſtianæ fidei & vitæ teſtimonium honeſtum.

Quartum eſt diligentia in vocatione cuiuſque, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Oeconomica, ſiue Politica, ſiue etiam quocunque offi-

officiorum genere, quod cum fidelitate & honeſtate præſtitum, inſeruiat commodo Reipub. ac communis ſocietatis. Hac in parte ſequenda eſt regula Pauli, Roma. 12. qua iubet vnumquemque præſtare in ſuo opere fidelitatem & diligentiam. Et ne quis legitimam ſuam deſerat vocationem, conſulunt Paulus & Baptiſta. Pauli mãdatum hoc eſt, Maneat vnuſquiſq; in ea vocatione, ad quam vocatus eſt.

Iohannes conſulit, vt ſit quiſque iuſtus in ſua vocatione, cum ad ipſum confluerent milites Romani, vt baptizarentur ab eo, & quærerent quid facturi eſſent, non iubebat eos deſerere militiæ munia, aut in deſertum ſeſe ſubducere, aut cucullum commune deſidum nebulonum tegumentum induere, ſed reſpondit illis: Neminem concutiatis atque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris. Vide quos hic fidei fructus inter homines Iohannes à militibus requirat? Exemplum hoc proponãt ſibi ſinguli Chriſtiani, in ſuo quiſque vitæ genere, nec quenquam iniuſtè opprimant, ſed magis dent operam, vt iuſte ſuæ vocationis opera faciant, quod fiat cum aliorum commodo & vtilitate.

Quinque ergo colligam veluti puncta,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ad quæ quilibet reſpicere debet in ſua vocatione ne aberret.

Primum, vocatio fundata ſit in verbo Dei, iuxta hanc regulam: Omne officium promouens gloriam Dei, & faciens ad conſeruandos & ornandos ſtatus à Deo ordinatos, vt Politicum, Oeconomicum & Eccleſiaſticum, primo & quarto præcepto mandatur.

Secundum, fides & charitas ſunt regulæ omnium actionum in vocatione.

Tertium, ſi quid aduerſi inciderit, reſpiciendum eſt ad verbum Dei, quo nititur vocatio, atque inde petenda eſt conſolatio.

Quartum, vocatio ſemper ad gloriam Dei & vtilitatem reipub. in qua quis viuit, referatur.

Quintum, aſsidue inuocandus eſt Deus, nam ſiue ſublimior, ſiue vtilior ſit vocatio, nihil aut inchoari aut abſolui feliciter poteſt, ſine auxilio diuini numinis.

Hæc omnia complectitur Dauid Pſal. 39. hiſce verbis: Spera in Deum, & fac bonitatem, & inhabita terram ac victum quære honeſtè.

Tertium inſtrumentum ſeu medium, quo Chriſtus applicat nobis ſua beneficia,

cia ſunt Sacramenta & ſignacula gratiæ & voluntatis ipſius. Priuſquam autem ad tractationem ſacramentorum noui teſtamenti accedam, duo maximè neceſſaria ſcitu expendam. Primum, quis fuerit mos Dei in patefacienda hominibus ſua voluntate. Alterum, vnde Deus indiderit ſignis & ſacramentis à ſe inſtitutis ſua nomina.

Primum itaque ſciendum eſt, quòd Deus ab initio mundi conſueuerit ſuam voluntatem hominibus patefacere duobus modis, nimirum verbo manifeſto, & ſigno externo, vt hoc modo ſaluti hominum conſuleret.

Cum Deus creaſſet Adamum, ac collocaſſet eum in paradiſo, patefecit ipſi ſuam voluntatem expreſſo verbo, cui addidit duplex ſignum: arborem videlicet vitæ & arborem ſcientiæ boni & mali. Ita vt ſi verbo obtemperaret, non conſeneſceret, ſed comederet de ligno vitæ, & beatus in æternum viueret. Sin autem mandatum Dei tranſgrederetur, & de vetito ligno ſcientiæ comederet, moreretur.

. Abrahæ ſimiliter verbum ſuum propoſuit, cui adiunxit circumciſionis ſignum externum, quod fœdus ſuum vocabat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Deinde Moiſi promiſit ſe educturum populum ſuum ex ſeruitute Aegyptiaca in terram promiſſam. Huic ſuæ promiſsioni ſignum addidit, videlicet agnum Paſchalem.

Poſtea promiſit Deus ſe daturum populo ſuo Canaan poſsidendam, quamdiu ipſi obœdirent & ſeruarent teſtamentum atque pactum ipſius. Huic etiam verbo addidit ſignum externum, ſanguinem vaccæ ruffæ, quo ſacerdos populum aſpergebat, & alia plura ſigna, quæ pacti nomine appellabat.

Ad eundem prorſus modum, Chriſtus in nouo teſtamento promittit credentibus remiſsionem peccatorum & regenerationem per Spiritum ſanctũ, & addit ſignum externum, quod in ſcriptura vocatur Baptiſmus pœnitentiæ. Promittit etiam ſe oblaturum ſuum corpus in ara crucis, & effuſurum ſe ſuum ſanguinem, in remiſsionem peccatorum, & adiungit hic quoq; ſignum externum, quod corpus & ſanguinem ſuum, atque nouum teſtamentum nominat.

Atque ita patet, quem morem Deus ſeruauerit, in patefacienda ſua voluntate hominibus, verbo nimirum & ſigno, quorum vtrumque mente & ſenſibus per-

cipi-

cipiendum propoſuit, vt facilius & plenius de voluntate inſtrueremur.

Secundo cogitandum eſt, cur Deus nomina rerum, quarum cauſa ſacramenta inſtituta ſunt, ſignis ſacramentalibus indiderit. Hac nimirum de cauſa, vt cum vtamur ſignis externis, leuemus oculos fidei ad contemplationem cœleſtium, è quibus externa ſigna ſortita ſunt ſua nomina. Cum Abraham filium ſuum circumcideret, venit ei in mentem nomen circumciſioni à Deo impoſitum, quo nominabat eam Deus fœdus ſuum cum Abrahamo & ſemine ipſius. Et Moſes cum populum aſpergeret ſanguine vaccæ ruffæ, cogitabat de teſtamenti appellatione, quam Deus huic ſigno indiderat. Ita etiam dicitur Baptiſmus noſter, baptiſmus pœnitẽtiæ, vt eleuemus oculos cordis noſtri ab elemento aquæ, ad promiſsionem, qua Deus pœnitentiam agentibus ſuam gratiam & miſericordiam obſignat. quapropter dicitur Baptiſmus lauacrum regenerationis, vt cogitemus baptizatos ſpiritualiter regenerari per Spiritum ſanctum. Ad eundem modum appellatur panis, corpus Chriſti, & vinum, ſanguis Chriſti in cœna dominica, quòd arcanum in illum cibum denotẽt, quem Chriſtus ſub pane & vino porrigit.

In ſum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

In ſum̃a Deus ex ſua infinita ſapientia indidit ſignis & ſacramentis nomina à rebus & donis ſpiritualibus, quæ per ſacramenta denotantur, ne hæreamus in ijs, quæ oculis tantum viſuntur, ſed in ijs potius quæ fides videt & intuetur in ſacramentis.

Poſtquam hæc duo de ratione ſacramentorum in genere expoſuimus, facilius iam deducemur in noticiam ſacramentorum noui Teſtamenti, videlicet baptiſmi & cœnæ Domini, de quibus nunc ordine dicemus.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

Vt commodius rationem noſtri baptiſmi intelligamus, videbimus initio cauſas, cur Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptizari voluerit.

Cur baptizari voluerit Chriſtus, indicat tum vox patris è cœlo ſuper eum, tum apparitio Spiritus ſancti, facta in ſpecie columbæ.

Vox patris ſuper Chriſtum iam recens baptizatum hæc fuit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. De hac voce teſtatur baptiſmus. Nam is eſt finis baptiſ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

baptiſmi primus & principalis, vt ſit teſtimonium ſeu ſignaculum gratiæ DEI erga baptizatum. Notandum igitur, nos qui induimur Chriſto per baptiſmū, gratos eſſe atque acceptos Deo propter Chriſtum, quo etiam reſpexit Paulus Epheſ. 1. cum inquit: Nos ſumus dilecti in dilecto. Immo ipſe Deus ait, in hoc mihi complacui.

Baptizari itaque voluit Chriſtus, atque hoc externo ſignaculo gratiæ Dei vti, vt iuxta vocem patris, nos qui baptizamur & corpori ipſius per baptiſmum inſerimur, ſciamus nos habere Deum propitium & placatum propter Chriſtum. Itaque omnis noſtri baptiſmi efficacia pendet à Chriſto.

Apparitio Spiritus ſancti in ſpecie columbæ, denotat baptiſmum ſpiritualem illum, quo nos Chriſtus internè baptizat, cum miniſter DEI aquæ externum baptiſmum iuxta Chriſti mandatum peragit. Hoc eſt, quod Baptiſta inquit: Ego baptizo aqua, ſed in medio veſtrum ſtat qui baptizat Spiritu ſancto. Quod autem in ſpecie columbæ apparet Spiritus ſanctus, indicium hoc eſt pacis & reconciliationis, factæ inter Deum & baptizatum, vt ſimul admoneamur quid deno-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

denotet arca Nohæ, à qua emiſſa columba reuertitur referens ramum oleæ. Hinc itaque conficimus definitionem baptiſmi in hunc modum:

Baptiſmus eſt ſignum externum, denotans internum baptiſmum, quem Chriſtus peragit per Spiritum ſuum ſanctum, ad obſignandum in nobis miſericordiã & gratiam Dei.

Porrò vt maiori cum fruge verſemur in meditatione huius noſtri baptiſmi, obſeruanda eſt triplex huius ſignificatio:

Prima, quod baptiſmus ſit teſtimonium gratiæ.

Secunda, quod ſit ſymbolum rerum arcanarum & ſpiritualium.

Tertia, quod ſit teſſera profeſsionis externæ ſeu Chriſtianiſmi.

De hac triplici ſignificatione baptiſmi ordine dicam.

Primum, quod baptiſmus ſit teſtimonium gratiæ, prius probauimus. Eſt enim ſignaculum gratiæ Dei externum, quod teſtatur baptizatum ſanctificari, & quaſi victimam Deo conſecrari, qui nos purgatos ac ſeparatos à diabolo eiuſque ſocietate, regenerat, vt fiamus noui homines, immo filij ipſius DEI, quos adoptat

in

in dilecto ſuo filio, Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Secundo, baptiſmus eſt ſymbolum rerum, quod ſua analogia ſeu comparatione nos docet. Vnde Auguſtinus: Si ſacramenta earum rerum, quarum ſunt ſacramenta, comparationem non haberent, ſacramenta non eſſent. Ita noſter baptiſmus, in quo homo mergitur ſub aqua, & rurſum extrahitur, habet ſuam ſignificationem ſpiritualem, ob quam appellatur ſymbolum rerum.

Eſt autem baptiſmus ſymbolum duarum inprimis rerum, videlicet actionum Chriſti, & officij noſtri.

De actionibus Chriſti, quatuor nos docet, nimirum quid fecerit, cur fecerit, quid faciat baptiſatis, & quid porro ipſis facturus ſit.

Quomodo igitur docet nos baptiſmus quid fecerit Chriſtus? admonet nos hiſtoriæ trium dierum, nempe paraſceues, in qua Chriſtus paſſus eſt, & ſabbathi, in quo Chriſtus quieuit in ſepulchro, & paſchatos, in quo Chriſtus deuicta morte, ſurrexit à mortuis. Propterea vocat Chriſtus ſuam mortem, ſepulturam, & reſurrectionem baptiſmum Marc. 10. Vbi filij Zebedæi Iacobus & Iohannes petebant, vt

vnus

vnus ad dextram, alter ad ſiniſtram Chriſti ſederent in gloria ipſius. Quibus reſpondit Chriſtus: Nunquid poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? Quaſi diceret Dominus, omnes quidem ad gloriam & læticiam aſpiratis, ſed pati aliquid neceſſe eſt, antequam frui licuerit hac gloria & læticia. Ingruit mors amariſsima, de qua triumphare oportet, priuſquam in gloriam hanc perueniamus. Itaque in baptiſmo aſpergi aqua, denotat mortem Chriſti. Morari ſub aqua, ipſius ſepulturam adumbrat. Extrahi autem ex aqua, Chriſti glorioſam reſurrectionem repræſentat. Quotieſcunque igitur recordamur noſtri baptiſmi, aut aliorum baptiſmo interſumus, meminerimus hiſtoriæ trium dierum, mortis, ſepulturæ & reſurrectionis Chriſti. Quòd ſi autem quæras cur fecerit, reſpondet Paulus, & duobus verbis rem totam conficit. Rom. 4. Chriſtus mortuus eſt propter peccata noſtra, & excitatus eſt propter iuſtificationem noſtri. Quemadmodum enim Chriſtus merito ſuæ mortis delet iniquitates noſtras, & ſuo ſanguine mundat conſcientiam noſtram ab omni peccato mortali; Ita etiam glorioſa ſua reſurre-

ſurrectione à mortuis, declarat ſe iuſtum & omnibus modis perfectè mundum, iuxta legem Dei. Ideo Pſalmo 16. inquit Dauid: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſancto tuo videre corruptionem. Hoc etiam vult Chriſtus, cum inquit Iohan. 16. Spiritus ſanctus arguet mūdum de iuſticia, quia vado ad patrem. Hoc eſt, Mundus, Herodes, Pilatus & Iudæi negant me iuſtum eſſe & abſque omni peccato, ſed cum videbunt me nō ſuperatum iri à morte, erit reſurrectio mea à mortuis teſtimonium meæ iuſticiæ coram ipſis. Ideo inquit Paulus, excitatus eſt in iuſtificationem noſtri, hoc eſt, vt ſua reſurrectione declararet ſuam iuſticiam, quam donat & imputat omnibus credentibus in ipſum.

Porro quid faciat in baptiſmo Chriſtus, oſtendit Iohannes inquiens: Baptizat Spiritu ſancto & igne: & Paulus cum ait: Purgat nos lauacro aquæ per verbum. Quod enim Iohannes dicit, Chriſtum baptizare Spiritu ſancto & igne, indicat Chriſtum in baptiſmo dare Spiritum ſanctum, qui ſua præſentia in verbo & baptiſmo eſt efficax. Quid autem efficiat Spiritus ſanctus in baptizato iuxta Chriſti mandatum, voce ignis indicatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Quemadmodum enim ignis res immutat, alias exurendo, alias inflam̃ando: Ita Spiritus ſanctus immutat regenerando, exurit veterem hominem mortificando, inflammat viuificando, & nouum hominem excitando. Atque hinc eſt quod Paulus inquit: Chriſtus mundat nos lauacro aquæ in verbo vitæ. quibus verbis tria coniungit, videlicet externum baptiſmum, quem lauacrum vocat. Deinde Chriſtum, qui nos interne mundat ſuo ſanguine & Spiritu ſancto. Poſtremo verbum, hoc eſt, Chriſti promiſsionem, vnde pendet tota efficacia baptiſmi. Non enim efficax eſt baptiſmus, propter aquam, quam miniſter Dei aſpergit: neque propter verba, quæ ab eodem recitantur: ſed omnis vis baptiſmi fluit ex ampliſsima promiſsione Chriſti, qui Spiritu ſuo ſancto & igni baptizat eum, qui externo elemento aquæ aſpergitur.

Quamuis autem hæc ſit inſtitutio & ordinatio Chriſti, tamen non exiſtimemus abbreuiatam eſſe ipſius manum ad baptizandum ſpiritualiter abſque aqua, eos qui ſunt participes promiſsionis, hoc eſt, omnes Chriſtianorum infantes, & eos inprimis qui in vtero materno diſcedentes, externum baptiſmum non attingunt.

Itaque

Itaque pij parentes de huiuſmodi infantum ſalute non deſperent, neque eos cum dedecore & ignominia in terra non conſecrata, quam vulgus appellat, ſepeliant, ſed certo perſuadeant ſibi, hos eſſe in eodem fœdere cum filijs Abrahæ, quemadmodum manifeſte docet Paulus Gal. 3. Itaque veluti Abrahæ filij carnales, qui ante octauum diem circumciſionis diſcedebant, non condemnabantur, ſed virtute promiſsionis & fœderis diuini ſaluabantur, ad eundem quoque modum filij Abrahæ ſpirituales, hoc eſt, omnium Chriſtianorum infantes non condemnantur, ſi diſcedant ante baptiſmũ, ſed ſaluantur efficacia promiſsionis DEI, & inuiſibili baptiſmo, quo hos Chriſtus, qui ſua morte & precioſo ſanguine eos redemit, baptizat.

Hac conſolatione erigant ſe Chriſtiani parentes, quorum liberi, aut in vtero materno, aut ſtatim à natiuitate diſcedunt antequam baptiſmatis participes fiant. Nolim tamen quenquam hinc ſumere occaſionem protrahendi baptiſmum infantum, imo potius hortator ſum, vt quã primum recens natos curent externo hoc ſalutis ſymbolo obſignari, & ſimul precib. piorũ, qui baptiſmo intererint, adiuuari.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Reſtat vt explicetur, quid facturus ſit Chriſtus iam baptizatis. Hoc ille ipſe indicat, in poſtremo ſuo mandato, quod aſcendens ad cœlos, dedit ſuis Apoſtolis, his verbis: Ite, baptizate omnes gentes, qui cunque crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Quemadmodum enim qui in arca Nohe erant, conſeruabantur in diluuio: ita quicunque mordicus adhærent pacto huius externi baptiſmi, liberantur ab æterno diluuio, hoc eſt, à pœnis & cruciatibus inferni, per IESVM CHRISTVM. Breuiter, ſicuti baptizatus extrahitur ab aquis, ita nos Chriſtus eximet ab omnibus calamitatibus, & introducet in ſuum regnum, vbi cum illo regnabimus in omnem æternitatem.

Poſtquam diximus, quomodo Baptiſmus noſter ſit ſymbolum actionum Chriſti, videbimus nunc quomodo nos noſtri quoque admoneat officij. Videlicet quid Deo præſtemus, quid nobis ipſis debeamus, quid patiendum, quid expectãdum, quomodo tranſeundum à miſerijs ad ſalutem. De hiſce enim ſingulis officij noſtri partibus admonet nos Baptiſmu s noſter.

Sed

Sed quid igitur Deo præſtabimus? hoc docet nos Chriſtus, cum inquit, baptizate eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti. Quibus verbis complectitur principalem baptiſmi finem, cuius nos ſemper & aſsidue meminiſſe par eſt. hæc enim eſt horum verborum ſimplicisſima ſententia: Baptizo te in nomine patris, filij & Spiritus ſancti, hoc eſt, baptizo te in hunc finem præcipuè, vt agnoſcas, confitearis, inuoces, colas & celebres hunc ſolum verum DEVM, videlicet patrem, filium & Spiritum ſanctum: patrem, qui ita te dilexit, vt filium ſuum vnigenitum pro te morti tradiderit. Filium, qui pro te mortuus emundat te ab omni peccato, ſuo precioſo ſanguine effuſo in ara crucis, tibi in remiſsionem peccatorum, & inſuper induit te ſua iuſticia, immo te ſuiipſius corporis membrum facit, ita vt propter ipſum appelleris filius Dei. Spiritum ſanctum autem, qui te in vitam æternam regenerat & ſanctificat, vt Deo aſſociatus, fruaris cum ipſo ſalute in omnem æternitatem. Hæc eſt ſimplicisſima ſententia verborum baptiſmi, quam ex ſacris literis collectam, comprehendo hac vnica formula, baptizo te in nomine. Nominis enim appella-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tione continetur & confeſsio Dei, & quidquid præterea hæc ipſa confeſsio ab homine requirit.

Ex his facilè patet, quale ſit baptiſmus pactum inter Deum & hominem. Deus homini promittit remiſsionē peccatorum, iuſticiam, & vitam æternam, & hanc ſuam promiſsionem baptiſmo obſignat: Baptizatus autem viciſsim Deo ſe fide obligat, & recipit ſe velle abnegare diabolum, cum omnibus ſuis operibus, & Deo adhærere, firma fide, inuocatione, cultu, timore & debita per omnia obœdientia. Hac de cauſa vocat Petrus 1. Petri. 3. Baptiſmum fœdus, in quo fit mutua ſtipulatio Dei interrogātis & promittentis baptizato gratiam, & baptizati reſpondentis atque affirmantis ſe conſtanter permāſurum in mutuo pacto & fœdere.

Secundo loco monet baptiſmus quid nos nobis ipſis faciamus. Quemadmodum immergimur baptiſmo aquæ, & moramur ſub aquis, & rurſum ex his extrahimur: ita in nobis mortificare debemus peccata, & ſuffocare vicioſos affectus, peccati deſideria & prauas concupiſcentias, & reſurgere in nouitate vitæ. Huius etiam admonet nos Paulus Roma. 6. vbi agit contra eos, qui licentiam peccandi cōceſſam arbitra-

bitrabantur, eo quòd dixerat Paulus, abundante peccato ſuperabundare gratiam. quos his verbis confutat: Quid igitur dicemus, manebimus in peccato, vt gratia abundet? abſit. Qui mortui ſumus peccato (id eſt, quorum peccatum mortuum eſt) quomodo adhuc viuemus in eis? An ignoratis quòd quicũq; baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem ipſius baptizati ſumus? (hoc eſt, nos qui baptizati ſumus, in baptiſmo induimus Chriſtum, cuius mors efficaciter in nobis perimit atque opprimit peccatum, ne dominetur in nobis) Sepulti ſumus igitur vnà cum ipſo per baptiſma in mortem (id eſt, vt mortuum ſit in nobis peccatum) vt quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Nam ſi inſititij facti ſumꝰ illi per ſimilitudinẽ mortis eius, certe etiam reſurrectionis eius, hoc ſcientes quòd vetus noſter homo (id eſt, vitioſa natura) cum eo crucifixus eſt, vt aboleatur corpus peccati (hoc eſt, praui affectus) vt non amplius nos ſeruiamus peccato.

Atque ita apparet, quomodo Paulus ex ratione baptiſmi nos doceat mortificare peccatum, peſſundare malas concu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

piſcentias,& ambulare in nouitate vitæ. Quò etiam dirigit totius diſputationis ſcopum,quem his verbis proponit,ſic & vos reputate vos ipſos tum mortuos eſſe peccato,tum vero viuere DEO in Chriſto Ieſu Domino noſtro, & ne regnet peccatum in mortali veſtro corpore,vt obœdiatis illi in huius cupiditatibus. Quotieſcunque igitur naturæ noſtræ vicioſitas inſtigauerit nos ad peccandum,meminerimus Baptiſmi noſtri, qui admonet nos innocentiæ morum & nouitatis vitæ, in gloriā Dei per Ieſum Chriſtum.

Tertio loco docet nos Baptiſmus, quid pati nos oporteat. Quemadmodum n im Chriſtus, quem in baptiſmo induimus, cruce baptizatus eſt,ita etiam nos quam diu verſamur in hoc mundo, præparemus nos cruci & aduerſitatibus. Immo Deus vult hoc pacto adoptiuos ſuos filios conformes fieri vnigenito ſuo filio. vt conregnent ipſi in ſua gloria. Hoc eſt quod Paulus inquit,Roma.8.Si filij & hæredes, hæredes quidem DEI, cohæredes verò Chriſti, ſi modò ſimul cum eo patimur,etiā cum eo glorificabimur. Et addit Paulus ibidem conſolationem hanc, quòd crux cooperetur diligentibus DEVM in

bonum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

bonum. De hac cruce piorum loquitur etiam in Epiſtola ad Timotheum: Quicunque piè volunt viuere in Domino noſtro IESV CHRISTO, perſecutionem patientur.

Hiſtoria paſsionis Domini noſtri Ieſu Chriſti proponit nobis tria crucis genera, ad quæ referri poſſunt diuerſæ omnium calamitatum formæ, quæ homini in hac vita accidere poſſunt.

Prima crux eſt Chriſti, quæ media inter duas conſpicitur.

Secunda eſt latronis pendentis ad dextram. Tertia vero latronis pendentis ad ſiniſtram.

Chriſtus quantum ad propriam ipſius perſonam attinet, innocens patiebatur, vterque horum latronum iuſte patiebatur ob ſua delicta. Is autem qui ad dexteram pendebat, egit pœnitentiam ſub cruce, & conuerſus ad Chriſtum, conſolationem & ſalutem conſecutus eſt. Alter vero ad ſiniſtram perſiſtebat in ſua malitia, & mortuus abſque pœnitentia, condemnatus eſt.

Ad eundem modum hodie quoq; agitur. Maxima pars piorum Chriſtianorum perſecutionem patiuntur propter iuſticiam, quod accidit plurimis ſanctis martyribus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

bus, quos Chriſtus beatos pronunciat Matthei. 5. Beati, inquit, ſunt, qui perſecutionem patiuntur iuſticiæ cauſa, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eſtis, quum conuitiati fuerint vobis, & perſecuti fuerint, & dixerint quiduis mali aduerſus vos, mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis: Ita enim perſequuti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

Multi etiam patiuntur, veluti latro pendens ad dextram. Hi ſunt qui propter certa delicta puniuntur à Deo, videlicet priuatione bonorum, liberorum, facultatum, ſanitatis, corporis, aut etiam incidunt in manus Magiſtratus, & ad ſupplicia trahuntur, quemadmodum & huic latroni accidit.

Hi preſsi calamitatibus & pœnis, fatentur iuſtè ſe puniri ob ſua peccata, & confugientes ad Chriſtum, petunt firma fide remiſsionem peccatorum. Atque hoc modo veniam conſequuntur à Deo, qui eorum crucem ſeu victimam ſibi placentem per Ieſum Chriſtum acceptat. Eſt enim huius latronis exemplum, ſingulari Dei ſapientia propoſitum omnib. miſeris peccatoribus, latronibus, homicidis & a-

lijs

lijs quibuſcunque, qui ob malefacta ſua ſupplicio afficiuntur, vt ſit hoc euidens teſtimonium gratiæ Dei, qua recipit omnes quantumuis infami ſuppliciorum genere afficiantur coram mundo, modò ipſi firma fide confugiant ad Ieſum Chriſtum.

Vt autem miſeri peccatores, ſupplicio afficiendi ob ſua delicta, ſciant qua ratione gratiam Dei cõſequantur, certos quoſdam articulos, iuxta quos cogitationes ſuas dirigant, ſubijciam.

Primum omnium miſer peccator ſupplicio afficiendus ob manifeſta ſua flagitia, hypocriticè non extenuabit ſuum peccatum, nec collatione peccati ſui cum pectis aliorum, ſe fallet. Sed potius examinabit ſe ipſum, & ſuæ iniquitatis grauitatem lancibus non fallacibus ponderabit. Cogitabit quis ſit is, quem offendit, nempe Deus iuſtus iudex, quem nihil latere poteſt, itaque dignum ſe æſtimet, qui merito ob peccati ſui enormitatem & turpitudinem, indignus ſit appellatione hominis. Huiuſmodi cogitationes pariunt in homine cognitionem ſui ipſius, & excitant ſenſum ac guſtum amaritudinis, mortis & inferni.

Secundo. Ne autem ſentiens dolorem

infer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

inferni, ob peccati magnitudinem deſperet de gratia Dei, quemadmodum Cain, Iudas, Saul, & alij multi fecerunt, cogitanda ſunt hæc quinque: Primum, promiſsio & bona voluntas Dei, dicentis: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Deinde mandatum Dei ſeriò præcipientis conuerſionem ſub rigore obœdientiæ, quam omnes creaturæ tenentur ipſi præſtare. Vos filij hominum, inquit, conuertimini ad me. Item, Conuertatur vnuſquiſque à vijs ſuis malis. Et Chriſtus, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiam vos. Tertio, proponat ſibi mortẽ & paſsionem Ieſu Chriſti, qui hoc ſufficienti λύτρῳ ſatisfecit pro peccatis omnium hominum. Auguſtinus ait: Maior eſt miſericordia Dei, quàm omnium peccatorum miſeria. Quarto, ponat ſibi ante oculos exempla eorũ qui conuerſi recepti ſunt in gratiam, vt Adam, Dauid, Manaſſes, Latro, & quotquot vnquam veniam petiuerũt, adeo vt nunquam quenquam ſeriò agentem pœnitentiam reiecerit Deus. Quinto, conſiderabit teſtimonium gratiæ, baptiſmum nimirum, quo Deus teſtatur ſe velle remittere peccata omnibus fide conuertentibus ſe ad illum. Scriptum eſt enim Mar. 1.

Iohan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Iohannem prædicaſſe baptiſmum pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, hoc eſt, docuiſſe, baptiſmũ eſſe teſtimonium & ſignaculum, quo Deus teſtetur ſe abſq; omni perſonarum reſpectu remittere peccata omnibus conuertentibus ſe per fidem ad Ieſum Chriſtum.

Tertio, hiſce quinque cogitationibus exercitatus miſer peccator, iam locum concedat verbo DEI, cuius efficacia operante Spiritu ſancto concipitur in corde humano igniculus fidei.

Quarto, concepta fide, petenda eſt remiſsio peccatorum, propter precioſum ſanguinem Chriſti, quem in ara crucis effudit pro peccatis totius mundi. In hac precatione paulatim creſcit fides, & ſimul experitur homo in corde ſuo reſponſum Spiritus ſancti, qui facit vt certo certius ſtatuat ſibi remiſſa omnia ſua peccata.

Quinto, impetrata coram Deo peccati venia, ſubijciat ſe æquo animo pœnæ meritæ, & ſimul petat à Deo fortitudinem animi, quo patienter ſufferre poſsit pœnam iuſte pro malefactis ſibi irrogatã. Immo etiam gratias agat Deo, qui ad pœnas in hoc mundo temporales eum pertraxit, vt effugeret æternam condemnatio-

nem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

nem, & corpore hic plecteretur, vt cum latrone animam Deo commendare poſſet.

Tertium genus crucis, cuius meminit hiſtoria paſsionis Chriſti, eſt crux latronis pendentis ad ſiniſtram. Hoc modo patiuntur, quicunque non agunt pœnitentiam, nec inuocant Deum, ſed ſpreta gratia & victima Chriſti, in deſperatione moriuntur, & in æternum condemnantur. Qui ita patiuntur ob malefacta ſua, & firma fide ad Deum non confugiunt, illis exiſtit temporanea hæc crux, quaſi prænuntia æternarum pœnarum, quibus afficientur abſque omni mitigatione ac conſolatione in inferno cum diabolis & omni condemnatorum turba.

Hactenus de triplici crucis genere, cuius meminit hiſtoria paſsionis Chriſti, egimus. Nunc porro generalem ſubijciamus admonitionem, profuturam pijs omnibus quocunque tandem modo affligentur in hoc mundo.

Quicunque cruce premitur, ad hæc quatuor ordine reſpiciet.

In Diabolo, mendacium & homicidium perpendet.

In ſeipſo, peccatum & miſeriam pōderabit.

In Deo, iudicium & miſericordiam venerabitur.

In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

In Euangelio, conſilium & auxilium quæret.

PRIMVM in diabolo mendacium & tyrannidem perpendet, qui vt primos noſtros parentes mendacio occidit, ita nunc omni momento, mendacio & tyrannide inſidiatur toti humano generi. Nam, vt Petrus ait, circuit vt leo rugiens, quærens quem deuoret. Quærit quidem omnes, ſed eos tantum deuorat, quos mendacij laqueis inuoluerit. Perpetuo enim conatur impurus iſte Spiritus, alios omnes impuros ſecum reddere. Mentem mendacio & erronea doctrina inficit, cor prauis affectuum tempeſtatibus commouet, voluntatem ſpectro vtilitatis faſcinat. Denique totam hominis vitam flagitijs conſpurcare nititur, vt hominem tandem ſpiritualiter occiſum, ſocium æternæ damnationis habeat. Hæc cogitatio ſtudij maligni iſtius ſpiritus, hoſtis Dei & humani generis, odium peccati excitabit, & abominationem turpitudinis eius in animis hominũ pariet.

SECVNDO in ſe ipſo peccatum & miſeriam æquis lancibus ponderabit, cogitabitque miſeriam, quam patitur, eſſe peccati commeritam pœnam. Et ex miſeriæ magnitudine æſtimabit peccati enormi-

tatem

tatem, turpitudinem & multitudinem. Cogitabit ſe ſuo peccato offendiſſe ſummum & infinitum bonum. Vnde concludat calamitatem præſentem eſſe viam ad ſempiternam miſeriam, niſi aliunde ſuccurratur. In hac cogitatione totus homo contremiſcit, cuius rei imagines multos videre licet, in multis Pſalmis, præcipuè in ijs quos pœnitentiales vocant, in quibus Dauid graphicè exprimit ſummos do lores & cruciatus, quibus ceu tempeſtatibus ob ſua peccata obruitur.

TERTIO, in Deo iudicium & miſericordiam venerabitur. Iudicij quidem Dei iuſtiſimi eſt punire peccata in omnibus hominibus. Miſericordiæ vero punire, non vt perdat, ſed vt ſaluet, modo medicinam non contemſerimus. Vnde Eſaias: Vexatio dat intellectũ. Item, anguſtia in qua clamant, diſciplina eſt eis. Breuiter, Deus punit iudicio, vt miſericordia ſaluet, quemadmodum videre eſt Pſal. 51.

In verbo Euangelij quærat conſilium & remedia. Ablegat Euangelium omnes afflictos peccatores ad hunc ſolum medicum Ieſum Chriſtum, qui ad ſe vocat & ſaluat omnes peccatores. Hoc conſilium

lium optimum eſt, quia nequ ein cœlone-
que in terris inuenitur vllus, qui vulneri-
bus peccati mederi poteſt, præterquam hic
vnicus Ieſus Chriſtus.

Porro hoc ipſum verbum, quod conſi-
lium nobis impertit, auxilium etiam con-
fert, & ſanat vulnera peccatorum, ita vt iu-
uemur per Chriſtum, modo credamus in
eum, & firma fide cum Dauide oremus di-
centes: Sana me DOMINE, & ſanabor.
Hoc loco rurſum reuocandi ſunt in men-
tem quinque articuli, quorum iam proxi-
me facta eſt mentio.

Cauſæ autem finales, quare Deus ſuam
Eccleſiam velit cruci ſubiectam eſſe, mul-
tæ ſunt, quarum hæ ſunt præcipuæ.

Prima, vt diſcamus non expectanda in
hoc mundo bona illa, quæ Deus filijs ſuis
promiſit, ſed cogitemus de vera patria, ad
quam vocamur, ita vt omnes huius vitæ
aduerſitates leniamus meditatione futuri
gaudij, vitæ æternæ. Si enim omnia ex vo-
to ſuccederent pijs in hoc mundo, non affi
cerentur deſiderio bonorum per CHRI-
STVM promiſſorum.

Secunda, vt cruce tanquam freno co-
ërceatur homo, qui prauitate naturæ

pronus alioquin eſt ad peccandum. Hinc Pſalmiſta, In chamo & freno maxillas illorum conſtringe, qui non appropinquāt ad te.

Tertia, vt ſit crux ſenſibilis prædicatio pœnitentiæ. Quemadmodum enim legi arguenti peccata aſſentitur conſcientia, ita etiam cruce admonemur vt agamus pœnitentiam & ſaluemur.

Quarta, vt crux euertat omnem humanam præſumptionem & fiduciam carnis, & doceat nos firma fide ſoli Deo adhærere, & hunc inuocare, iuxta mandatum ipſius: Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te, & glorificabis me. Hæc dicta ſint de cruce, cuius nos admonet baptiſmus noſter.

QVARTO loco docet nos baptiſmus, quid expectemus. Quemadmodum enim baptizatus aſperſus aqua, extrahitur ab aquis, & quemadmodum ipſe Chriſtus poſt ſuam paſsionem & mortem introiuit in gloriam ſuam: Ita nos etiam ex hac mundi peregrinatione proficiſcimur in ſalutem & vitam æternam, cuius rei euidentiſsimum teſtimonium dedit Chriſtus baptiſmum omnibus credentibus.

QVINTO loco docet nos baptiſmus, vitam noſtram in his terris nihil aliud eſſe

quàm

quàm peregrinationem trium dierum, patimur, ſepelimur, & reſurgemus ad extremæ tubæ ſonitum, cum dicet Chriſtus, Surgite vos mortui.

Tertia baptiſmi ſignificatio, cuiꝰ ſupra meminimus, eſt, quòd ſit teſſera militaris, qua dignoſcuntur milites Chriſti, qui ipſi ſua nomina dederunt, & ſacramentum præſtitere ſe ſub illius vexillo pugnaturos contra diabolum & regnum ipſius, videlicet peccatum.

Diſcernuntur autem quatuor præcipue notis milites Chriſtiani ab his, qui ſub duce diabolo ſtipendia merentur.

Prima ac certiſsima nota filiorum Dei, eſt inuiſibilis & ſoli Deo cognita fides, cum ſuis occultis & internis fructibus in corde hominis.

Secunda eſt in ore aperta fidei profeſsio coram toto mundo.

Tertia conſpicitur in pietate & honeſtate vitæ, cum ita vitā inſtituit Chriſtianus, vt ſit ea manifeſtum teſtimonium latitātis fidei in corde humano.

Quarta nota eſt corporis, baptiſmus videlicet, quo profitemur nos eſſe ſeruos Chriſti. Huc etiam facit ſacramentum cœnæ dominicæ, de quo nunc verba faciemus.

DE COENA DOMINI.

DIXI ſupra, Sacramenta noui Teſtamenti, tertium locum occupare in accommodatione ſeu applicatione beneficiorum Chriſti. Quoniam autem de baptiſmo hactenus diximus, reſtat vt agamus nunc de altero ſacramento videlicet de Cœna Domini. Faxit Deus vt cedat in nominis ipſius gloriam, & piorum omnium ſalutarem inſtitutionem & profectum. Remouebo autem omnes inutiles quæſtiones & opinionũ diuerſitates, quæ plus obſunt quàm proſunt, & ſolum̃odo ea ponã de ſacroſancta cœna Domini, quæ didici ac hauſi ex fontib⁹ ſacræ ſcripturæ, & vt fiat hoc maiori cũ fruge ac vtilitate Chriſtiani lectoris, comprehendam hanc totam doctrinam paucis ac certis quibuſdam articulis ac punctis.

PRIMVM atque præcipuum, quod ſcire oportet de cœna Domini, ab ipſo Chriſto ſub viſibilibus panis & vini ſymbolis inſtituta, eſt, quòd Chriſtus in ea nocte qua traditus eſt, inſtituerit hoc ſacramentum, vt eſſet apud ſuos omnes æternum monumentum ipſius paſsionis, qua corpus ſuum tradidit in mortem, &

ſangui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſanguinem ſuum effudit in ara crucis pro multis, in remiſsionẽ peccatorum, quemadmodum inquit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effunditur in remiſsionem peccatorum. Item, Hoc facite in mei commemorationem.

SECVNDO, teſtatur cœna Domini, rectè vtentes vniri ac veluti incorporari Chriſto, idque ſpiritualiter, iuxta Pauli verba: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus nonne communio corporis Chriſti eſt? Hoc eſt, quicunque manducat corpus Chriſti, & bibit ſanguinem ipſius, is, modò viua fides non defuerit, manet in Chriſto, & Chriſtus in eo.

Tertio, docet cœna Domini ſpiritualem educationem in corpore Chriſti, quæ fit dum cœna ipſius vtimur, quemadmodum enim ſanguine Chriſti mundamur, & per Spiritum ſanctum regeneramur in Baptiſmo, ita purgati atque renati, ſpiritualiter paſcimur & ſuſtentamur beneficio corporis & ſanguinis Chriſti, rectè vtẽtes cœna Domini iuxta ipſius inſtitutiouem.

Quarto, cœna Domini eſt teſtimo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

nium noui teſtamenti, hoc eſt, noui pacti, inter Deum & hominem de remiſsione peccatorum, quo teſtatur Deus ſe recipere in gratiam, & remittere peccata, propter meritum mortis & paſsionis Chriſti, omnibus credentibus in eum. Propterea ipſe inquit: Hic calix eſt nouum teſtamentum, in meo ſanguine, id eſt, hic calix eſt firmum & immotũ ſignaculum ampliſsimæ promiſsionis Dei de remiſſione peccatorum. Quicunq; igitur vera & viua fide vtitur hoc ſacramento, hic accipit ipſius Dei teſtimonium, quo teſtatur ſe tradidiſſe filium ſuum, effundentem ſanguinem ſuum in ara crucis, in remiſsionem peccatorum, vt per eum ſalutem conſequantur quotquot credunt in eum.

Quinto, admonet nos cœna Domini arcanæ & ſpiritualis communionis, qua in vnum quaſi corpus vnimur, qui vnà hoc ſacramentum participamus. Vnde Paulus ait: Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Nam omnes vnius panis participes ſumus. Hæc vnio Chriſtianorum in vnum corpus inde pendet, quod nos omnes, quemadmodũ dictum eſt, corpori Chriſti vniamur participatione corporis & ſanguinis ipſius.

Sexto

Sexto, requirit cœna Domini mutuam inter communicantes dilectionem, qua eiuſdem corporis myſtica membra, vti diximus, corde, ore & opere ſibi inuicem mutua præſtent officia. Hæc dilectio Chriſtianorum, quæ à capite Chriſto fluit in reliqua membra, hoc eſt, ciues Eccleſiæ, non tollit diſcrimen perſonarum, verum potius diuerſitatem vocationum in Eccleſia confirmat, quarum omnium vnus eſt ſcopus, gloria Dei, & vtilitas proximi.

Quicunque huius mutuæ dilectionis igniculum non ſentit in corde ſuo, & ſine propoſito benefaciendi ſuo membro, hoc eſt, proximo, cœnam Domini accedit, præſtaret hunc prorſus ſacramento abſtinere. Quis enim inſanum ac mēte captum non dicat hominem, qui membra ſua inter ſe inuicem pugnæ committat, ita vt manus oculos eruat, aut pedes abſcindat? vtinam ad eundem modum Chriſtiani animaduertere poſſent ſuam inſaniam, quam manifeſte produnt, dum mutuis odijs & animorum contentionibus, inuicem ſibi ipſis aduerſantur.

Septimo, cœna Domini eſt pignus ac ſignificatio noſtræ reſurrectionis, vitæ æternæ & ſalutis, idque virtute Chriſti reſurgentis à mortuis. Quæcunque enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

hactenus dicta ſunt de cœna Domini, ea omnia ad hunc finem principalem referenda ſunt, vt ſint nobis pignoris atque obſignationis loco, de vita æterna per Chriſtum, cuius membra facti ſumus. Atque ita adimpletur quod inquit CHRISTVS: Qui edit carnem meam & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego excitabo eum in die nouiſsimo.

Ex hiſce articulis, quos è ſacra ſcriptura in medium attulimus ad declarandum doctrinam hanc de cœna Domini, quiuis facile intelligit, quàm neceſſarium ſit cum ſumma animi pietate & reuerentia hanc cœnam accedere, & probare ſeipſum, priuſquam edat de pane hoc, aut bibat de poculo Domini. Nam, vt Paulus inquit, qui edit & bibit indigne, iudicium ſibiipſi edit & bibit, non diſcernens corpus Domini. Hoc ipſum affirmat Chriſtus de Euangelio, Qui non credit condemnabitur. Et Auguſtinus de baptiſmo inquit: Quemadmodum qui indigne edit corpus Domini, & bibit ſanguinem ipſius, iudicium ſibi ipſi edit & bibit, ita qui baptiſmum indigne recipit (quod hodie multi Iudæi faciunt) iudicium ſibi ipſi recipit, & non ſalutem.

Porro

Porro ne quis indigne communicet cœnam Domini, ſequatur conſilium Pauli 1. Corinth. 11. Probet quiſq; ſeipſum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit, & bibit indigne, damnationem ſibi ipſi edit & bibit, non diſcernens corpus Domini, hoc eſt, accerſit ſibi ipſi pœnam & iudicium Dei.

Quæ igitur eſt vera probandi ſe ipſum ratio? eam præſcribit Paulus 2. Corinth. 13. cum inquit, Vos ipſos tentate, an ſitis in fide, vos ipſos probate. An non cognoſcitis vos ipſos, quod Ieſus Chriſtus in vobis eſt? Hinc apparet, verum probationis examen in hoc conſiſtere, vt verè ſentiatur fides viua, & Chriſti præſentia in nobis ex virtute ſpiritus eius, nos ad pietatis ſtudium excitantis. Breuiter, is verè probatus eſt, qui reuerenter in timore DEI, in vera pœnitentia, in vera fiducia, & cum ſancto propoſito, ad hanc cœnam accedit. Et contrà, qui eſt ſine vero Dei timore & ſeria pœnitentia, & caret viua fide ac ſancto propoſito, hic edit & bibit ſibi ipſi iudicium & temporale & æternum, niſi denuo per fidem in IESVM CHRISTVM conuertatur. Et non dubito, quin maxima pars grauiſsimarum calamitatum, paſſim graſſantiũ in multis locis, ideo immiſſa ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſit, quod tam frequentes ſint, qui partici-
pant cœnam Domini, abſque vera & ſeria
pœnitentia.

Paulus ſcribit, Corinthios peſte caſtigatos eſſe, eo quod irreuerenter ſacram cœnam attingerent. Propterea, inquit, inter vos multi ſunt debiles & inualidi, & obdormiunt multi. Si enim nos ipſos dijudicaremus, non iudicaremur, ſed cum iudicamur à Domino, erudimur, ne cum mundo damnemur.

Vtinam hodie multi non ædificarent ſupra debile fundamentum, & multum fallerentur ſua opinione, qui tum demum ſe dignè cœnam CHRISTI accedere exiſtimant, cum coram ſacerdote confeſsi fuerint ſua peccata, & abſolutionem ab eodem adepti ſunt. Qui enim credit, eum abſoluit Deus propter mortem & paſsionem IESV CHRISTI. Nam qui credit, inquit Iohannes, habet vitam æternam. Si itaque credens habet vitam æternam, eſt etiam abſque omni dubio abſolutus ab omnibus ſuis peccatis. Nihil enim aliud eſt abſolutio quàm liberatio à peccatis, quæ ſola eſt penes Deum. Itaque non poterunt à minimo peccato miniſtri verbi abſoluere eum, qui caret timore DEI, viua fide & ſanctè viuendi propoſito. Et qui talis eſt, & ta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

&tamen audet à miniſtro verbi petere abſolutionem, huic, cum ſit coram Deo mendax, & coram miniſtro Dei hypocrita, cedit abſolutio in damnationem. Reſpondet enim hæc externa abſolutio, cordis interioris fidei & propoſito. Sacerdos eſt miniſter Dei, ideo gerat ſe iuxta mandadum ſui Domini, nec maiorem ſibi arroget poteſtatem, quàm accepit à Domino. Habet autem poteſtatem annunciandi tum remiſsionem peccatorũ omni credenti, tum condemnationem æternam, non conuertentibus ſe ad Deum.

Hæ ſunt claues Eccleſiæ Chriſtianæ, quod ſi quis Euangelij miniſter hos limites tranſgreſſus fuerit, non feret hanc temeritatem à Deo impunè.

Quid igitur ſentiendum eſt de priuata confeſsione & externa abſolutione? multæ ſunt & graues cauſæ, cur ſancti patres hoc colloquium, quod fit inter confitentem & miniſtrum verbi, inſtituerint.

Prima, vt rudes & ignari commodius inſtituerentur, interrogati de ſingulis capitibus Chriſtianæ religionis. Cum enim plurimi multis annis ſacras conciones audiant, & aut perparum, aut omnino nihil, proficiant, maiori ſane cum vtilitate colloquentur eiuſmodi

cum

cum pio ac docto miniſtro verbi, qui inquirat de quibus dubitent, & quæ ignorét, eos doceat.

Secunda, vt iuuenum & adoleſcentum exploraretur in hoc colloquio profectus. Eſt enim boni paſtoris, non ſolùm publicè docere, verùm etiam exemplo Pauli domi experiri, quouſque ſinguli auditores in pietatis curſu promouerint.

Tertia, vt exigeretur ratio fidei ab ijs, de quorum fide ac religione iuſta poterat eſſe dubitatio, & contumaciter obſtinatis in aliqua hæreſi prohiberetur cœna Domini.

Quarta, vt in hoc colloquio conſcientiæ perplexæ, & ob peccatorum ſcrupulos inquietæ, doctrina, conſilio, & conſolatione iuuarentur.

Quinta, vt in hoc colloquio priuato audirent vocem Euangelij pronuntiantem remiſsionem peccatorum credentibus in CHRISTVM. Quia enim Chriſtus inquit: Qui vos audit, me audit, multum prodeſt audire miniſttum verbi, nomine Chriſti, iuxta ipſius mandatum, annunciantem remiſsionem peccatorum. Poteſt autem abſolutio priuata fieri in hunc modum:

Quoniam, mi frater, non tantum confite-

fiteris te peccatorem, & reum eſſe coram Deo,& doles te Deum offendiſſe,verumetiam credis promiſsioni Euangelij de remiſsione peccatorum,videlicet quòd credenti detur vita æterna,annuncio tibi nomine Chriſti,remiſsionem tuorum peccatorum,in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti, Amē. Vade in pace,& noli amplius peccare.

Hactenus audiuim9 de poſtremo,quod in Meſsia Domino noſtro Ieſu Chriſto ſpectandum propoſui, videlicet quomodo participes reddamur beneficiorum ipſius. Quoniam autem multi reperiuntur, qui ad extremum vitæ halitum pœnitentiam protrahunt, duo adhuc ſubijciam atque declarabo.

Primum,de cauſis quæ nos ad maturandam pœnitentiam inuitabunt.

Alterum, qua ratione perſeuerare poſſit Chriſtianus in finem,ne fidem & beneficia Chriſti amittat.

Quid igitur inuitabit nos ad maturandā pœnitētiam?

Etſi multæ ſunt atque grauiſsimæ cauſæ, quæ nos mouere debeant, ne velimus pœnitentiam procraſtinare, quod prô dolor

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

dolor, plurimi hodie magna cum ſecuritate faciunt: tamen decem ſaltem argumenta hac vice afferam, quibus merito inſtigetur quilibet ad agendum inprimis pœnitentiam.

Primum, incertus vitæ terminus. Nemo enim nouit qua hora, quo momento, aut quomodo hinc ſibi migrandum ſit. Hæc incertitudo nos merito ad maturandam pœnitentiam excitare deberet. Chriſtus hortaturus diſcipulos ad vigilantiam, hinc petit argumentum, cum ait: Vigilate & orate, quia neſcitis neque horam neque diem. Et Lucæ 12. proponit Dominus parabolam de diuite ſecuro & procraſtinante pœnitentiam. Hominis, inquit, cuiuſdam diuitis vberiores fructus ager attulit, itaque cogitabat apud ſe, dicens: Quid faciam quod non habeam, quo congregem fructus meos? & dixit, hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora ædificabo, atque illuc congregabo fructus meos & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima habes multa bona repoſita in annos multos, requieſce, comede, bibe, oblectare. Dixit autem ei Deus: O ſtulte, hac nocte repetam animã tuam abs te, quæ vero paraſti, cuius erunt? Ita eſt, qui theſaurizat ſibi, nec eſt in Deo diues.

ues. Hinc poſtea infert Dominus: Quin potius quærite regnum Dei & iuſticiam eius, & poſtea reliqua adijcientur vobis. Item, Qua hora nõ putatis, filius hominis veniet. Et Auguſtinus ait: Largitur tibi Deus ſpacium correctionis, ſed tu plus amas dilationem, quàm emendationem. Expectas, & de miſericordia Dei tibi plurima polliceris, quaſi ille, qui tibi per pœnitentiam promiſit ſalutem, promiſerit tibi longam vitam, vnde ſcis quid pariet craſtinus dies? Rectè dicis in corde tuo, cum me correxero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare non poſſumus, quod correctis & conuerſis Deus indulgentiam promiſit. Nam in quo Propheta mihi legis, quia promiſit Deus correcto indulgentiam, num mihi legis, quia promiſit tibi longam vitam?

Hæc proinde incertitudo termini vitæ, nos admoneat maturandæ pœnitentiæ, ne citius opinione noſtra impingamus (vt Ieremias loquitur) ad montes caliginoſos, atque ita obruamur iuſto Dei iudicio. Multi fuerunt qui ſperauerunt ſe vitam prorogare poſſe ad ſenectutem, ſed in medio ſenectutis flore occubuerunt. Multi quietum vitæ finem expectarunt, ſed in exilio perierunt. Multi ex no-

tis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tis & amicis propoſuerunt ſibi ſolatia in agone mortis, ſed inter hoſtes miſere perierunt. Multi polliciti ſunt ſibi tempus quo in lecto decumbentes ingemiſcerent & reſipiſcerent, ſed ſubitò ex hac vita erepti ſunt.

Seneca pulcherrimè monet, cum ait: Noli huic tranquillitati confidere, momento mare reuertitur, & eodem die vbi luſerunt nauigia, ſorbentur. Breuiter: Cum nemo ſciat, num ſpiritum per nares emiſſum reuocare poſsit, ſtultiſsime agunt, qui cum contumelia Dei procraſtinant pœnitentiam, ac ſi temporis momenta in ſuis haberent manibus.

Secundum, Theſaurus plurimorum ſcelerum, iræ Dei & pœnarum pernicioſiſsimus, procraſtinatione pœnitentiæ colligitur. Vnde Paulus Rom. 2. Secundum duritiem tuam & cor pœnitere neſcium theſaurizas tibi iram in die iræ. Peccatum enim, quod per pœnitentiam non opprimitur, mox ſuo pondere in aliud trahit, de hoc rurſus in aliud, donec immenſus peccatorum cumulus conſtruatur, & vt peſsima radix non euulſa è terra, pepetuo creſcit & magis germinat: Ita etiam peccatum, cum ei indulges, vires nouas quotidie acquirit, donec maximum

mum peccatorum diluuium ſuperuenerit. Nam qui hoc pacto miſericordia Dei abutitur, in Deum eſt iniquus, vt qui diabolo ſtatuit longiore tẽpore ſeruire quàm Deo. Angelos quoque Dei, hac ſua ſecuritate offendit. Nam vt hi gaudent de impiorum pœnitentia, ita haud dubiè triſtantur de illorum impœnitentia. Dolent enim quod tam nobilis creatura Dei, ſuapte ſit peritura culpa. In ſeipſum quoque crudelis eſt. Vult enim potius eſſe malus quàm bonus, vel potius eſſe infirmus quàm ſanus, vel ſeruus eſſe potius Sathanæ quàm libertus Chriſti, vel potius pauper eſſe quàm diues in bonis ſpiritualibus. Breuiter: Vult potius perire quàm ſaluari, qua ſane crudelitate nulla alia maior eſſe poteſt. Taceo quod in creaturas Dei ſit iniurius. Vnde Paulus dicit creaturam ingemiſcere, quod ſe abutantur impij, & expectare libertatem gloriæ filiorum Dei. Oedipus intellecto inceſtu cum propria matre commiſſo, ſibijpſi oculos eruit, vt vel iſto pacto fugeret conſpectum ſolis & omnium creaturarum. Videbat enim omnes creaturas fuiſſe inſpectrices infandi & turpiſsimi ſui ſceleris, & omnes vnanimiter ipſum condemnare. Non ſecus hodie quicunque male viuunt, ſentiunt ſe ab omnibus creaturis accuſari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

coram tribunali Dei.

Tertium, abalienatio mentis à Deo, & finalis induratio. Nam quo diutius differtur pœnitentia, eo redditur difficilior. Perinde enim vt in corporis morbis ſe res habet, ita & in morbo animæ, qui eſt peccatum. Quo enim differtur medicina corporis diutius, eo ſit morbus periculoſior & difficilus curatur, immo interdum ex diuturnitate incurabilis euadit. Quemadmodum in cancro morbo apparet, vbi ſi non malum igne aut ferro cohérceatur ſtatim ab initio, metuendum eſt ne paulatim ita inualeſcat, vt penitus hominē è medio tollat. Hoc eſt quod Salomon inquit: Adoleſcens ambulās iuxta viam ſuam, etiā cum ſenuerit, non recedet ab ea. Et Ieremias, Si mutare poteſt Aethiops pellē ſuam, & pardus maculas ſuas, vos etiam poteſtis benefacere cum feceritis malū. Conſuetudo enim diuturna altera fit natura. Hoc igitur periculum indurationis merito nos cōmouere ad maturādum pœnitentiā debet.

Quartum, conſcientia mala, qua nihil grauius, nihil triſtius, nihil miſerius. Hanc teſtem ſuorum ſcelerum coguntur ſecum circumferre, qui peccati cœno oblectantur. Mala conſcientia (inquit Bernhar-

hardus) delictorum noſtrorum ipſa teſtis eſt, ipſa Iudex, ipſa tortor, ipſa accuſat, ipſa iudicat, ipſa punit, ipſa damnat. Hæc etſi ad tempus reſecta fuerit, tanquam cauterio, tamen aliquando prodibit, & ſi non antea, ſaltem in agone mortis inſtar mille teſtiū aſtabit, accuſabit, damnabit, puniet. Eſt ſiquidem conſcientia mala, diuinum quoddam teſtimonium, animis hominum impreſſum, de futuro in contumaces iudicio, & de pœnis quas iuſte luant contumaces.

Quintum, ſcandalum & reatus alieni peccati. Eſt autem in ſcandalo duplex malum, videlicet factum & exemplum. Quemadmodum facto per ſe violatur lex Dei, ita exemplo proximus læditur propter imitationem. Hinc illud θρυλῶδες ἀπόφθεγμα Chriſti, Væ homini per quem ſcandalum venit. Et rurſus, Qui offenderit vnum ex paruis iſtis, qui in me credunt, præſtiterit illi, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris. Paulus pronunciat, in Chriſtum peccare & perdere infirmos fratres, qui adiaphoris cum ſcandalo vtitur. Quid ſentiendū de eo eſt, qui vel erronea doctrina vel improba vita multos in perniciē adducit? Quod tāta graſſētur ſcelera in mūdo

hodie, an non inde prouenit, quod vnus putet ſibi licere, quod videt alium facere? quem mox alius imitatur, & hunc alius, donec ſcabie vnius membri, totum corpus ferè Eccleſiæ infectum deformatur.

Sextum, priuatio ſpiritualium diuitiarum, quarum ſoli ſancti in Eccleſia ſunt participes. Donec enim homo ſine pœnitentia viuit, gaudio Spiritus ſancti caret, conſcientiæ pace deſtituitur, conſolationibus ſpiritualibus priuatur in ſua miſeria, nec eſt particeps precum piorum Chriſtianorum.

Septimum, delitiæ Sathanæ. Quemadmodum enim angeli in cœlo gaudent ſuper hominem agentem pœnitentiam: Sic Sathanas ſummis delitijs & veluti iucundiſsimis voluptatibus perfunditur, cum homines præſertim eos, qui Chriſto dederunt nomina, videat ſine pœnitentia viuere. Sunt enim peccata hominum, vt quidam ex Patribus ait, ἐυωχίαι φαύλων δαιμόνων.

Octauum, cogitatio tragicorum exemplorum plurimorum hominum, qui à Deo ob contumaciam ſunt abiecti in æternas pœnas, in quorum numero ſunt Cain, Pharao, Saul, Achitophel, Iudas, Iulianus, & infiniti alij. Videmus enim quàm mul-

tæ na-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

tæ nationes, quæ Chriſtum atque eius Apoſtolos audiuerunt, perierunt, conuerſæ ad pernicioſos errores diaboli, Turcæ & Antichriſti Romani.

Nonum, cogitatio etiam hæc animum ſubeat, quòd pœnitentia non ſit tam opus hominis, quàm donum Dei. Quod ſi contemſeris, dum à Deo tibi indies ac ſæpius offertur, metuendum eſt vt ſuas margaritas ſæpius ſuibus obijciat.

Decimum, conditio ſeræ pœnitentiæ, dici enim recte ſolet: Sera pœnitentia rarò vera. Nequaquam enim is pœnitẽtiam agere cenſendus eſt, qui poſtquam peccare non poteſt, pœnitentiam ſimulat. Et Auguſtinus ait: Pœnitentia quæ à moriente tantum petitur, timeo ne ipſa moriatur. Hoc dico, non quod negem impartiri miſericordiã Dei ijs, qui iam ex hac vita diſcedentes agunt pœnitentiam, ſed vt cogitemus, quam ſit periculoſum protrahere pœnitentiam vſque ad extremum vitæ halitum.

Has rationes breuiter colligere placuit, quarum cogitatio nos ſingulos retinebit in timore Dei, ne abutamur miſericordiæ Dei magnitudine, in noſtram propriam perniciem. Deus omnipotens flectat corda noſtra ad veram, conſtantem & ſaluta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

rem pœnitentiam, vt filij Dei ſimus, ac vniuerſi & ſinguli cum ſeniori Simeone ex toto corde, quando ex hac vita migrandum erit, læti canamus: Nunc dimitte ſeruum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace, &c.

Quomodo perſeuerabit Chriſtianus vſque in finem, ne amittat fidem & gratiam partam in Domino noſtro Ieſu Chriſto?

Medici ſapientia atque prudentia præſtantes, ad ægrotum accerſiti, duo agunt. Primum, omnem intendunt operam, vt ſua arte & conſilio præſentẽ morbum tollant. Deinde, vt priſtinæ valetudini reſtituto, præſcribant viuendi rationem, ne in morbum denuo recidant, atque ſuæ perditionis ſibi ipſi autores fiant. Horum ego exemplum imitabor, & quoniam hactenus attuli ex ſalutari verbo Dei, remedium aduerſus peccatum, mortem & condemnationem, impertiar nunc quoque conſilium, qua ratione fiat, vt qui Chriſtum cum ſuis beneficijs acceperit, porro etiam perſeueret, & æterna conſequatur bona, quæ Chriſtus promeruit omnibus in ſe credentibus.

bus. Quod ſi igitur cum Paulo dixero: Milita bonam militiam retinens fidem & bonam conſcientiam, rem totam complexus ſum. Verum ſi quis vlterius dicere pergat, quomodo retinenda ſit fides & bona conſcientia? Reſpondeo, Sacra ſcriptura appellat timorem Dei ſummam & præcipuam ſapiētiam filiorũ Dei. Hic enim timor continet nos in officio & obœdientia erga Deum, in cuius conſpectu ambulamus. Habet autem conditiones quatuor.

Principio enim, cauet ne Deus offendatur.

Secundo, imperata ſibi diligenter exequitur.

Tertio, omnes inſidias, dolos & impoſturas ſtudioſe vitat.

Quarto, quærit & implorat auxilium aduerſus ſuos hoſtes.

Principio, qui Deum timet, ſedulo cauet ne quo pacto Deum offendat. Dicitur itaque timor Dei purus. Pſal. 19. Propterea quod qui Deum timet, cogitat quibus malis obnoxius fuerit propter peccatum, cogitat Chriſtũ amaraſsimam ſuam mortem pertuliſſe, vt peccatum tolleret: cogitat in conſpectu Dei ſe verſari ſiue vigilet, ſiue dormiat, ſiue ſedeat, ſiue ambulet, ſiue edat, ſiue bibat, &c. Recordatur porro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

immenſæ gloriæ, qua adoptatus eſt in ſocietatem filiorum Dei, vt præſtet ſe patri ſuo dilectiſsimo morigerum in omnibus: cogitat peccatum eſſe notam filiorum diaboli: cogitat ſe membrum eſſe Chriſti, & ſocium ſanctæ communionis cum Deo, patre, filio & Spiritu ſancto, atque adeo cum omnibus electis Dei: cogitat peccatum eſſe ſpirituale adulterium, diſſoluens coniugium, quod intercedit animæ hominis cum ſuo ſponſo Domino noſtro Ieſu Chriſto: cogitat non decere, vt templum Dei conuertat in habitaculum diaboli, nec oportere ſe ſuo corde expellere Spiritum ſanctum, cuius beneficia tam præſtantia & multa efficaciter experitur: cogitat ſe nolle diabolo gratificari, vt proditorie agat aduerſus ſuum Dominum & redemtorem Chriſtum: cogitat ita vitam traducere oportere, ne aut aliquo manifeſto flagitio ſit vlli ſcandalo, aut propter ipſum male audiat Euangelium. Hæ & huiuſmodi aliæ cogitationes pariunt in corde hominis timorem Dei, & ſtudium vitandi peccata ac lapſus contra conſciẽtiam. Faxit Deus vt ſinguli has nobiſcum in corde noſtro perpetuo circumferamus.

Secundo, qui timet Deum, obtemperat mandatis Domini, nam vt Pſalmus inquit:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

inquit: In mandatis eius delectatur valde, hoc eſt, cum ſumma animi voluptate præſtat Deo debitum cultum & obœdientiam iuxta mandata ipſius. Ab hoc vero Dei cultu hactenus multis annis fœde aberrarunt Papiſtæ, qui perperá docent Deum colendum præceptis hominum, & omnem Dei cultum alligant ſui ordinis ſacerdotibus & monachis, quos ſolos recte ſeruire Deo, & habere etiam opera ſupererogationis vendibilia, manifeſtis tamen impoſturis ac quæſtus gratia, aſſeuerarunt. De hoc igitur quædam addam, vnde quiſque diſcat ſuum recte formare iudicium, de vero Dei cultu.

DE CVLTV DEI.

Cultus Dei eſt opus à Deo mãdatum factũ ex fide in celebrationẽ gloriæ Dei principaliter. In hac definitione tria ſunt quæ neceſſariò cõiunguntur in vero Dei cultu.

Primo, materia quæ eſt opus mandatum à Deo.

Secundo, cauſa videlicet, vt fiat hoc opus ex fide in Ieſum Chriſtum.

Tertio, finis, nempe gloria Dei, quam reſpicit operans, vt cœleſti patri hoc modo ſe obœdientem declaret.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Quòd cultum oporteat eſſe opus à Deo mandatum, docet nos ipſe Deus apud Ieremiam cap. 20. In præceptis meis ambulate, & non in præceptis patrum veſtrorum. Et Chriſtus, cum inquit, Fruſtra me colunt docentes doctrinas, mandata hominum, hoc eſt, putant me coli, cum ea ſatagant, in quibus homo iudicauerit Dei cultum ſitum eſſe, ſed toto cœlo aberrant, & ſuorũ laborum oleum & operam perdunt. Et Paulus clare damnat omnes ἐθελοθρησκείας, hoc eſt, cultus, quos homines bona, vt vocant, intentione excogitant. Hinc conſtituitur regula hæc, Quod nullus cultus Deo acceptus ſit, niſi quem ipſe Deus proprio ſuo verbo ordinat ac homini commendat. A verbo enim pendet puritas & ſanctitas cuiuſque operis.

Deinde, fidem neceſſario requiri ad rationem cultus, hinc patet, quia Deus requirit cultum purum & ſyncerum, qui exhiberi non poteſt à quoquam, cuius cor omni abominanda ſpurcitie contaminatum atque coram Deo fœdatum eſt. Affirmat autem Paulus, corda infidelium impura & contaminata eſſe, neceſſe eſt igitur, horum opera, quantumuis ſpecioſa & ſplendida exiſtant coram mundo, eſſe abominabilia coram Deo. Vnde ad Romanos inquit Paulus

lus, Quicquid nõ eſt ex fide, peccatum eſt. Et ad Hebræos, Impoſsibile eſt placere Deo ſine fide. ſed quid igitur efficit fides? Fides purificat cor hominis. nã ita inquit Apoſtolus, fide purificans corda. Hoc autem fit, non quod eam efficaciam obtineat fides ſua natura, ſed quod ſanguine Ieſu Chriſti aſpergantur (vt inquit Apoſtolus) conſcientiæ credentium, quo mundantur ab omnibus peccatis eorum mortalibus.

Cultum præterea reſpicere gloriã Dei principaliter, docet Paulus inquiens: Omnia facite in gloriam Dei. Cum enim creati ſimus atque etiam inſuper redemti, vt celebremus Deum, decet profectò nos debitum Deo præſtare cultum ob mandatum ipſius.

Opus igitur hac ratione factum, iuxta mandatum Dei, ex fide, in gloriã Dei, ſanctus & purus adeoque Deo placens vocatur cultus. Siue igitur internum aut externum, ſiue eximium, aut vile ſit huiuſmodi opus, cenſetur tamẽ Dei ſpiritualis cultus, eo quod non ex carne, ſed ex Spiritu fidei, quæ reſpicit gloriam Dei, proficiſcatur. Vbicunque autem horum trium aliquod deſideratur, ibi nõ meretur opus hominis dici Deo gratus & acceptabilis cultus. Phariſæus ille, cuius meminit hiſtoria Euangelica,

gelica,& Cornelius ille aulicus,de quo ſcribitur in actis Apoſtolicis,dederunt eleemoſynas,quarum beneficio multi ſubleuati ac conſolati ſunt.Hic eadem ſunt vtrinq; opera,nihilominus ingens eſt Eleemoſynarum vtriuſque diſcrimen. Eleemoſynæ Phariſæi non fuere cultus Dei,quia nec ex fide proficiſcebantur,nec tendebant ad gloriam Dei. Cornelius autem quamuis non erat plene inſtitutus in cognitione Chriſti,tamē cum crederet & expectaret ſalutem atque erogaret Eleemoſynas ſuas ex mandato diuino inloriam Dei & pauperum ſolatium, fuerunt ipſius Eleemoſynæ cultus purus, ſanctus atq; Deo acceptus.Ideo dicit Cornelio angelus,Act.10. Orationes & Eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei

Pugnant Dauid & Scipio, vterque contra ſuos hoſtes. Fuit autē cultus Dei bellum Dauidis,& non Scipionis. Dauid enim habens mandatum Dei credit & gerit bellum in gloriam Dei, & defenſionem populi huius. Scipio vero quoniam caruit & mandato Dei,& fide, nec quæſiuit gloriam Dei,fuerūt ipſius bella tantum impiæ & crudeles hominū lanienæ coram Deo.

Ad eundem modum duæ ancillæ, qua-

rum

rum vna timens Deum, altera nullo timore Dei prædita, quamuis occupentur vno & eodem labore, purgantes veſtimenta aut calceamenta ſordibus, aut aliud quoduis heræ mandatum exequentes, tamen illius opera tantùm ſunt cultus Dei, cum fiant ex fide iuxta mandatum Dei, præcipiêntis obœdientiam miniſtrorum erga Dominos, verùm huius impiæ vitæ opera, licet ſpecie tenus præſtantiora appareant, non ſunt cultus Dei, cum contaminata ſint hæc cordis immunditie & fœditate interna.

Simile erit iudicium de alijs quoq; factis, & omnino nullũ opus quantumuis ſplendidum ac ſpecioſum, áppelletur cultus Dei, niſi ſit mandatum à Deo, & fiat à credente ac timente Deum in celebrationem nominis ipſius. Sufficiat hæc de cultu Dei dixiſſe, ex quibus facile eſt intelligere, quid ſentiendum ſit de Antichriſti Romani Miſſis, Vigilijs, Roſarijs, & huiuſmodi multis innumeris nugis & commentis, quæ ſub titulo ſanctitatis & cultus Dei, contra manifeſtam totius ſcripturæ veritatem, venditare audet.

Tertia conditio timoris Dei eſt, quod timens Deum, ſtudioſe caueat ſibi ab impoſturis & inſidijs. Huc facit illud Syracidæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

cidæ cap.33. Timenti Dominum non occurrent mala, ſed in tentatione Deus illum conſeruabit & liberabit à malis. Inter multos autem hoſtes, cum quibus conflictari oportet Chriſtianũ, tres ſunt præcipui, qui ipſius ſalutem impedire conãtur, nimirum caro, mundus, & diabolus.

Caro, hoc eſt, prudentia & ſapientia humana, aut Deum ipſum vult reformare & huius colendi rationem præſcribere, aut hoc ſuis cupiditatibus & voluptatibus agit vt totum hominem à Deo auertat. Dicitur autem caro & ſanguis velle Deum reformare, atque huius colendi rationem præſcribere, cum inſtituit homo cultum aliquem diuinum, non mandatum à Deo, quemadmodum in Papatu factum eſt: & hanc quaſi immotam obſeruari vult regulam, quòd quicquid fiat bona intentione, placeat Deo. His ſe opponit timor Dei, & cogitans huiuſmodi ſuggeſtiones eſſe inſidias diaboli, agnoſcit Deum ſapientiorem, quàm vt à puluere & cinere doceri indigeat aut velit. Qui igitur Deum timet de bona intentione, quam vocant, ſic ſentiat. Quod ſi bona intentio dirigatur verbo Dei, prodeſt, ſin minus, periculoſa, & ſi pugnat cum verbo Dei, eſt plane noxia & pernicioſa. Quicunque igitur inſtituit cultum diuerſum à

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

ſum à mandato D E I, is quadrupliciter peccat.

Primum, fit reus defectionis, eo quod veri cultus Dei regulam nempe verbum Dei deſerat.

Deinde, incurrit temeritatis vitiũ, quod auſit cultum à Deo non præceptum introducere.

Tertio, horribilis ſuperbiæ notam ſibiipſi inurit, ꝙ exiſtimat ſe aucturũ cultum Dei vltra quàm Deus ipſe præceperit.

Quarto, peccat exemplo, quo alij ad ſimiles ſuperſtitiones inuitantur. Si quis huius rei exempla requirat, inueniet ea non ſolũ in magna copia apud Papiſtas, verum etiam forte inter nos ipſos. Videat itaque vnuſquiſque, ne quid temere tentet, aut inſtituat abſque mandato Dei.

Deinde vtuntur etiã caro & ſanguis domeſtici ſui & innati hoſpitis conſilio, & varijs corporis voluptatibus atq; delitijs. intemperantia atq; incõtinentia nititur totũ hominẽ auertere à Deo: hiſce autẽ opponit ſe timor Dei, & ab vna parte Domini noſtri Ieſu Chriſti atq; ſanctorum huius exempla inculcat, ab altera vero parte commemorat infœlices eorũ caſus & miſerias, qui à Deo defecerunt, cuius rei etiamnum hodie exempla manifeſta ſunt.

Mun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Mundus quoque inſidiatur filijs Dei, quos prauis conſilijs & exemplis, honoribus, voluptatibus, diuitijs & rerum ſucceſſibus conatur à Deo ſeducere. Et Eccleſiæ Chriſtianæ non tantùm crucem & tribulationes exprobrat, verumetiam perſequitur, & occidit omnes quotquot Chriſtum confitentur. Hiſce mundi occultis inſidijs & manifeſtis iniurijs opponit timor Dei exemplum & voluntatem Chriſti, efficaciam & gaudium in Spiritu ſancto, cœleſtes diuitias vitæ æternæ, conſolationes Spiritus ſancti ſub cruce, & ſalutarem victoriam in Chriſto Ieſu, quam pij omnes plene obtinebunt, quando Sathan cum ſuis membris abijcietur in pœnas inferni æternas.

Diabolus præterea mendacio & homicidio graſſatur aduerſus Chriſtianos. Contra hunc pugnat timor Dei gladio ſpirituali, vid elicet verbo Dei, certus de victoria conſequenda per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quemadmodum in hoc quarto membro nunc porro dicetur.

Quarta timoris Dei conditio eſt, quòd implorat auxilium aduerſus hoſce ſuos hoſtes, carnem, mundũ & diabolum. Huius meminit Syrac. cap. 40. Timori Domini nihil deeſt, nec eſt cur in eo opem deſideres. Præſtantiſsimum autem & ſummum præſidium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

fidium aduerſus omnes Chriſtianorũ hoſtes, eſt ſeria & ardens inuocatio veri & omnipotẽtis Dei. Quod fatetur Salomõ cum inquit: Turris fortiſsima nomen Domini, ad ipſum confugit iuſtus & exaltabitur. Et Deus ipſe in Pſalmo: Inuoca me in die tribulationis, & eripiã te, & glorificabis me.

Quoniam igitur Chriſtianorum in omnibus aduerſitatibus arx præcipua eſt oratio fidelis, paucis indicabo, quid de oratione Chriſtiana ſentiendum ſit. Nec arbitror opus eſſe refutare diabolicum illum errorem, quem Papa inuexit de inuocatione ſanctorum, quæ nihil aliud eſt quàm mera filij Dei IESV CHRISTI blaſphemia. Cum enim expreſſe in ſuo verbo mandarit DEVS, vt ipſi ſoli confidamus, & eum ſolum inuocemus, nec vlli creaturæ hunc tribuamus honorem, profecto ſecus facientes, grauiter delinquunt, & turpiter ſeduci ſe patiuntur, inſtinctu diaboli, à vero mediatore & interceſſore Ieſu Chriſto. At qui Deum timet, is obtemperat Dei mandato, quo ſe ſolum inuocari præcepit, & confidit promiſsionibus diuinis, inprimis Chriſti promittentis, vt quicquid petierimus in nomine eius, id accipiemus, modo firma fide petamus, nihil quicquã de promiſsionibus ipſius hæſitantes.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Quid igitur eſt oratio Chriſtiana?

Chriſtiana oratio non eſt verborum battologia aut multiloquium, quemadmodum falſo exiſtimaſſe hypocritas indicat Chriſtus, Matth. 6. ſed eſt intimus cordis gemitus, quo eleuatur anima hominis ad Deum, & aut agit ipſi gratias pro acceptis per Chriſtum beneficijs, aut petit aliquid in nomine vnici noſtri mediatoris Ieſu Chriſti, certo ſtatuens ſe exauditũ iri apud Deum. Moſes orat leuatis in cœlum manibus, nullo labiorũ ipſius motu conſpecto. Corde enim clamabat, & reſpondebat ei Dominus dicens: quid clamas ad me? Et Dauid inquit: Ad te Domine leuaui animam meam. Ex hiſce duobus exemplis patet, quod vera oratio non ſit labiorum inanis ſtrepitus, ſed ardens cordis gemitus poſtulans auxilium à Deo.

Quorſum igitur verborum recitatione vtimur, genua flectim⁹, pectus tundimus, & oculos inter orandum attollimus in cœlum? Hiſce geſtibus externis vtimur, vt excitetur pect⁹ hominis ad ſerio precandum, vt ſint cogitationes magis intentæ ad res petẽdas, vt Deus anima pariter & corpore celebretur, vtque publice corpore & ore profite-

profiteamur fidẽ noſtram in Deum. Vnde Auguſtinus: Quamuis inuiſibilis voluntas orãtis Deo ſit nota, nec vllis indigeat indicijs, vt ei animus pandatur humanus, qui locutionem cordis cognoſcit, tamen homo vocibus & membris ſui corporis vtitur, vt ſic orando affectus hominis humilior deuotior & feruentior creſcat.

Quomodo inter orandum leuatur cor hominis ad Deum? id fit duabus tanquam alis, quarum vna eſt cogitatio miſericordiæ Dei, altera eſt fiducia mediatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Cogitatio miſericordiæ Dei in eo conſiſtit, quòd Deus ipſe hunc cultum inuocationis mãdarit, & promiſerit ſe exauditurum inuocantes, ac requirit gratitudinem poſt exauditionẽ & liberationem. Hæc tria con iunguntur in dicto Pſalmi 50. Inuoca me in die tribulationis (eſt mandatum) & ego eripiã te (promiſsio de exauditione) & glorificabis me (quo requiritur gratitudo.) Inter orandum igitur non ſolũ reſpicere oportet ad mandatum & promiſsionẽ Dei, ſed etiam cogitandum eſt de gratitudine, quæ conſiſtit in obedientia præſtãda Deo. Hinc patet ꝗ, quicunq; oret retinens propoſitum peccãdi, is non exiſtimet ſe impetraturũ aliquid boni, ſed potius ſibijpſi ſua oratione

accerſere pœnas Dei, ob ſuam ingratitudinem. Sic enim inquit Pſalm. 66. Iniquitatem ſi aſpexiſſem corde meo, non audiſſet Dominus. Et 1. Iohan.3. Si cor noſtrum non reprehenderit nos (hoc eſt, ſi liberi ſumus à mala conſcientia, & propoſito male agendi) fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo. Iacobi 4. Petetis & non accipietis, eo quod male petitis, vt in concupiſcentijs veſtris inſumatis. Oraturus igitur Chriſtianus ſequatur regulam Pauli, traditam 2. Tim 2. Diſcedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini.

Altera ala, qua inter orandum leuatur cor hominis ad Deum, eſt fiducia firma in mediatorem noſtrum Dominum Ieſum Chriſtum, qui hanc dulciſsimam promiſſionē apud ſuos depoſuit diſcipulos: Quicquid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis. In hac Chriſti ampliſsima promiſſione, duo potiſsimùm ſunt obſeruanda, videlicet ſignum vniuerſale (quicquid) & inuocationis modus (in nomine meo.)

Vniuerſalis promiſsio reſtringenda eſt ad certum genus, vt ſit ſententia hæc Chriſti: Quicquid petieritis, hoc eſt, Quicquid vos filij Dei petieritis à patre veſtro cœleſti, quod poteſt cedere in veſtram ſalutem &

commo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

commodum,hoc dabit vobis. Sic declara hanc quoque Iohannes,1.Iohan.5.cum inquit: Quicquid petierimus ſecundum voluntatem eius,audit nos. Nequaquam enim decet probos filios aliquid à ſuo patre petere, quod ipſius paternæ voluntati aduerſetur. Si enim filius ſcorpionem,aut ſerpentem,aut rem quouis modo noxiam,petat à patre, certe aduerſatur volũtati paternæ,& nõ daturꝰ eſt pater, ꝙ poſtulat filius.

Teneant itaque filij Dei has duas regulas: Prima, quando petimus à Deo bona, quibus aut bene aut male vti poſsimus, petamus ea cum conditione, dicentes, Concede mihi,Domine,hoc aut illud, ſi mihi ſit conducibile,& non impediat longè præſtantiora & meliora. Ita olim ſancti martyres orabant,& nos hodie eodem modo diuinæ nos ſubijcimus volũtati, cum aut peſtem,bellum aut alias Dei pœnas deprecamur,aut pro ſanitate conſequenda & vitæ neceſſarijs impetrandis Deum imploramus.

Secunda regula hæc eſt: Quando à Deo petimus bona,quibꝰ abuti non poſſumus, ea ſine omni conditione petenda ſunt. Eiuſmodi bona ſunt cognitio Dei, incrementum fidei, vera pietas, patientia ſub cruce,& his cognatæ virtutes aliæ. Huius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

regulæ fundamentũ eſt cognitio volũtatis Dei, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad cognitionẽ veritatis peruenire, quẽadmodũ ſupra copioſe demonſtratũ eſt.

Alterum quod notandum diximus in dulciſsima Chriſti promiſsione, eſt inuocationis modus, qui exprimitur, cum inquit: In nomine meo, hoc eſt, Quicquid petieritis in agnitione & fiducia mei, hoc dabit vobis pater propter me, qui ſum aduocatus, interceſſor & mediator veſter apud patrem meum & patrem veſtrum, Amat vos pater, mea de cauſa, quod ſitis mea membra, immo mei fratres & ipſius filij adoptiui.

Porro qualis debeat eſſe agnitio Chriſti, & quæ noſtra in ipſum fiducia, ſupra declarauimus, itaq; nũc ſolum hoc admonebo, quomodo affecti eſſe debeamus, quotiescunq; audimus hanc Chriſti promiſsionem, Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Nam & doctrinam multiplicem & admonitiones ſalutares & conſolationes efficaces continet.

Doctrina eſt multiplex. Primũ enim docet excludendã eſſe à noſtris precibus omnem cogitationẽ dignitatis propriæ. Cum enim in nomine Chriſti oram⁹, fatemur Chriſtũ ſolũ dignũ eſſe, cuius cauſa exau-

dia-

diamur à Deo. Deinde diſcimus diſcrimen inter Chriſtianã orationẽ & omniũ aliarũ ſectarũ Nam Chriſtiana oratio nititur fiducia mediatoris, quem cum profani homines non agnoſcant, inanis eſt eorum oratio & deſtituta omni fundamento.

Admonitiones ſunt, quod admoneat nos hic precandi modus noſtræ cæcitatis. Nam cum petendum ſit in nomine Chriſti, non poteſt eſſe dubium, quin maxima ſint illa, quæ peti neceſſe ſit. Oculos ergo aperire oportet, & diligenter circumſpicere quæ publice, quæ priuatim nobis moleſta ſunt. Quæ interna, quæ externa, quæ corporalia, quæ ſpiritualia deſiderentur, vt in omnibus his ad clementiſsimum patrem leuemus corda noſtra, & petamus ab eo in nomine mediatoris noſtri IESV CHRISTI, certo & indubitate cõfidentes, quod daturus ſit nobis neceſſaria, modo firma fide precemur, & poſsint ea eſſe nobis ſalutaria, quæ petimus, ſicuti iam dictum eſt.

Conſolationes ſunt, quod hic modus precandi cõſoletur inuocãtes aduerſ⁹ duo maxima inuocationis impedimenta, diffidentiã carnalẽ & propriam indignitatem. Nam niſi fiducia mediatoris inter precandum niteremur, carnalis noſtra diffidẽtia,

quam auget memoria multiplicium peccatorum totius vitæ, nos à precando absterreret, & facile omnes ſuccumberemus, proſtrati cogitatione noſtræ indignitatis, qui per nos indigni ſumus, vt prodeamus in conſpectũ Dei, ſed fiducia mediatoris his malis medetur. Nam & carnalẽ diffidentiam vincit, & dignitatem non ſuam ſed Chriſti iactat. Huc illud Pauli pertinet, Rom. 5. Per fidem pacẽ habemus cum Deo, per Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem etiam habemus acceſſum, per fidem in gratiam hanc in qua ſtamus.

Cum his optime congruit reſponſum Domini datum Samaritanæ, Iohannis 4. ita enim ait: Venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in Spiritu & veritate. Nam pater tales quærit, qui honorant ipſum. Samaritana mulier putabat ex loci dignitate pendere orationis efficaciam. Dicit enim, patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quod Ieroſolymis eſt locus vbi oporteat orare. Ab hac opinione reuocat Chriſtus mulierem, & proponit ei verum adorandi modum, videlicet quòd oporteat adorare patrem in Spiritu & veritate. Cum dicit Spiritu, diſcernit inter orationem, quæ ex ore tantum procedit, & eam

quæ

quæ ex Spiritu proficiſcitur, qui ſpiritus fidem in corde hominis operatur, ex qua pẽdet & proficiſcitur vera adoratio. Cum autem dicit, in veritate, interpretatur duas figuras veteres, priorem montis, in quo precatus eſt Iacob, poſteriorem loci, qui erat Ieroſolymis, & dicebatur propitiatorium. Mons enim ille Iacob admonebat, vt adoraturi non ſpectemus vllam locorum in mundo dignitatem, ſed vt ab omnibus vallibus mundi leuemus corda noſtra ad montes, hoc eſt, in cœlum. Atq; hoc vult Chriſtus, cum iubet precantes dicere: Pater noſter qui es in cœlis. Poſteriorem figuram exponit CHRISTVS, cum inquit, adorabunt patrem in veritate. Hæc veritas opponitur loco iſti Ieroſolymis, qui dicebatur propitiatorium. Typus enim erat iſte locus veri propitiatorij, Ieſu Chriſti mediatoris noſtri vnici, ſine quo nulli patet aditus in Sanctum ſanctorum, hoc eſt, in ſalutem & vitam æternam.

Hac ratione excluditur etiam à Chriſtiana oratione omnis hypocriſis, & ſimul neceſſario requiritur verus & ardẽs mẽtis inter orandum ardor, ita vt ſit cõgruentia ac cõſonãtia cordis atq; oris, ne hoc aliud dicat aut loquatur, quàm illud ſentiat.

Oſtenſum itaq; eſt, timorem Dei eſſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

cuſtodẽ optimum fidei & bonæ conſcientiæ in nobis, vtpote qui ſtudioſe peccata vitet, mandatis Dei obtemperet, inſidias carnis, mũdi & diaboli diligenter caueat, & ante omnia in hiſce multiplicibus mundi periculis quærat auxilium apud Deum Christiana & ſeria oratione, atque hoc pacto conſtans perſeueret vſque in finem: hoc eſt, tantiſper perduret, donec ex hac miſeriarum valle nos Deus euocet, & animas piorum, qui in Chriſti inuocatione diſceſſerunt, ad ſe in cœlum recipiat, quieſcentibus interea in puluere terræ corporibus, corruptioni obnoxijs, in teſtimonium iuſti iudicij Dei, qui corpora noſtra in die nouiſsimo excitabit, & reſtitutis animabus viuificabit, vt fruamur nos ipſius filij vita æterna, & finaliter erepti omnibus huius mundi caſibus & periculis, perpetuis verſemur in gaudijs, cum Domino & Saluatore noſtro vnico Ieſu Chriſto, cui cum patre & Spiritu ſancto, ſit laus, honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen

Hæc habui, quæ ſcriberẽ de capitib. noſtræ religionis, in gratiam eorum qui linguam noſtrã vernaculã intelligunt. Quæ etiã extare volo loco cõfeſsionis meæ fidei & doctrinæ, quã docui & profeſſus ſum in hac

hac ſchola Haffniẽſi, annos circiter triginta. Rogo autem Chriſtianum lectorem, vt de hoc & alijs meis ſcriptis, non ex calumnijs imperitorum & ſuperborum ſpirituum, ſed ex verbo Dei iudicent. Deus miſereatur Eccleſiæ ſuæ, & clementer auertat diſsidia & corruptelas puræ doctrinæ, & aſsit nobis ſingulis ſuo Spiritu ſancto, cuius auxilio ita in agnitione veri Dei, fide & nouitate vitæ, indies promoueamus, vt in die nouiſsimo reperiamur in numero electorum filiorum Dei, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, AMEN.

FORMVLA PRECANDI QVOTIDIANA.

TIBI æterne Deus, miſericors pater, gratias ago per dilectum tuum filium, vnicum mediatorem, Dominũ & Saluatorem noſtrũ Ieſum Chriſtum, pro omnibus donis & beneficijs tuis corporalibus & ſpiritualibus, temporalibus & æternis, quæ longe plura & maiora ſunt, quàm aut animo concipi aut verbis exprimi poſsint.

Oro te mitiſsime Deus, pater cœleſtis, per nomen filij tui vnigeniti, vt Eccleſiam tuam vbiq; terrarum defendas, & puritatem tui verbi conſerues, vt per vniuerſum mun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

mundum propagetur regnum filij tui, & multi tuam bonitatem & miſericordiam prædicent in omnem æternitatem.

Omnipotens Deus, pater cœleſtis, largire his terris ſalutarem & trãquillam ſub tua protectione gubernationem, rege Spiritu tuo ſancto Regem noſtrũ clemẽtiſsimum, regni conſiliarios, & quemlibet in ſuo vitæ genere, vt in tuam gloriam vitã agamus in omni pietate & honeſtate quietam.

Dele ô miſericordiarũ pater omnes iniquitates meas, per & propter filium tuum pro nobis crucifixum & reſuſcitatum, & iuſtifica me filij tui vnigeniti iuſticia: munda cor meum Spiritu tuo ſancto: doce me vias tuas, & deduc me in veritate tua, purga mentem meam, vt procul ab ea faceſſant impiæ cogitationes, praui affectus & infelicia cõſilia, ſecura cõtumacia, & malefacta denique omnia: illuſtra eam tuæ gratiæ lumine, vt ea ſolum cupiat, velit, deſideret & perpetret, quæ tibi ſint placentia, & Eccleſiæ Chriſtianæ ſalutaria atque vtilia.

Da mihi intellectum, Domine, & iuua conatus meos, vt fideliter & diligenter præſtem opera vocationis meæ, in tui nominis gloriam, Eccleſiæ ædificationem, & proximi mei commodum.

Concede etiam clementer DOMINE, vt tuo

vt tuo auxilio perſeuerem, retinens fidem viuam & bonam conſcientiam, vſque ad extremum vitæ halitum, vt cum venerit hora mea, placide obdormiſcam in Ieſu Chriſti Domini mei inuocatione, & per eũ conſequar vitam æternam, in qua cum omnibus electis, te in omnem æternitatem celebrem & glorificem. Tibi ſoli ſit honos, laus, & gloria, cum filio tuo, qui tecum viuit in vnitate Spiritus ſancti Deus, in ſæcula ſæculorum, AMEN.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

FRANCOFORTI AD MOE-
num, apud Georgium Coruinum.

Anno M. D. LXXX.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 924 8° copy 3